

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

بررسی اختلاف آماری بین دو نهاد بانک مرکزی و مرکز آمار ایران از منظر کاربران بخش خصوصی

تدوین کننده: اسفندیار جهانگرد

عضو هیئت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش:

بررسی اختلاف آماری بین دو نهاد بانک مرکزی و مرکز آمار ایران از منظر کاربران بخش خصوصی

شورای پژوهشی اتاق ایران

درخواست کننده: مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران
تدوین کننده: اسفندیار جهانگرد، عضو هیئت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی
ناظران علمی: فاطمه رجبی، محمدرضا دوست محمدی

تاریخ انتشار: پاییز ۱۴۰۳

طبقه‌بندی موضوعی:

واژه‌های کلیدی: تولید ناخالص داخلی، تورم، بانک مرکزی، مرکز آمار ایران، اختلاف آماری

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرست)، پلاک ۱۷۵

فهرست مطالب

۹	۱- مقدمه
۱۱	۲- مفاهیم
۱۱	۱-۲- تولید ناخالص داخلی
۱۴	۲-۲- تورم
۱۵	۳- منابع داده‌ها و اصول گزارش
۱۵	۴- تحلیل مقایسه‌ای
۱۶	۴-۱- اختلاف در ارقام جاری روایت یک
۲۳	۴-۲- مقایسه روش هزینه ای
۲۸	۴-۳- اختلافات بین آمارهای حساب‌های ملی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ روش هزینه
۳۳	۴-۴- مقایسه حساب‌های ملی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰؛ روش تولید
۳۸	۵- مقایسه آمارهای حساب‌های ملی روایت دوم
۳۸	۵-۱- تفاوت در حساب‌های ملی در بانک مرکزی با توجه به سال‌های پایه متفاوت
۴۰	۵-۲- اختلاف در داده‌های مرکز آمار ایران
۴۲	۵-۳- اختلاف بین مرکز آمار ایران و بانک مرکزی روایت دوم
۴۷	۵-۴- قیاس اختلاف در سطح متغیرها با تولید استان‌ها
۴۸	۶- مقایسه رشد متغیرها بین دونهاد
۵۰	۷- مقایسه ترکیب اقتصاد
۵۳	۸- روش‌های محاسبه تورم
۵۴	۸-۱- علل تفاوت نرخ تورم

- ۹- برخی علل تفاوت در آمارهای حساب‌های ملی بین دو نهاد و پیامدها ۵۷
- ۱۰- خلاصه و راهکارهای پیشنهادی ۷۱
- ۱-۱۰- محورهای کلی اختلاف در آمارهای اقتصادی ۷۱
- ۲-۱۰- راهکارهای کوتاه‌مدت ۷۲
- ۳-۱۰- راهکارهای میان‌مدت ۷۳
- ۱۱- منابع ۷۵

فهرست جداول

- جدول (۱-۴): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به روش تولید به قیمت جاری (واحد درصد)..... ۲۳
- جدول (۲-۴): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به روش مخارج به قیمت جاری (واحد درصد)..... ۲۷
- جدول (۳-۴): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به روش مخارج به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد درصد)..... ۳۲
- جدول (۴-۴): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به روش تولید به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد درصد)..... ۳۷
- جدول (۱-۵): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی بانک مرکزی به روش تولید به قیمت‌های جاری دو سال پایه ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ (واحد درصد)..... ۳۸
- جدول (۲-۵): اختلاف نسبی بین داده‌های به قیمت جاری بانک مرکزی در روش مخارج به قیمت‌های جاری دو سال پایه ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ (واحد درصد)..... ۳۹
- جدول (۳-۵): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی مرکز آمار ایران به روش تولید به قیمت‌های جاری دو سال پایه ۱۳۹۰ و ۱۴۰۰ (واحد درصد)..... ۴۱
- جدول (۴-۵): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی مرکز آمار ایران به روش هزینه به قیمت‌های جاری دو سال پایه ۱۳۹۰ و ۱۴۰۰ (واحد درصد)..... ۴۲
- جدول (۵-۵): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی مرکز آمار ایران و بانک مرکزی به روش تولید به قیمت‌های جاری دو سال پایه ۱۳۹۵ بانک مرکزی و ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران (واحد درصد)..... ۴۴
- جدول (۶-۵): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی مرکز آمار ایران و بانک مرکزی به روش هزینه به قیمت‌های جاری دو سال پایه ۱۳۹۵ بانک مرکزی و ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران (واحد درصد)..... ۴۶

- جدول (۶-۱): رشد محصول ناخالص داخلی کشور و اجزای هزینه نهائی به قیمت‌های ثابت مرکز آمار ایران (سال پایه: ۱۴۰۰) ۴۹
- جدول (۶-۲): رشد هزینه ناخالص ملی بانک مرکزی به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ - درصد ۴۹
- جدول (۶-۳): رشد ارزش افزوده فعالیت‌ها، تولید ناخالص داخلی بانک مرکزی به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ درصد ۵۰
- جدول (۶-۴): رشد محصول ناخالص داخلی و ارزش افزوده رشته فعالیت‌های اقتصادی کشور مرکز آمار ایران به قیمت‌های ثابت (سال پایه: ۱۴۰۰) درصد ۵۰
- جدول (۷-۱): سهم ارزش افزوده فعالیت‌ها و تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری بانک مرکزی - درصد ۵۱
- جدول (۷-۲): سهم ارزش افزوده فعالیت‌ها و تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری مرکز آمار ایران - درصد ۵۱
- جدول (۷-۳): سهم اقلام هزینه ناخالص ملی بانک مرکزی به قیمت‌های جاری - درصد ۵۲
- جدول (۷-۴): سهم اقلام هزینه ناخالص ملی مرکز آمار ایران به قیمت‌های جاری - درصد ۵۲
- جدول (۸-۱): اختلاف تورم درگروه‌های اصلی شاخص قیمت مصرف کننده بانک مرکزی و مرکز آمار ایران (درصد) ۵۴
- جدول (۸-۲): جدول ضرایب اهمیت گروه‌های اصلی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران ۵۵
- جدول (۸-۳): مقایسه شاخصه‌های بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در محاسبه تورم منبع: محقق ۵۶
- جدول (۹-۱): رشد اقتصادی ایران به اعتبار مفهوم و نهاد تولید کننده آمار- واحد (درصد) ۶۳
- جدول (۹-۲): مقایسه بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در محاسبه تولید ناخالص داخلی ایران ۶۵

فهرست نمودارها

- نمودار (۱-۴): ارزش افزوده گروه کشاورزی به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۱۶
- نمودار (۲-۴): ارزش افزوده گروه نفت و گاز به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۱۷
- نمودار (۳-۴): ارزش افزوده گروه صنایع و معادن به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۱۸
- نمودار (۴-۴): ارزش افزوده گروه خدمات به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۱۸
- نمودار (۵-۴): تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۱۹
- نمودار (۶-۴): تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه بدون نفت به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۲۰
- نمودار (۷-۴): تولید ناخالص ملی به قیمت بازار به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۲۱
- نمودار (۸-۴): درآمد ملی به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۲۲
- نمودار (۹-۴): هزینه های مصرف نهایی خصوصی قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۲۴
- نمودار (۱۰-۴): هزینه های مصرف نهایی بخش دولتی قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۲۴
- نمودار (۱۱-۴): تشکیل سرمایه ثابت قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۲۵
- نمودار (۱۲-۴): خالص صادرات قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۲۶
- نمودار (۱۳-۴): هزینه ناخالص داخلی به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)..... ۲۶
- نمودار (۱۴-۴): هزینه های مصرف نهایی بخش خصوصی به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)..... ۲۸
- نمودار (۱۵-۴): هزینه های مصرف نهایی بخش دولتی به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)..... ۲۹
- نمودار (۱۶-۴): هزینه های تشکیل سرمایه ثابت به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)..... ۳۰
- نمودار (۱۷-۴): تغییر موجودی انبار به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)..... ۳۰
- نمودار (۱۸-۴): خالص صادرات به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)..... ۳۱

- نمودار (۴-۱۹): هزینه ناخالص داخلی به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال) ۳۲
- نمودار (۴-۲۰): ارزش افزوده گروه کشاورزی به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال) ۳۳
- نمودار (۴-۲۱): ارزش افزوده گروه نفت به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال) ۳۴
- نمودار (۴-۲۲): ارزش افزوده گروه صنایع و معادن به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال) ۳۵
- نمودار (۴-۲۳): ارزش افزوده گروه خدمات به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال) ۳۵
- نمودار (۴-۲۴): تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال) ۳۶
- نمودار (۴-۲۵): درآمد ملی به قیمت پایه به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال) ۳۷
- نمودار (۵-۱): اختلاف نسبی بین داده های به قیمت جاری بانک مرکزی به روش تولید ۳۹
- نمودار (۵-۲): اختلاف نسبی بین داده های به قیمت جاری بانک مرکزی به روش تولید ۴۰
- نمودار (۵-۳): اختلاف نسبی بین داده های به قیمت جاری مرکز آمار ایران به روش تولید ۴۱
- نمودار (۵-۴): اختلاف نسبی بین داده های حساب های ملی مرکز آمار ایران و بانک مرکزی به روش تولید به قیمت های جاری دو سال پایه ۱۳۹۵ بانک مرکزی و ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران (واحد درصد) ۴۴
- نمودار (۵-۵): اختلاف نسبی بین داده های حساب های ملی مرکز آمار ایران و بانک مرکزی به روش هزینه به قیمت های جاری دو سال پایه ۱۳۹۵ بانک مرکزی و ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران (واحد درصد) ۴۷
- نمودار (۸-۱): نرخ تورم بانک مرکزی و مرکز آمار ایران ۵۳
- نمودار (۹-۱): رشد اقتصادی بر اساس تولید ناخالص داخلی به قیمت های بازاری و سال های پایه ۱۴۰۰ و ۱۳۹۵ بانک مرکزی و مرکز آمار ایران (واحد درصد) ۶۳

۱- مقدمه

در دنیای مدرن، آمار و داده‌های اقتصادی معتبر، نقش حیاتی در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی، برنامه‌ریزی توسعه، و تصمیم‌گیری‌های بخش خصوصی دارند. این اطلاعات نه تنها مبنای تحلیل‌های اقتصادی هستند، بلکه راهنمایی برای پیش‌بینی‌های اقتصادی و ارزیابی عملکرد اقتصادی کشور در دوره‌های مختلف به شمار می‌روند. در ایران، دو نهاد مهم و معتبر در زمینه انتشار آمارهای اقتصادی فعالیت دارند: مرکز آمار ایران و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. این دو نهاد، به صورت مستقل و در بازه‌های زمانی مختلف، آمارهای مربوط به متغیرهای کلان اقتصادی همچون تورم، تولید ناخالص داخلی (GDP)، ارزش افزوده بخش‌ها، سرمایه‌گذاری، مخارج مصرفی، واردات و صادرات را منتشر می‌کنند. اما آنچه که توجه بسیاری از تحلیل‌گران، سیاست‌گذاران و فعالان بخش خصوصی را به خود جلب کرده است، تفاوت‌های آشکاری است که در داده‌های ارائه‌شده توسط این دو نهاد وجود دارد.

این اختلافات آماری در طول سال‌های دهه ۱۳۹۰ به وضوح قابل مشاهده بوده و چالش‌هایی جدی برای محققان اقتصادی، سیاست‌گذاران دولتی و فعالان بخش خصوصی و حتی جهانی به وجود آورده است. اختلاف در گزارش‌های آماری نه تنها تحلیل روندهای اقتصادی را با دشواری همراه می‌کند، بلکه باعث می‌شود برنامه‌ریزی‌های اقتصادی و تصمیم‌گیری‌های کلان دچار نوسانات غیرمنتظره‌ای شود. از این رو، هدف این گزارش بررسی این اختلافات آماری و ارزیابی پیامدهای ناشی از آن بر حوزه‌های مختلف است.

یکی از اصول بنیادی در نظام‌های آماری، هماهنگی و انسجام بین داده‌های ارائه‌شده توسط نهادهای مختلف است. عدم هماهنگی در آمارهای کلان اقتصادی نه تنها بر قابلیت اطمینان این آمارها تأثیر می‌گذارد، بلکه باعث سردرگمی در میان کاربران مختلف، از جمله سیاست‌گذاران، محققان و فعالان اقتصادی می‌شود. در ایران، اختلافات آماری بین مرکز آمار و بانک مرکزی از جمله موضوعاتی است که طی سال‌های گذشته به طور مکرر مطرح شده و به یکی از چالش‌های اساسی در تحلیل‌های اقتصادی تبدیل شده است. این اختلافات می‌تواند به دلایلی همچون تفاوت در مفاهیم بکار گرفته، روش‌های گردآوری و تحلیل داده‌ها، استفاده از منابع اطلاعاتی مختلف و همچنین زمان‌بندی‌های متفاوت در انتشار آمارها باشد. هرچند هر یک از این نهادها از روش‌های علمی خاص خود پیروی می‌کنند، اما نبود هماهنگی و همگرایی در نتایج نهایی، باعث ایجاد تردید در دقت و اعتبار این داده‌ها شده است.

سیاست‌گذاران اقتصادی به شدت به داده‌های آماری دقیق و به‌روز برای تصمیم‌گیری‌های کلان اقتصادی متکی هستند. این تصمیم‌گیری‌ها شامل سیاست‌های پولی، مالی، ارزی و تجاری است که همگی بر اساس آمارهای منتشرشده توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران صورت می‌گیرد. در شرایطی که اختلافات قابل توجهی میان آمارهای این دو نهاد وجود داشته باشد، سیاست‌گذاران با چالش‌هایی در تفسیر و تحلیل صحیح داده‌ها مواجه می‌شوند. این مسئله می‌تواند به تصمیمات نادرست منجر شود و در نهایت اثرات نامطلوبی بر اقتصاد کشور و هم‌چنین بخش خصوصی داشته باشد.

به‌عنوان مثال، اختلافات در آمارهای مربوط به تورم می‌تواند تأثیرات مستقیمی بر سیاست‌های پولی کشور داشته باشد. در صورتی که یکی از نهادها تورم را بالاتر گزارش کند و نهاد دیگر آمار کمتری ارائه دهد، سیاست‌گذاران ممکن است درک دقیقی از وضعیت واقعی تورم نداشته باشند و تصمیماتی مانند افزایش یا کاهش نرخ بهره، حجم پول در گردش و سیاست‌های ضد تورمی را به‌درستی اتخاذ نکنند. این ناهماهنگی در نهایت می‌تواند بر عملکرد کلان اقتصادی کشور و ثبات مالی اثرات منفی بگذارد.

فعالان بخش خصوصی، از جمله کارآفرینان، سرمایه‌گذاران و شرکت‌ها، نیز به شدت به داده‌های اقتصادی دقیق برای ارزیابی وضعیت اقتصادی و پیش‌بینی روندهای آینده نیاز دارند. اختلافات آماری بین مرکز آمار و بانک مرکزی می‌تواند منجر به تصمیم‌گیری‌های نامطمئن و نادرست در این بخش شود. برای نمونه، آمارهای مربوط به تولید ناخالص داخلی (GDP) و سرمایه‌گذاری و تورم نقش کلیدی در ارزیابی وضعیت رشد اقتصادی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری دارند. اگر یکی از این نهادها رشد اقتصادی را مثبت و دیگری آن را منفی گزارش دهد، فعالان بخش خصوصی ممکن است نتوانند به درستی وضعیت اقتصادی را ارزیابی کرده و در نتیجه برنامه‌های سرمایه‌گذاری خود را تنظیم کنند. علاوه بر آن ممکن است باعث برخی مسایل حقوقی برای بخش خصوصی شود که برای تولیدکننده آمار چندان مشهود نیست.

علاوه بر این، اختلاف در آمارهای مربوط به واردات و صادرات نیز می‌تواند برای تجار و فعالان در حوزه تجارت بین‌المللی مشکلاتی ایجاد کند. گزارش‌های متناقض در این زمینه ممکن است باعث سردرگمی در تصمیم‌گیری‌های تجاری و ایجاد اختلال در زنجیره تأمین شود. این امر به‌ویژه در شرایط تحریم‌ها و محدودیت‌های بین‌المللی که ایران طی سال‌های اخیر با آن مواجه بوده است، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

محققان و دانشگاہیان از داده‌های اقتصادی برای انجام تحلیل‌های علمی و پژوهش‌های اقتصادی استفاده می‌کنند. این داده‌ها پایه‌گذار بسیاری از مطالعات علمی در زمینه‌های مختلف اقتصاد کلان، توسعه اقتصادی و سیاست‌گذاری عمومی هستند. اختلافات آماری میان بانک مرکزی و مرکز آمار، اعتبار و دقت تحقیقات علمی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و هم‌چنین امکان قیاس بین‌المللی را مخدوش می‌کند. برای مثال، محققانی که به بررسی تأثیر سیاست‌های اقتصادی بر رشد و توسعه کشور می‌پردازند، در صورت دسترسی به داده‌های متناقض، ممکن است به نتایج اشتباه یا گمراه‌کننده برسند.

یکی دیگر از مسائل مهم در این زمینه، ناهماهنگی در زمان‌بندی انتشار آمارو هم‌چنین وقفه‌های طولانی در انتشار آنهاست. بانک مرکزی و مرکز آمار ایران هر دو در بازه‌های زمانی مختلف به انتشار آمارهای اقتصادی می‌پردازند که

این موضوع می‌تواند تحلیل‌های مقایسه‌ای و طولی را با دشواری مواجه کند. محققان برای انجام مطالعات جامع و دقیق نیازمند دسترسی به داده‌های منسجم و هماهنگ هستند، اما در شرایط فعلی، این دسترسی به دلیل اختلافات موجود محدود شده است.

با توجه به اهمیت هماهنگی و انسجام در داده‌های اقتصادی، ضرورت دارد که دو نهاد مرکز آمار ایران و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در جهت همگرایی بیشتر و یکپارچگی در انتشار آمارها و انسجام گزارش‌ها گام بردارند. این همگرایی می‌تواند از طریق ایجاد پروتکل‌های مشترک برای گردآوری و تحلیل داده‌ها، بهبود شفافیت در روش‌های آماری و همچنین افزایش تعاملات بین نهادهای آماری به دست آید. در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته، نهادهای آماری ملی با همکاری و هماهنگی‌های گسترده‌ای به انتشار آمارهای یکپارچه و قابل اعتماد می‌پردازند که این روند در ایران نیز باید تقویت شود.

اختلافات آماری بین بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به خصوص در زمینه متغیرهای کلان اقتصادی از جمله تورم، تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌گذاری، مخارج مصرفی، واردات و صادرات، چالش‌های زیادی برای سیاست‌گذاران، فعالان بخش خصوصی و محققان به وجود آورده است. این اختلافات باعث سردرگمی در تحلیل‌های اقتصادی و همچنین تصمیم‌گیری‌های نادرست می‌شود که می‌تواند اثرات منفی بلندمدتی بر رشد و توسعه اقتصادی کشور داشته باشد. از این رو، ضروری است که با ایجاد هماهنگی‌های بیشتر و اصلاح روش‌های آماری، داده‌های دقیق‌تر و قابل اعتمادتری برای استفاده کاربران اقتصادی فراهم شود. گزارش حاضر در قالب محورهای مفاهیم، اختلافات و پیامدها و پیشنهادات سیاستی به این موضوع می‌پردازد.

۲- مفاهیم

۲-۱- تولید ناخالص داخلی

معیار کلیدی ارزیابی وضعیت تولید یک اقتصاد، تولید ناخالص داخلی یا GDP است. تولید ناخالص داخلی، ارزش بازاری تمامی کالاها و خدمات نهایی تولید شده در یک اقتصاد در یک بازه زمانی معین است. اگر ارزش بازار تمام خودروهای تولید شده، منسوجات، غذیه، مسافرت‌های هوایی، موسیقی، مجلات و موارد دیگر از این دست را که در یک سال تولید شده‌اند با یکدیگر جمع نمایید، تولید ناخالص داخلی به دست می‌آید.

$$\text{تولید ناخالص داخلی} = \text{مخارج} = \text{درآمد}$$

شبهه به هر نظام حسابداری دیگر، سیستم حساب‌های ملی (SNA) نیز شامل تعداد بیشماری از دستورالعمل‌ها و تعاریف جزئی است، اما با این وجود اصول کلی آن با ظرافت خاصی سرراست و سهل‌الوصول هستند.

این موضوع را می‌توان با در نظر گرفتن یک نمونه ساده مشاهده نمود. فرض کنید که اقتصاد تنها از یک خانواده کشاورز تشکیل شده است که در حیاط خانه خود میوه فروشی کوچکی دارد. این خانواده اقدام به پرورش سیب می‌نماید و برای برداشت محصول خود، تعدادی کارگر را استخدام کرده و سپس سیب‌ها را در میوه‌فروشی خود، عرضه می‌کند. در این اقتصاد، تولید ناخالص داخلی عبارت است از سیب‌هایی که این خانواده طی یک سال پرورش

می‌دهد. این همان معیار تولید در محاسبه GDP است و برای محاسبه آن، می‌توانیم تمام کارگرهای استخدام شده را دنبال کرده و تعداد سیب‌های جمع‌آوری شده توسط آن‌ها را محاسبه کنیم.

روش دیگر برای اندازه‌گیری این GDP، متمرکز شدن بر میزان فروش در میوه‌فروشی است. مصرف‌کنندگان (خریداران) هر روز به میوه‌فروشی مراجعه می‌کنند و سیب‌ها را خریداری می‌نمایند، فروش کل سیب نشان‌دهنده معیار مخارج در محاسبه تولید ناخالص داخلی است. در نهایت و زمانی که تمام سیب‌های چیده شده، به فروش رسیدند، دو معیار تولید و مخارج با یکدیگر برابر خواهند شد.^۱

در نهایت روش سوم به این شرح است: کارگران به کار گرفته شده در این اقتصاد، مزدهایی را دریافت می‌کنند و صاحبان مزرعه نیز مقداری درآمد دریافت می‌کنند («سودی» که مزد کارگران از آن کسر شده است). رویکرد درآمد به تولید ناخالص داخلی، تمام این درآمدهای کسب شده در یک اقتصاد را با یکدیگر جمع می‌نماید. از آنجا که ارزش محصولات تماماً تبدیل به درآمد افراد شده است (کارگران یا صاحبان مزرعه)، معیار درآمدی نیز با معیار تولید برابر است. این مثال ساده، یک اصل بنیانی در حسابداری ملی را در خود جای داده است؛ تولید برابر است با مخارج و برابر است با درآمد. این موضوع نشان می‌دهد که درآمد ملی را می‌توان از سه راه به دست آورد و مقدار آن همواره یکسان خواهد بود. (جونز، ۱۳۹۴).

الف. روش مخارج

حساب‌های درآمد ملی، کالاها و خدماتی را که فروخته می‌شوند به اجزا مختلفی تفکیک می‌کنند. این تفکیک، در یکی از معادلات حسابداری پایه به نام اتحاد درآمد ملی^۲ ظاهر می‌شود:

$$Y = C + I + G + NX$$

که در آن:

Y		تولید ناخالص داخلی
C	(Consumption)	مصرف
I	(Investment)	سرمایه‌گذاری
G	(Government purchase)	مخارج دولتی
NX	(Net export)	صادرات خالص (صادرات منهای واردات)

این رابطه که رویکرد مخارج در محاسبه تولید ناخالص داخلی را ارائه می‌کند، نشان می‌دهد که مخارج چگونه بر اساس ماهیت اهدافشان، تقسیم می‌شوند. کالاها و خدمات می‌توانند مصرف شوند، توسط بخش خصوصی سرمایه‌گذاری شوند، توسط دولت خریداری شوند و یا برای مصرف در خارج از کشور صادر شوند. مخارج مصرفی معمولاً درصد بالایی از GDP را شامل می‌شوند. برخی اجزای این مخارج مانند خوراک و وسائل نقلیه، مخارج

۱ در عمل ممکن است که برخی کالاها مانند خودرو یا هواپیما در همان سالی که تولید می‌شوند، به فروش نروند. حسابداری درآمد ملی این اقلام را تحت عنوان موجودی کالا و در ذیل عنوان مخارج سرمایه‌ای فهرست می‌نماید. به این ترتیب باز هم معیار تولید و مخارج برابر می‌شوند.

۲ National income identity

مرتبط با سلامت و مخارج مسکن است. سرمایه‌گذاری نیز قلم بعدی GDP را تشکیل می‌دهد، این طبقه شامل مواردی مانند ساختمان‌های دفتری، تجهیزات، ماشین‌آلات و کامپیوترهای خریداری شده توسط کسب و کارها است. البته ساخت خانه‌های جدید مسکونی نیز در این طبقه قرار می‌گیرد.

خریدهای دولتی که قلم بعدی GDP را شامل می‌شوند، مخارجی مانند مدارس عمومی، بزرگراه‌ها، پروژه‌های تحقیقاتی ملی و امنیت ملی را در برمی‌گیرد. باید توجه شود که یک تمایز آشکار میان مخارج دولتی و خریدهای دولتی وجود دارد چرا که مخارج دولتی، علاوه بر خریدهای دولتی دو قلم دیگر را نیز شامل می‌شود؛ پرداخت‌های انتقالی^۱ (مانند پرداختی بابت تأمین اجتماعی) و نیز بهره‌های پرداختی بابت بدهی‌های دولت. برای درک بهتر این تمایز فرض کنید که دولت بر فعالیتهای اقتصادی مالیات وضع نماید و سپس مالیات دریافتی را در قالب بیمه بیکاری به افراد بیکار اعطا نماید. در این حالت هم درآمدهای دولت و هم مخارج دولتی افزایش یافته‌اند اما آیا روانه‌ای^۲ نیز در تولید ناخالص داخلی ایجاد می‌شود؟ پاسخ منفی است و تنها یک انتقال منابع میان دو گروه صورت گرفته است. (جونز ۱۳۹۴).

در نهایت برخی کالاها و خدمات تولیدی داخل کشور، به خارج از کشور صادر می‌شوند و توسط خارجی‌ها مصرف می‌شوند که این مقادیر تحت عنوان صادرات در حساب‌های ملی ثبت می‌شوند. به طور همزمان، مصرف‌کنندگان و بنگاه‌های اقتصادی ایران حجمی از کالاها و خدمات را، از خارج از کشور خریداری می‌کنند. این واردات شامل خودرو، تلفن همراه، ابزارآلات و خدمات مالی است. از آنجا که میزان واردات ایران همواره بیش از صادرات این کشور است، خالص صادرات ایران اغلب منفی است. عنوان دیگری که برای صادرات خالص مورد استفاده قرار می‌گیرد، تراز تجاری^۳ است و هنگامی که تراز تجاری منفی باشد گفته می‌شود که کسری تجاری وجود دارد.

ب. روش درآمد

یکی از درس‌های مهمی که می‌توان از حسابداری ملی آموخت این است که به ازاء هر یک ریال محصول فروخته شده، یک ریال درآمد نیز کسب می‌شود. یعنی همانگونه که GDP با ارزش تمامی کالاها و خدمات تولید شده در اقتصاد برابر است، با مجموع درآمدهای کسب شده در اقتصاد نیز برابر است. در رویکرد درآمد به تولید ناخالص داخلی مشاهده می‌شود که بخش عمده‌ای از درآمد در قالب جبران خدمات نیروی کار که علاوه بر حقوق و دستمزد، شامل مزایایی مانند مزایای بیکاری و درمانی است. بخش عمده‌ای از مابقی موارد نیز شامل خالص مازاد عملیاتی شرکت‌ها (یک عنوان تجمعی برای سود) می‌شود. طبقه کوچکتری نیز وجود دارد که تحت عنوان استهلاک سرمایه است. منظور از سرمایه نهاده‌هایی به غیر از نیروی کار است که در فرایند تولید مورد استفاده قرار می‌گیرند و البته به شکل کامل مصرف نمی‌شوند. نمونه‌هایی از قبیل ساختمان، کارخانجات و یا ماشین‌آلات و تجهیزات و یا کامپیوترهای دفتری، همگی در این دسته قرار می‌گیرند. سرمایه‌گذاری راهی است که یک بنگاه از طریق آن، انبار

^۱ Transfer payment

^۲ منظور از متغیر روانه یا جریان (FLOW) متغیرهایی هستند که در طی یک بازه زمانی اندازه‌گیری می‌شوند، مانند سرمایه‌گذاری. در مقابل این متغیرها، انبارها (STOCK) وجود دارند که در یک نقطه از زمان اندازه‌گیری می‌شوند، مانند موجودی سرمایه.

^۳ Trade balance

(موجودی) سرمایه^۱ خود را افزایش می‌دهد. (جونز، ۱۳۹۴).

آشکار است که اقتصاد می‌بایست بخشی از درآمد سالانه خود را برای ترمیم فرسودگی‌ها ناشی از کارکرد تجهیزات هزینه کنند، این هزینه‌ها استهلاک سرمایه نامیده می‌شود. وجود این استهلاک در حساب‌ها، مسبب استفاده از عنوان تولید ناخالص داخلی است و اگر این استهلاک از GDP کسر شود، آنگاه آنچه باقی می‌ماند تولید ناخالص داخلی^۲ یا NDP نامیده می‌شود. سرانجام کوچکترین بخش جدول، مالیات غیرمستقیم است که شامل مالیات فروش و مستغلات است که توسط بنگاه‌ها پرداخت می‌شود. روش مرسوم دیگر در ارائه این اعداد درآمدی، اختصاص همه درآمدها به نیروی کار یا سرمایه است اما در اقتصاد ایران از این روش برای محاسبه تولید ناخالص داخلی توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران استفاده نمی‌شود.

ج. روش تولید

تعریفی که پیش‌تر از GDP ارائه کردیم (ارزش کالاها و خدمات در یک اقتصاد در یک بازه زمانی معین)، به شکل کلی صحیح است اما در این تعریف یک کلمه توصیفی از قلم افتاده است. هنگامی که GDP به عنوان ارزش کالاها و خدمات تولید شده در یک اقتصاد محاسبه می‌شود، هیچ محاسبه مضاعفی (تکراری) وجود ندارد. این موضوع را می‌توان به دو شکل تشریح نمود. اول اینکه تنها فروش کالاها و خدمات نهایی (یا تولید نهایی کالاها و خدمات) است که در محاسبه تولید ناخالص داخلی منظور می‌شود. راه دوم و البته دقیق‌تر این است که هر تولیدکننده تنها مقداری از GDP را خلق می‌کند که برابر با ارزشی است که وی در جریان فرایند تولید محصول، خلق کرده است (ارزشی که به محصول اولیه اضافه نموده است). این ارزش افزوده^۳، همانگونه که از تعریف آشکار شد از طریق کسر ارزش مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای از درآمد ایجاد شده برای تولیدکننده، حاصل می‌شود.

یکی دیگر از نکات استنباط شده از رویکرد تولید به GDP این است که تنها کالاهای جدید هستند که در حسابداری ملی محاسبه می‌شوند. به عنوان نمونه اگر یک شرکت ساختمانی بنایی را ساخته و آن را به فروش برساند، این مبلغ در محاسبه GDP لحاظ می‌شود. اما اگر همین ساختمان بعد از گذشت چند سال مجدداً به فرد دیگری فروخته شود، این فروش در تولید ناخالص داخلی محاسبه نمی‌شود زیرا که ساختمان قبلاً در اقتصاد وجود داشته است و تولیدی صورت نگرفته است. لازم به ذکر است که اگر قیمت فروش مجدد بیشتر باشد، این اختلاف قیمت در تولید ناخالص داخلی لحاظ می‌شود و علت این است که این مابه‌التفاوت، پاداش تلاش برای یافتن خریدار و فروش محصول است. (جونز، ۱۳۹۴).

۲-۲- تورم

تورم^۴ درصد تغییر در سطح کلی قیمت‌های یک اقتصاد است و موارد تورمی بسیار بالا (بالتر از ۵۰۰ درصد در

۱ Capital Stock

۲ National domestic product

۳ Value added

۴ Inflation

سال) آبر تورم^۱ نامیده می‌شوند. بنابراین تورم، درصد تغییرات سالانه در سطح کلی قیمت‌های یک اقتصاد است. این حقیقت که کالاهای مشابه، امروزه قیمتی بسیار فراتر از ۱۰۰ سال پیش دارند بازتابی از مفهوم تورم است. ارزشی که امروزه یک ریال دارد، بسیار کمتر از یک دهه پیش است. (جونز، ۱۳۹۴).

اگر P_t سطح قیمت‌ها در سال باشد، آنگاه تورم به عنوان درصد تغییرات سالانه سطح قیمت‌ها به شکل زیر

$$\frac{P_{t+1} - P_t}{P_t} \quad \text{محاسبه می‌شود:}$$

برای محاسبه تورم معمولاً از شاخص قیمت مصرف‌کننده^۲ (شاخص قیمت سید کالایی مصرف‌کننده) به عنوان معیار سنجش تورم در ایران توسط هر دو نهاد بانک مرکزی و مرکز آمار ایران استفاده می‌شود.

۳- منابع داده‌ها و اصول گزارش

دامنه زمانی این گزارش، دوره ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ است که البته در برخی موارد بدلیل کمبود داده یا بدلیل محدودیت و الزام به استفاده از منابع اصلی و بدون دخل و تصرف توسط محقق، این بازه تغییر می‌کند. تفکیک داده‌ها بر اساس بخش‌های اقتصادی در بانک مرکزی گروه‌های کشاورزی، نفت و گاز، صنایع و معادن و خدمات هستند و در مرکز آمار ایران گروه‌های کشاورزی، نفت خام و گاز طبیعی، صنعت و خدمات مورد توجه قرار گرفتند. از روش هزینه، در بانک مرکزی و مرکز آمار ایران متغیرهای: هزینه‌های مصرف‌نهایی بخش خصوصی، هزینه‌های مصرف‌نهایی بخش دولتی، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص و تفکیک آن در ماشین‌آلات و ساختمان، تغییر در موجودی انبار، خالص صادرات کالاها و خدمات، صادرات کالاها و خدمات، واردات کالاها و خدمات، اشتباهات آماری، هزینه ناخالص داخلی، خالص درآمد عوامل تولید از خارج، هزینه (تولید) ناخالص ملی به قیمت بازار، استهلاک سرمایه‌های ثابت، خالص مالیات‌های غیر مستقیم و درآمد ملی در نظر گرفته شدند. تواتر داده‌ها در دوره‌های گزارش به شکل سالانه در نظر گرفته شده است و از ورود به داده‌های فصلی خودداری شده است. منابع اولیه اطلاعات از سایت بانک مرکزی و سایت مرکز آمار ایران به شکل فایل‌های اکسل و پی‌دی‌اف به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ برای بانک مرکزی و ۱۳۹۰ و ۱۴۰۰ برای مرکز آمار ایران استفاده شده است. برای تورم از نرخ‌های تورم محاسباتی هر دو نهاد به شکل مستقیم برای قیاس استفاده شده است.

۴- تحلیل مقایسه‌ای

برای مقایسه داده‌ها، با توجه به تفاوت‌های موجود در صورت تغییر سال پایه توسط هر دو نهاد، این گزارش در دو روایت تهیه شده است. ابتدا، بر اساس گزارش‌های منتشر شده با سال پایه ۱۳۹۰ در هر دو نهاد، و سپس بر اساس گزارش‌های منتشر شده با سال پایه ۱۳۹۵ از بانک مرکزی و ۱۴۰۰ از مرکز آمار ایران، اختلاف‌ها بررسی شده است. به دلیل اینکه امکان مقایسه سطح متغیرها در مورد متغیرهای حقیقی در دو سال پایه وجود نداشت و همچنین به

^۱ Hyperinflation

^۲ Consumer Price Index (CPI)

منظور رعایت الزامات استفاده از گزارش‌های منتشر شده بدون دخل و تصرف محقق، روایت دوم تنها در سطح متغیرها به قیمت جاری و رشد آن‌ها بین دو نهاد انجام شده است.

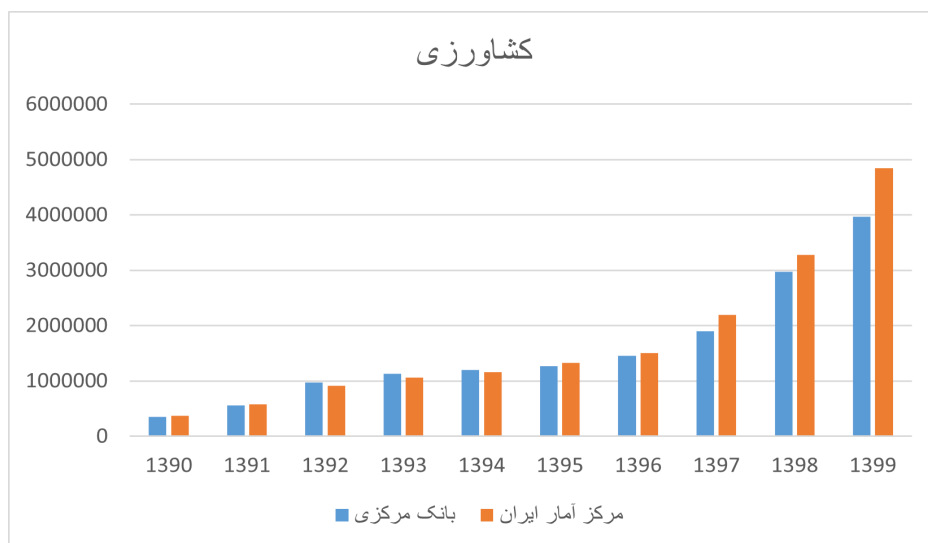
۱-۴- اختلاف در ارقام جاری روایت یک

دوره‌ی زمانی این قسمت اطلاعات مربوط به سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ براساس سال پایه ۱۳۹۰ برای هر دو نهاد را پوشش می‌دهد. در روش تولید محاسبه تولید ناخالص داخلی گروه‌های اقتصادی: شامل کشاورزی، نفت و گاز، صنایع و معادن و خدمات بانک مرکزی و گروه‌های کشاورزی، نفت خام و گاز طبیعی، صنعت و خدمات مرکز آمار ایران می‌باشند.

• گروه کشاورزی

طبق داده‌های بانک مرکزی، تولید در بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۰ حدود ۳۴۸۴۲۵ میلیارد ریال بوده و تا سال ۱۳۹۹ به ۳۹۷۱۱۵۶ میلیارد ریال رسیده است. داده‌های مرکز آمار ایران نیز نشان می‌دهد که تولید کشاورزی در سال ۱۳۹۰ حدود ۳۷۵۲۷۵ میلیارد ریال بوده و تا سال ۱۳۹۹ به ۴۸۵۰۴۰۸ میلیارد ریال رسیده است. در بیشتر سال‌ها سطح ارزش افزوده کشاورزی مرکز آمار ایران بیش از بانک مرکزی بوده است. البته این در سال‌های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۴ رعایت نشده و برعکس است. اختلافات بین دو منبع در مورد گروه کشاورزی از ۲۶۸۵۰ میلیارد ریال به ۸۷۹۲۵۲ میلیارد ریال رسیده است. در صورت محاسبه شاخص اختلاف نسبی بین این دو نهاد برای گروه کشاورزی به قیمت‌های جاری رقم از ۷ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۲۰ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است و شکاف و اختلاف در ارزش افزوده این بخش بین دو نهاد بیشتر و بیشتر شده است و با این حال، هر دو نشان‌دهنده رشد قابل توجهی اختلاف در این بخش هستند.

نمودار (۱-۴): ارزش افزوده گروه کشاورزی به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

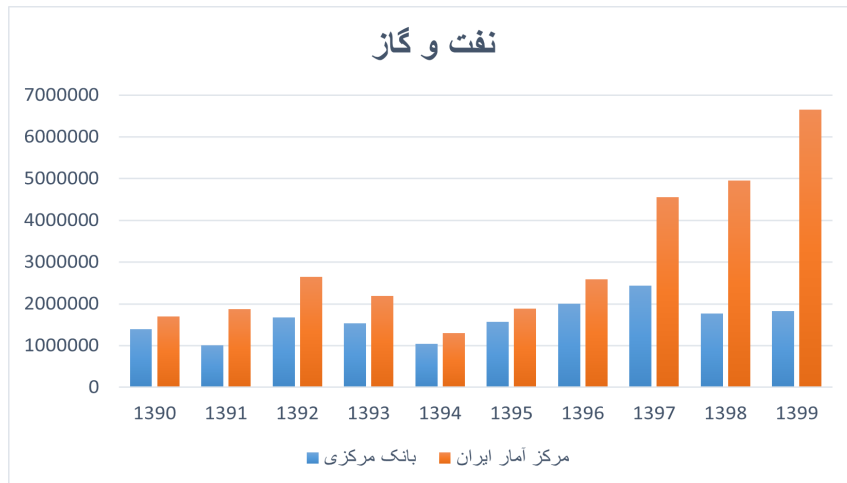
منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• گروه نفت و استخراج گاز

بانک مرکزی در سال ۱۳۹۰ تولید گروه نفت را ۱۳۹۷۴۶۰ میلیارد ریال و در سال ۱۳۹۹، ۱۸۱۹۹۰۶ میلیارد ریال گزارش کرده است. مرکز آمار ایران نیز برای سال ۱۳۹۰ تولید نفت خام و گاز طبیعی را ۱۷۰۰۹۰۰ میلیارد ریال و در سال ۱۳۹۹ حدود ۶۶۴۶۵۱۹ میلیارد ریال ذکر کرده است. این دو بخش توسط دو نهاد مفاهیم مختلفی را بازگو می‌کنند و اختلاف در مفهوم و در میزان ارزش افزوده در این گروه زیاد است. بدلیل اینکه مفهوم تولید ناخالص داخلی بدون نفت از این مفاهیم برگرفته می‌شود سعی شده با توجه به اختلاف مفاهیم هم چنان گزارش به مفهوم ارایه شده توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران پای بند باشد. اختلاف نسبی در این گروه همواره افزایشی و از ۲۰ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۱۱۴ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است.

نمودار (۲-۴): ارزش افزوده گروه نفت و گاز به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

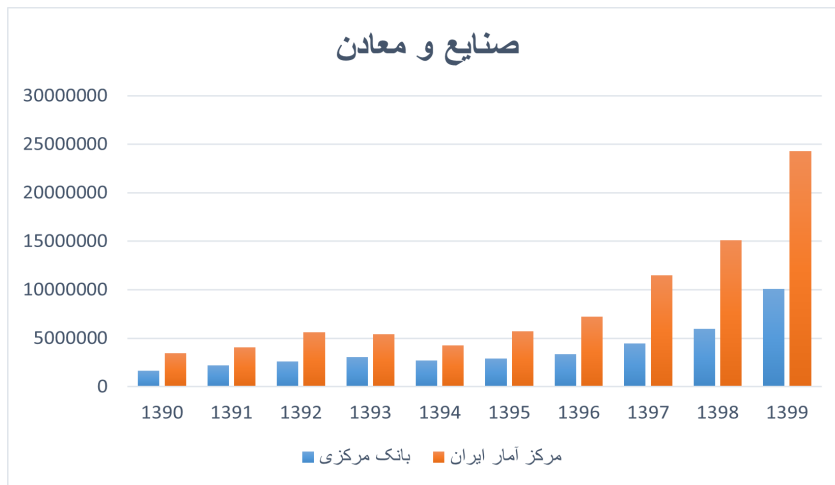
منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• گروه صنعت

بانک مرکزی در سال ۱۳۹۰ تولید گروه صنایع و معادن را ۱۶۶۷۷۹۳ میلیارد ریال و در سال ۱۳۹۹، ۱۰۰۶۷۲۳۱ میلیارد ریال گزارش کرده است. مرکز آمار ایران نیز برای سال ۱۳۹۰ تولید گروه صنعت را ۳۴۳۹۹۵۴ میلیارد ریال و در سال ۱۳۹۹ حدود ۲۴۳۰۱۹۱۴ میلیارد ریال ذکر کرده است. این دو بخش توسط دو نهاد مفاهیم مختلفی را بازگو می‌کنند که ریشه این اختلاف هم در ارایه مفهوم گروه نفت و گاز است. با قبول تفاوت در مفهوم ارایه شده، اختلاف این دو بخش نیز بسیار زیاد است و در سال‌های اخیر هم تشدید شده است. اختلاف نسبی در سال ۱۳۹۰ حدود ۶۹ درصد بوده که به ۸۳ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است.

نمودار (۳-۴): ارزش افزوده گروه صنایع و معادن به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

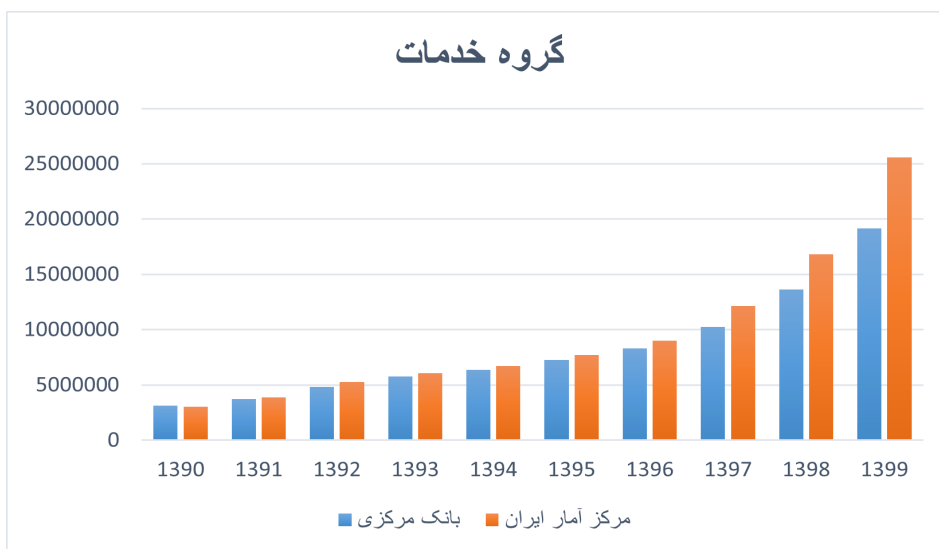

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.
بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• گروه خدمات

بانک مرکزی تولید خدمات را از ۳۱۱۳۰۷۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۹۱۵۴۵۲۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسانده است. مرکز آمار ایران نیز تولید خدمات را از ۳۰۲۲۹۰۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۲۵۵۵۱۶۱۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ گزارش کرده است. اختلاف مطلق در این بخش از منفی ۹۰۱۶۸ میلیارد ریال به مثبت ۶۳۹۷۰۸۷ میلیارد ریال رسیده است. این اختلاف مطلق افزایش نشان می‌دهد که اختلاف نسبی از منفی ۳ درصد به ۲۹ درصد افزایش پیدا کرده است و این نشان‌دهنده افزایش دایم اختلاف این دونهاد در ارایه آمار ارزش افزوده گروه خدمات است.

نمودار (۴-۴): ارزش افزوده گروه خدمات به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

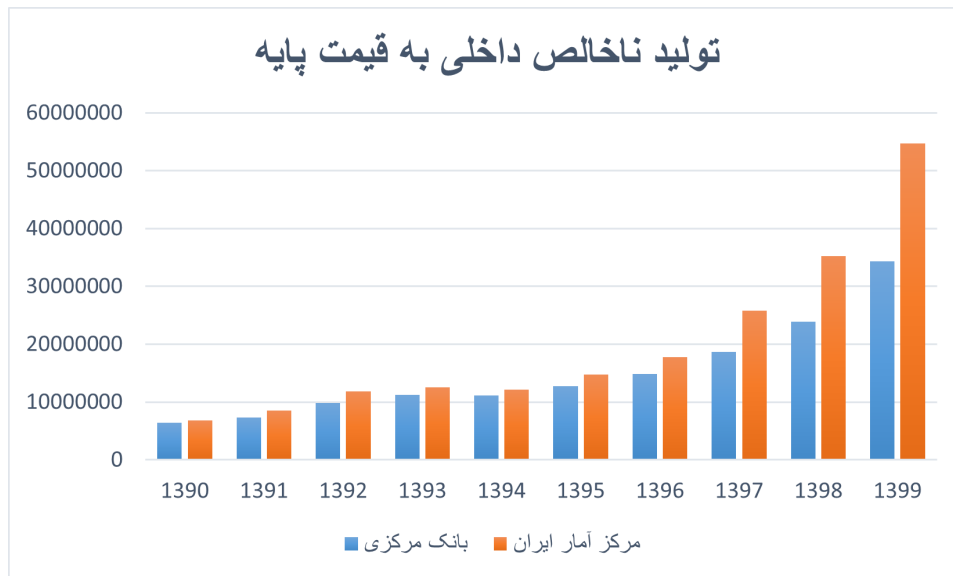

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.
بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه

بانک مرکزی این متغیر را از ۶۳۶۴۳۶۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۳۴۳۳۹۸۳۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ گزارش کرده است. مرکز آمار ایران نیز تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه را از ۶۳۳۸۱۳۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۵۴۷۰۳۹۳۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسانده است. مقایسه داده‌های هر دو نهاد در این باره نشان از اختلاف ۴۷۳۷۶۷ میلیارد ریال به نفع مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۰ است که این رقم در سال ۱۳۹۹ به رقم ۲۰۳۶۴۰۹۸ میلیارد ریال رسیده است. محاسبه شاخص اختلاف نسبی بین دو نهاد در این زمینه حاکی از اختلاف ۷ درصدی در سال ۱۳۹۰ به افزایش اختلاف نسبی به ۴۶ درصد در سال ۱۳۹۹ می‌باشد. فلذا به طور مستمر از سال ۱۳۹۰ به بعد این اختلاف به شکل نوسانی زیاد شده است.

نمودار (۴-۵): تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

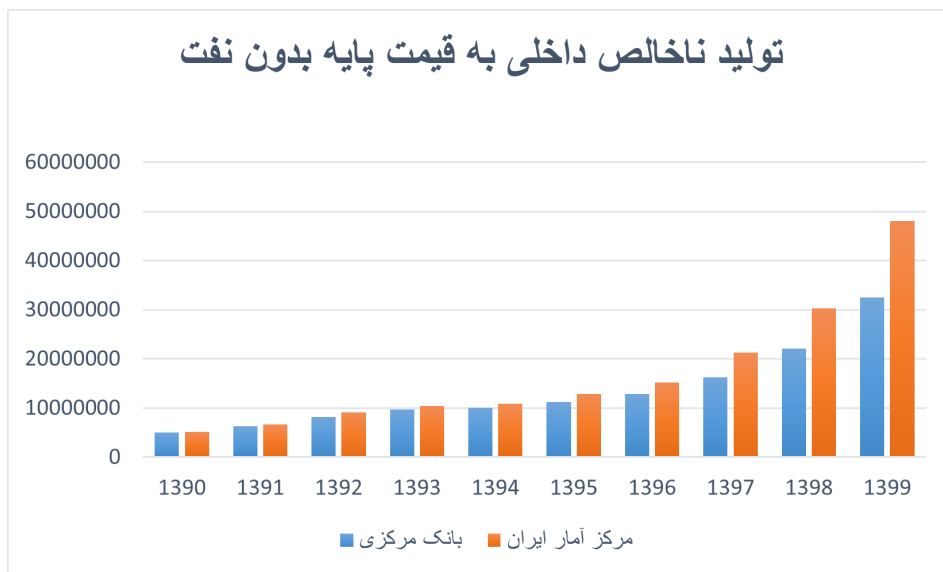
منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.
بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• تولید ناخالص داخلی بدون نفت

در تعریف این متغیر هر دو نهاد با هم اختلاف دارند که ریشه در تعریف گروه نفت و گاز بین دو نهاد دارد. اما در هر حال هر دو نهاد متغیری بعنوان تولید ناخالص داخلی بدون نفت ارائه می‌دهند. بانک مرکزی این متغیر را از ۴۹۶۶۹۰۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۳۲۵۱۹۹۳۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ گزارش کرده است. مرکز آمار ایران نیز تولید ناخالص داخلی بدون نفت را از ۵۱۳۷۲۳۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۴۸۰۵۷۴۱۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسانده است. مقایسه داده‌های هر دو نهاد در این باره نشان از اختلاف ۱۷۰۳۲۷ میلیارد ریال به نفع مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۰ است که این رقم در سال ۱۳۹۹ به رقم ۱۵۵۳۷۴۸۵ میلیارد ریال رسیده است. محاسبه شاخص اختلاف نسبی بین دو نهاد در این زمینه حاکی از افزایش اختلاف ۳ درصدی در سال ۱۳۹۰ به اختلاف

نسبی ۳۹ درصدی در سال ۱۳۹۹ می باشد و مستمر از سال ۱۳۹۰ به بعد این اختلاف زیاد شده است. در اینجا مجدد باید متذکر شد که این دونهاد مفاهیم مختلفی از تولید ناخالص داخلی بدون نفت با توجه به تعریف نفت ارایه می دهند و بخشی از اختلاف می تواند ناشی از این مفهوم باشد ولی کمتر بودن اختلاف نسبی این متغیر نسبت به متغیر تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه بازگو می کند که اختلافات در این دونهاد برای محاسبه تولید ناخالص داخلی ریشه ای است و صرفاً مربوط به گروه نفت و گاز نیست.

نمودار (۴-۶): تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه بدون نفت به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

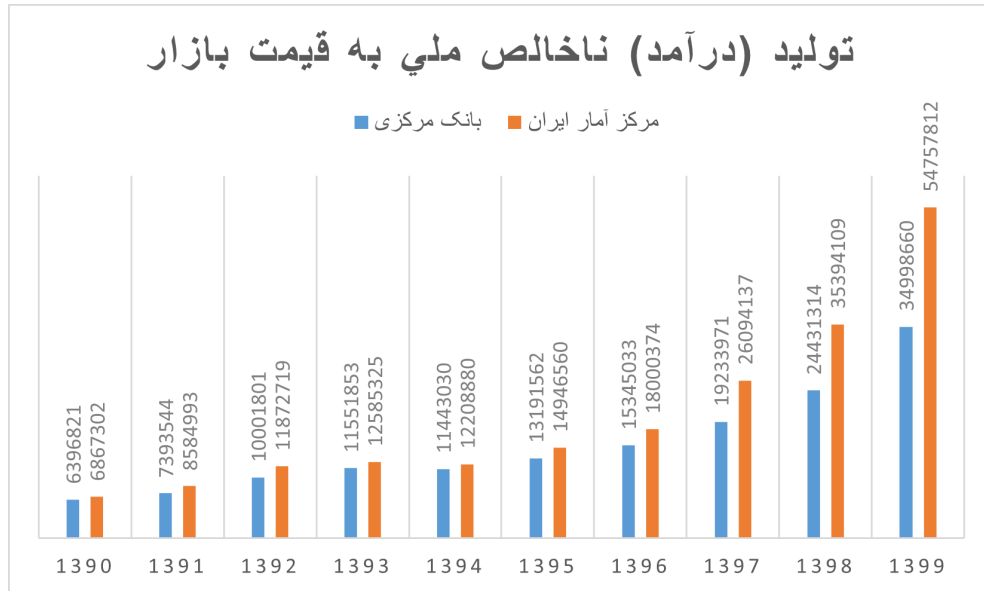
منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• تولید ناخالص ملی به قیمت بازار

بانک مرکزی تولید ناخالص ملی را از ۶۳۹۶۸۲۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۳۴۹۹۸۶۶۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسانده است. مرکز آمار ایران نیز تولید ناخالص ملی را از ۶۸۶۷۳۰۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۵۴۷۵۷۸۱۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ گزارش کرده است. مقایسه محصول ناخالص ملی دو نهاد اختلاف زیادی در این شاخص را ارایه می دهد. تفاوت مطلق بین این متغیر در سال ۱۳۹۰ حدود ۴۷۰۴۸۰ میلیارد ریال به نفع مرکز آمار ایران بوده که در سال ۱۳۹۹ به ۱۹۷۵۹۱۵۲ میلیارد ریال رسیده است. این افزایش اختلاف مطلق خود را در شاخص اختلاف نسبی بین دونهاد نیز بهتر نشان می دهد به گونه ای که این اختلاف از ۷ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۴۴ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است.

نمودار (۴-۷): تولید ناخالص ملی به قیمت بازار به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

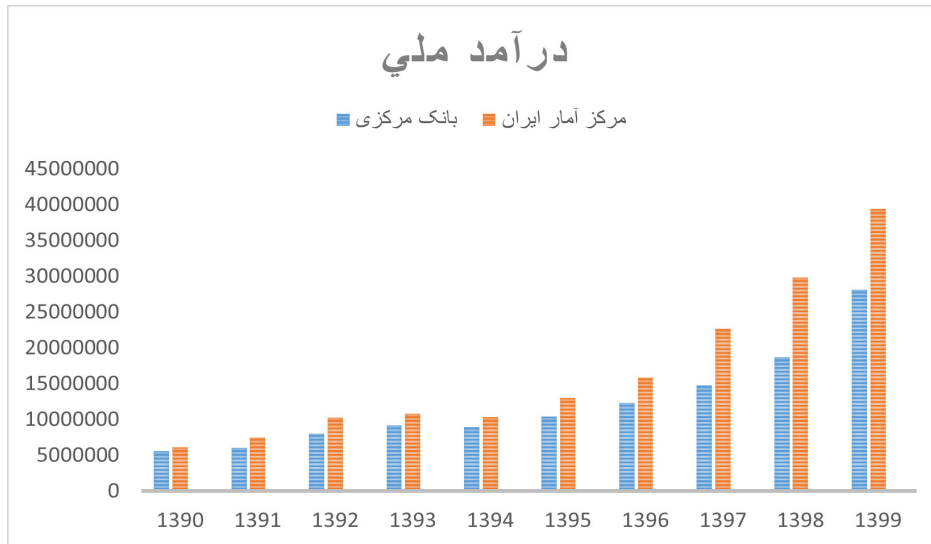

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.
بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• درآمد ملی

در ارایه مفهوم درآمد ملی هر دو نهاد باهم اختلاف دارند. بانک مرکزی درآمد ملی را از ۵۵۴۱۸۴۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۲۸۱۲۱۲۲۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسانده است. مرکز آمار ایران نیز درآمد ملی را از ۶۰۸۷۱۵۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۳۹۴۵۳۰۷۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ گزارش کرده است. مقایسه درآمد ملی دو نهاد اختلاف زیادی در این شاخص را ارایه می‌دهد که بخشی ناشی از مفهوم که به تفاوت در نحوه محاسبه خالص درآمد عوامل تولید از خارج و خالص مالیات‌ها بازمی‌گردد و بخشی به روش‌ها و نحوه جمع‌آوری داده‌ها است که خود را در مفاهیمی که درآمد ملی از آنها منتج می‌شود (ارزش افزوده بخش‌ها، تولید ناخالص داخلی و غیره) نشان می‌دهد. علی‌الاحتمال تفاوت بین این متغیر در سال ۱۳۹۰، حدود ۵۴۵۳۱۸ میلیارد ریال بوده که در سال ۱۳۹۹ به ۱۱۳۳۱۸۴۴ میلیارد ریال رسیده است. این افزایش اختلاف مطلق خود را در شاخص اختلاف نسبی بین دو نهاد بهتر خود را نشان می‌دهد به گونه‌ای که این اختلاف از ۹ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۳۴ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است. البته باید توجه کرد در برخی سال‌ها این اختلاف بیشتر بوده است مثلاً در سال ۱۳۹۸ اختلاف نسبی بسیار بیشتر و حدود ۴۶ درصد بوده است.

نمودار (۴-۸): درآمد ملی به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• استهلاک سرمایه‌های ثابت و خالص مالیات‌ها

در بانک مرکزی استهلاک سرمایه ثابت از ۰٫۸۲ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۶٫۱۳ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است. اما در مرکز آمار ایران، استهلاک سرمایه ثابت از ۰٫۷۸ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۵٫۳۰ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است. باید توجه کرد که بین مصرف سرمایه‌های ثابت یا همان استهلاک سرمایه‌های ثابت و هم‌چنین خالص مالیات‌ها بین دو نهاد اختلاف‌های زیاد هست که اختلاف نسبی در خالص مالیات‌ها در سال ۱۳۹۰ حدود ۱۱ درصد به نفع بانک مرکزی بوده که در سال ۱۳۹۹ به ۱۳۷ درصد رسیده است. این موضوع در مورد استهلاک و یا مصرف سرمایه‌های ثابت نیز مصداق دارد و از ۵ درصد اختلاف نسبی به نفع بانک مرکزی در سال ۱۳۹۰ به ۸۶ درصد به نفع مرکز آمار ایران تغییر کرده است. این اختلاف‌ها در این دو متغیر نیز تاثیر زیادی بر تصمیمات و سیاست‌گذاری‌های کلان اقتصادی در بنگاه‌ها و کل کشور خواهد گذشت.

به طو کلی تفاوت‌های قابل توجهی بین آمارهای ارائه شده توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در زمینه حساب‌های ملی روش تولید در گروه‌ها و متغیرهای مهم اقتصادی به قیمت جاری بر اساس گزارش‌های آرایه شده به قیمت پایه سال ۱۳۹۰ وجود دارد. این تفاوت‌ها به دلیل تفاوت‌های روش‌شناختی در جمع‌آوری داده‌ها، نحوه محاسبه و بازنگری داده‌ها در هر نهاد است که در ادامه گزارش به برخی از آنها خواهیم پرداخت.

جدول (۴-۱): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به روش تولید به قیمت جاری (واحد درصد)

درآمد ملی	مصرف سرمایه ثابت	محصول ناخالص ملی = درآمد ناخالص ملی	خالص مالیات بر واردات	خالص درآمد از عوامل خارج	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه بدون تفت	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	گروه خدمات	گروه صنعت	استخراج نفت و گاز طبیعی	کشاورزی گروه	سال / فصل
۹	-۵	۷	-۱۱	۰	۳	۷	-۳	۶۹	۲۰	۷	۱۳۹۰
۲۱	-۱۶	۱۵	-۳۱	۰	۵	۱۵	۴	۶۰	۶۰	۳	۱۳۹۱
۲۴	-۱۶	۱۷	-۱۵۱	۰	۱۱	۱۸	۹	۷۴	۴۵	-۵	۱۳۹۲
۱۶	-۱۸	۹	-۲۱۵	۰	۶	۱۱	۶	۵۷	۳۵	-۶	۱۳۹۳
۱۴	-۱۵	۶	-۱۴۱	۰	۷	۹	۵	۴۳	۲۲	-۳	۱۳۹۴
۲۲	-۲۰	۱۲	-۹۷	۰	۱۴	۱۵	۶	۶۶	۱۸	۵	۱۳۹۵
۲۵	-۱۵	۱۶	-۸۱	۰	۱۷	۱۸	۸	۷۴	۲۵	۳	۱۳۹۶
۴۲	-۱۵	۳۰	-۹۴	۰	۲۷	۳۲	۱۷	۸۹	۶۱	۱۴	۱۳۹۷
۴۶	۷	۳۷	-۱۰۹	۰	۳۱	۳۸	۲۱	۸۷	۹۵	۱۰	۱۳۹۸
۳۴	۸۶	۴۴	-۱۳۷	۰	۳۹	۴۶	۲۹	۸۳	۱۱۴	۲۰	۱۳۹۹

منبع: محاسبات محقق و: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.
بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

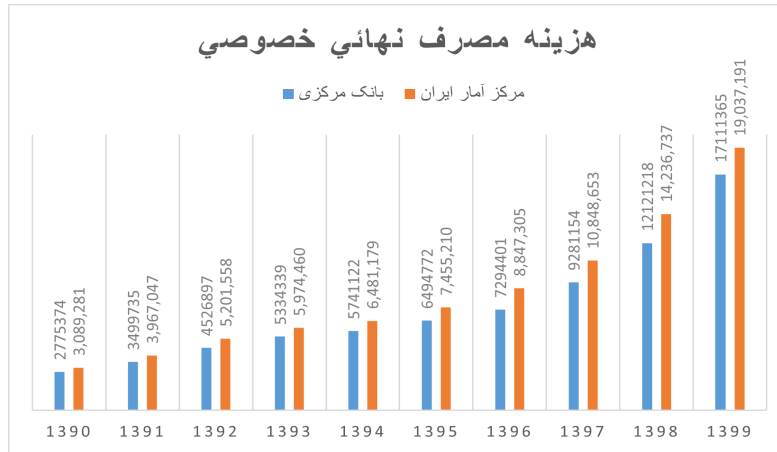
۴-۲- مقایسه روش هزینه‌ای

در ادامه بحث اختلاف آمارهای حساب‌های ملی در داده‌های مربوط به هزینه ناخالص ملی به قیمت جاری براساس دومنبع بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به تفکیک نهادهای مختلف براساس گزارش‌های ارائه شده به قیمت پایه سال ۱۳۹۰ خواهیم پرداخت

• هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی و دولتی

در بانک مرکزی هزینه مصرف نهایی بخش خصوصی از ۲,۷۷ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۷,۱۱ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است. هزینه مصرف نهایی بخش دولتی نیز از ۰,۶۱ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۳,۷۷ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است. در مرکز آمار ایران، هزینه مصرف نهایی بخش خصوصی از ۳,۰۸ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۹,۰۳ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است. هزینه مصرف نهایی بخش دولتی از ۰,۷۳ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۴,۱۴ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است.

نمودار (۴-۹): هزینه های مصرف نهایی خصوصی قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

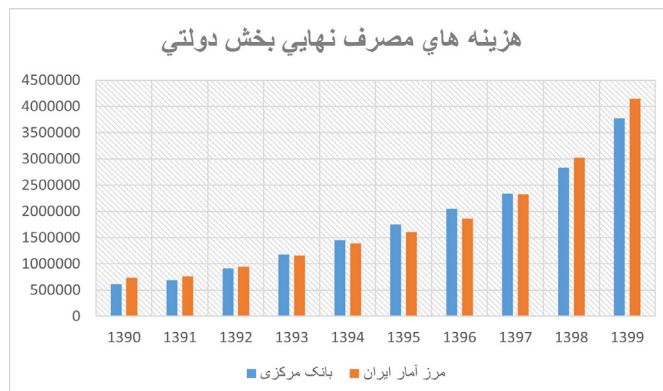

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

مقایسه هر دو نهاد افزایش در اختلاف مطلق هزینه مصرف نهایی بخش خصوصی و دولتی را نشان می‌دهند، به گونه ای که اعداد گزارش شده توسط مرکز آمار ایران در اکثر سال‌ها کمی بیشتر از بانک مرکزی است. برای مثال، در سال ۱۳۹۹ هزینه مصرف نهایی بخش خصوصی طبق آمار بانک مرکزی ۱۷,۱۱ تریلیون ریال و طبق مرکز آمار ۱۹,۰۳ تریلیون ریال است. اختلاف بین مصرف نهایی خصوصی در سال ۱۳۹۰ حدود ۳۱۳۹۰۷ میلیارد ریال بوده است که به ۱۹۲۵۸۲۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است که بازگو کننده اختلاف نسبی ۱۱ درصد بین دو نهاد در هر دو سال است اما در بین این دو سال اختلاف نسبی بیشتر بوده و به ۱۹ درصد در سال ۱۳۹۶ و ۱۶ درصد در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ رسیده است. اختلاف بین مصرف نهایی دولتی در سال ۱۳۹۰ حدود ۱۱۹۷۰۹ میلیارد ریال بوده است که به ۳۶۵۵۵۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است که بازگو کننده اختلاف نسبی ۱۸ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۹ درصد در سال ۱۳۹۹ به صورت کاهشی می باشد. این تنها متغیری است که اختلاف نسبی دو نهاد در ارایه آمار آن کاهش پیدا کرده است.

نمودار (۴-۱۰): هزینه های مصرف نهایی بخش دولتی قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

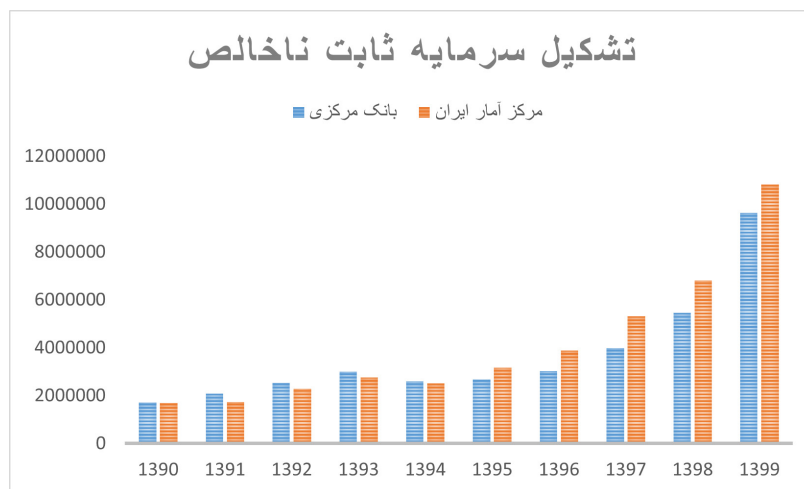
منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• تشکیل سرمایه ثابت ناخالص

در بانک مرکزی، این شاخص از ۱,۷۱ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۹,۶۳ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است. در مرکز آمار ایران، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص از ۱,۶۹ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۰,۸۲ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است. مقایسه داده‌های تشکیل سرمایه بین دو نهاد گویای اختلاف زیاد آنها در ارزیابی این آمار است. هر دو نهاد افزایش را در روند تشکیل سرمایه ثابت به قیمت جاری را نشان می‌دهند، اما ارقام مرکز آمار ایران در اکثر سال‌ها کمی بالاتر است. اختلاف مطلق آنها در سال ۱۳۹۰ حدود ۱۶۳۸۶ میلیارد ریال به نفع بانک مرکزی است که این رقم در سال ۱۳۹۹ به حدود ۱۱۸۴۷۰۸ میلیارد ریال به نفع مرکز آمار ایران شده است. این اختلاف‌ها به شکل نسبی به گونه‌ای هستند که در سال ۱۳۹۰ این اختلاف حدود ۱ درصد بوده و به ۱۲ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است. در جزئیات این اختلاف باید توجه شود که اختلاف در مولفه سرمایه‌گذاری ماشین‌آلات در سال‌های اخیر به مراتب بیش از اختلاف نسبی در سرمایه‌گذاری ساختمان شده است. به گونه‌ای که اختلاف در تشکیل سرمایه ثابت ماشین‌آلات به حدود ۵۲ درصد بین دو نهاد در سال ۱۳۹۹ رسیده است.

نمودار (۴-۱): تشکیل سرمایه ثابت قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

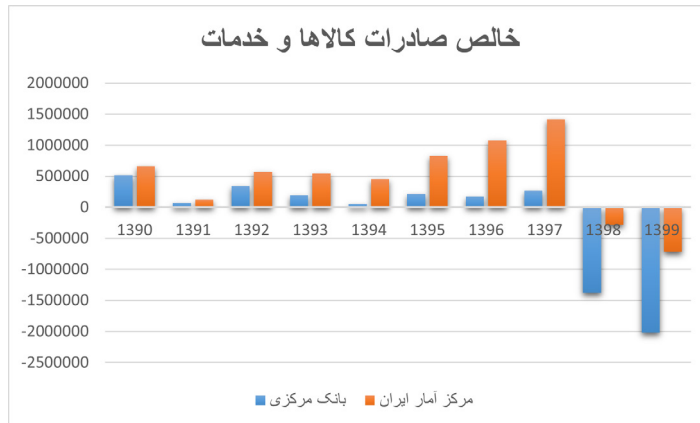
بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• خالص صادرات کالاها و خدمات

در بانک مرکزی خالص صادرات نوسانات زیادی دارد و از ۰,۵۱ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به منفی ۲,۰۲ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۹ کاهش یافته است. در مرکز آمار ایران، خالص صادرات کالاها و خدمات از ۰,۶۵ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به منفی ۰,۷۱ تریلیون ریال در سال ۱۳۹۹ کاهش یافته است. مقایسه بین این متغیر نشان می‌دهد که اختلاف ۱۴۳۲۱۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۳۰۴۹۳۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است که همواره داده‌های مرکز آمار ایران بیشتر از بانک مرکزی گزارش شده است. اختلاف نسبی بین دو نهاد در این متغیر گویای این موضوع است که اختلاف از ۲۴ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۹۵ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است. این اختلاف بین

دونهاد به غیر از سال ۱۳۹۹ بیشتر ناشی از اختلاف نسبی در متغیر واردات بوده است و در سال ۱۳۹۹ اختلاف نسبی بیشتر ناشی از صادرات بوده است.

نمودار (۴-۱۲): خالص صادرات قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

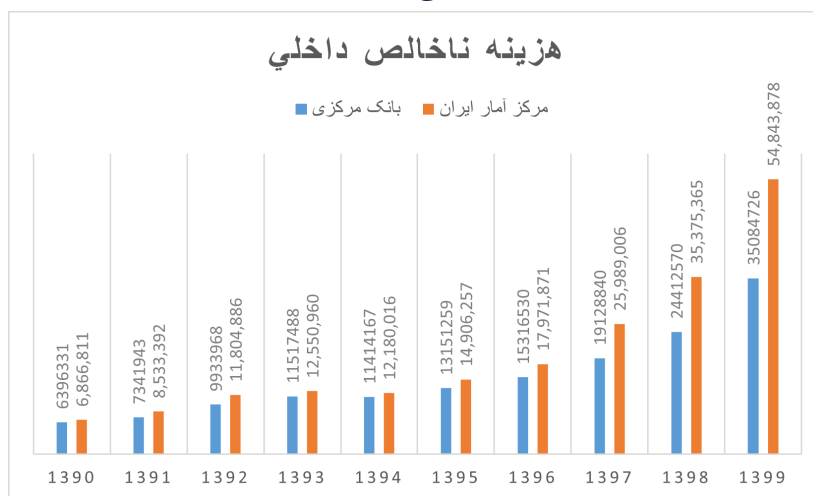
منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• هزینه ناخالص داخلی (به قیمت بازاری)

دربانک مرکزی این شاخص از ۶۳۹۶۳۳۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۳۵۰۸۴۷۲۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است در مرکز آمار ایران هزینه ناخالص داخلی از ۶۸۶۶۸۱۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۵۴۸۴۳۸۷۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است. مقایسه اختلاف مطلق هزینه ناخالص داخلی نشان می‌دهد که از ۴۷۹۴۸۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۹۷۵۹۱۵۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ بین دو نهاد رسیده است. که این ارقام مطلق بازگو کننده گسترش اختلاف نسبی از ۷ درصد به ۴۴ درصد بین دونهاد در ارایه این متغیر مهم می باشد.

نمودار (۴-۱۳): هزینه ناخالص داخلی به قیمت جاری (واحد میلیارد ریال)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

در کل داده‌های بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در برخی شاخص‌ها بسیار نزدیک هستند، اما در برخی دیگر اختلاف‌های قابل توجهی وجود دارد، به ویژه در بخش‌هایی مانند درآمد ملی، استهلاک سرمایه‌های ثابت، و خالص صادرات، تغییر موجودی انبار (اختلاف نسبی از ۸ درصد تا ۲۳۱ درصد بین دو نهاد متغیر بوده است)، هم چنین اشتباهات آماری (اختلاف نسبی در اشتباهات آماری حدود ۹۷ تا ۲۶۰ درصد تغییر کرده است). اختلاف در روش‌های محاسبه یا استفاده از داده‌های مختلف ممکن است به این تفاوت‌ها دامن زده باشد، که بررسی‌های بیشتر در این زمینه می‌تواند به فهم بهتر از داده‌های اقتصادی کشور کمک کند.

جدول (۴-۲): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به روش مخارج به قیمت جاری (واحد درصد)

شرح فعالیت‌ها	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
هزینه مصرف نهانی خصوصی	۱۱	۱۳	۱۴	۱۱	۱۲	۱۴	۱۹	۱۶	۱۶	۱۱
هزینه مصرف نهانی دولت	۱۸	۱۰	۳	۲	۴	۹	۱۰	۱	۶	۹
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	۱	۱۸	۱۰	۹	۴	۱۷	۲۵	۲۹	۲۲	۱۲
ماشین آلات	۲۶	۱۷	۲۱	۲۳	۲۳	۴۳	۶۳	۵۹	۴۷	۵۲
ساختمان	۲۹	۴۷	۴۳	۴۵	۳۷	۱۸	۲۵	۱۲	۱۷	۴۰
تغییرات موجودی انبار	۸	۲۴	۵۵	۱۸۱	۲۳۱	۸۹	۸۵	۴۴	۲۱	۱۲
خالص صادرات کالاها و خدمات	۲۴	۵۹	۵۰	۹۵	۱۵۸	۱۲۰	۱۴۶	۱۳۶	۱۳۱	۹۵
صادرات کالاها و خدمات	۳	۷	۲	۳	۱	۵	۴	۳	۳	۲۰
واردات کالاها و خدمات	۸	۱۱	۸	۱۲	۲۱	۱۹	۲۳	۲۴	۱۳	۴
اشتباهات آماری	۲۶۱	۱۴۸	۱۴۸	۱۶۳	۱۳۴	۱۱۴	۹۷	۱۵۷	۱۴۸	۱۷۳
محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)	۷	۱۵	۱۷	۹	۶	۱۳	۱۶	۳۰	۳۷	۴۴
خالص درآمد عوامل از خارج	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
محصول ناخالص ملی = درآمد ناخالص ملی	۷	۱۵	۱۷	۹	۶	۱۲	۱۶	۳۰	۳۷	۴۴
کسر می‌شود: مصرف سرمایه ثابت	۵	۱۶	۱۶	۱۸	۱۵	۲۰	۱۵	۱۵	۷	۸۶
درآمد ملی	۹	۲۱	۲۴	۱۶	۱۴	۲۲	۲۵	۴۲	۴۶	۳۴

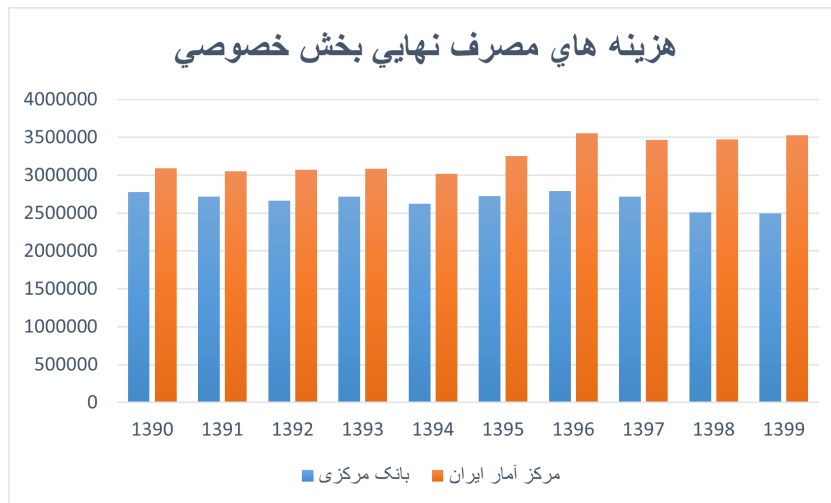
منبع: محاسبات محقق و مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.
بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

۳-۴- اختلافات بین آمارهای حساب‌های ملی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ روش هزینه

• هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی

مطابق بانک مرکزی، هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ روند نسبتاً ثابتی دارد و از سال ۱۳۹۵ افزایش می‌یابد. سپس در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ به دلیل شرایط اقتصادی (تحریم‌ها و کرونا) کاهش می‌یابد. اما مطابق مرکز آمار ایران، ارقام مصرف نهایی بخش خصوصی کمی بالاتر از بانک مرکزی است. به‌ویژه در سال ۱۳۹۶، تفاوت عمده‌ای مشاهده می‌شود. همچنین مصرف بخش خصوصی در سال ۱۳۹۹ افزایش نشان می‌دهد، در حالی که در داده‌های بانک مرکزی کاهش یافته است.

نمودار (۴-۱۴): هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

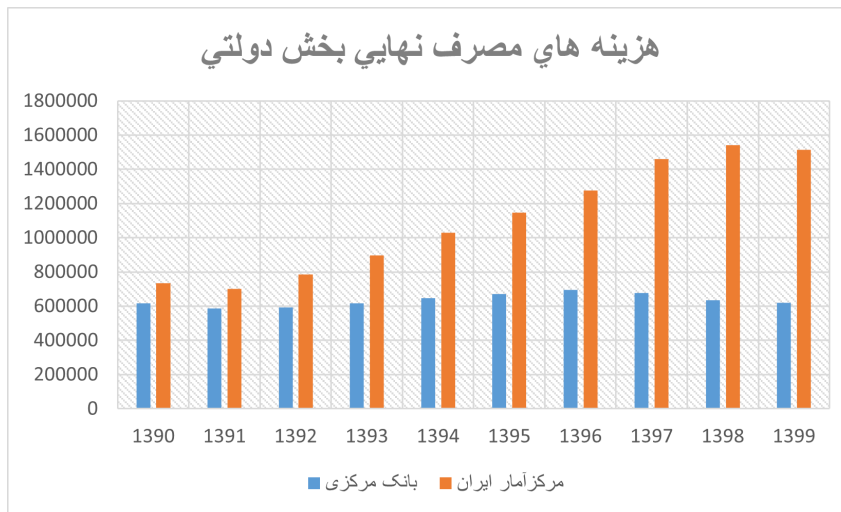
روند اختلاف نسبی بین داده‌های مصرف خصوصی دونهاد حاکی از آن است که اختلاف نسبی از ۱۱ درصد در سال ۱۳۹۰ شروع شده و تا سال ۱۳۹۹ به ۳۴ درصد می‌رسد. این افزایش تدریجی در طول سال‌ها متغیر مصرف خصوصی بین دونهاد نگران‌کننده است. با توجه به اختلاف در میزان مصرف نهایی بخش خصوصی به قیمت جاری و افزایش این اختلاف نسبی در متغیر به قیمت ثابت اختلاف در تعدیل این متغیر به قیمت ثابت هم می‌تواند منشا اختلاف شاخص قیمت‌های مورد استفاده هر دو نهاد نیز باشد.

• هزینه‌های مصرف نهایی بخش دولتی

در بانک مرکزی، مصرف نهایی دولت از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ روند نسبتاً افزایشی دارد. اوج این هزینه‌ها در سال ۱۳۹۹ (۶۲۱,۰۲۴ میلیارد ریال) است. در مرکز آمار ایران، داده‌های مصرف نهایی دولت نیز روند افزایشی مشابهی را نشان می‌دهد، اما مقادیر گزارش شده کمی متفاوت است. به عنوان مثال، در سال ۱۳۹۹ این رقم ۱,۵۱۵,۵۵۳ میلیارد ریال است که تفاوت عمده‌ای با رقم گزارش شده توسط بانک مرکزی دارد. اختلافات بزرگ در داده‌های مصرف نهایی دولت به خصوص در سال‌های آخر دوره دیده می‌شود، به‌ویژه در سال ۱۳۹۹ که مرکز آمار رقمی نزدیک به دو

برابر بانک مرکزی را گزارش کرده است. اختلاف نسبی در این مؤلفه در سال ۱۳۹۰ حدود ۱۸ درصد است و تا سال ۱۳۹۹ به ۸۴ درصد می‌رسد. اختلافات بزرگتر در سال‌های اخیر به خصوص پس از سال ۱۳۹۵ مشهود است. با توجه به اختلاف در میزان مصرف نهایی بخش دولتی به قیمت جاری و افزایش این اختلاف نسبی در متغیر به قیمت ثابت اختلاف در تعدیل این متغیر به قیمت ثابت توسط شاخص‌های قیمت متفاوت هم می‌تواند منشا اختلاف بیشتر بین دو نهاد باشد.

نمودار (۴-۱۵): هزینه‌های مصرف نهایی بخش دولتی به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

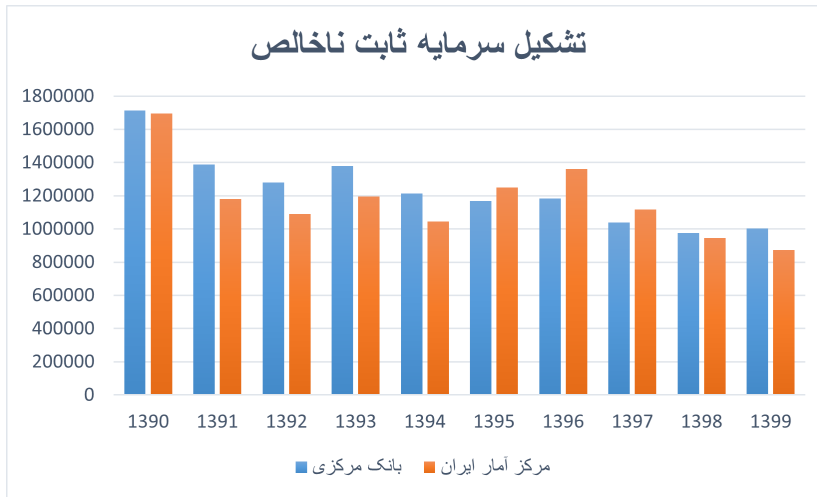
منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• تشکیل سرمایه ثابت ناخالص

در بانک مرکزی تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (شامل ماشین‌آلات و ساختمان) از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ روند نزولی دارد و پس از آن نوساناتی مشاهده می‌شود. در سال‌های اخیر، به دلیل شرایط اقتصادی، سرمایه‌گذاری در این بخش کاهش یافته است. در داده‌های مرکز آمار نیز روند مشابهی مشاهده می‌شود. اما میزان کاهش در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ کمتر از داده‌های بانک مرکزی است. در سال‌هایی مانند ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲، اختلافات عمده‌ای در مقادیر تشکیل سرمایه ثابت ناخالص مشاهده می‌شود (بانک مرکزی به ترتیب: ۱,۳۸۶,۷۹۱ و ۱,۲۷۸,۹۶۸ میلیارد ریال؛ مرکز آمار: ۱,۱۸۱,۱۰۸ و ۱,۰۸۸,۶۵۱ میلیارد ریال). روند اختلاف نسبی این مؤلفه نوسانات شدید و اختلافات بزرگی را نشان می‌دهد. در برخی سال‌ها مانند ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ اختلاف منفی یک تا منفی ۱۶ درصد مشاهده می‌شود و در برخی سال‌ها مانند ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ اختلاف مثبت دیده می‌شود. تفاوت اختلاف در این متغیر به شکل اسمی و به قیمت حقیقی نشان دهنده اختلاف بین دو نهاد در شاخص‌های تعدیل قیمت به قیمت ثابت را نیز بازگو می‌کند.

نمودار (۴-۱۶): هزینه های تشکیل سرمایه ثابت به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

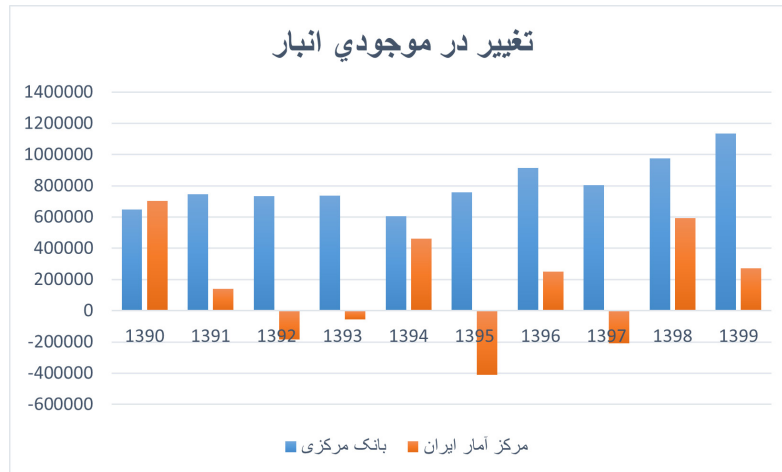
بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

روند اختلاف نسبی در مولفه ماشین آلات در سال ۱۳۹۰ برابر با ۲۶ درصد است و پس از نوسانات به ۱۷ درصد در سال ۱۳۹۹ می‌رسد. این نشان می‌دهد که داده‌های مربوط به سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات نیز با تفاوت‌هایی همراه بوده است.

روند اختلاف نسبی در مولفه ساختمان افزایش شدید اختلاف در سرمایه‌گذاری در بخش ساختمان را نشان می‌دهد، به طوری که در سال ۱۳۹۰ اختلاف نسبی ۲۹ درصد و در سال ۱۳۹۹ به ۴۳ درصد افزایش یافته است.

روند اختلاف نسبی در تغییر موجودی انبار: تغییر موجودی انبار نوسانات بسیار بزرگی را نشان می‌دهد، به‌ویژه در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۵ که اختلافات نسبی شدید (تا ۳۳۳ درصد) دیده می‌شود.

نمودار (۴-۱۷): تغییر موجودی انبار به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

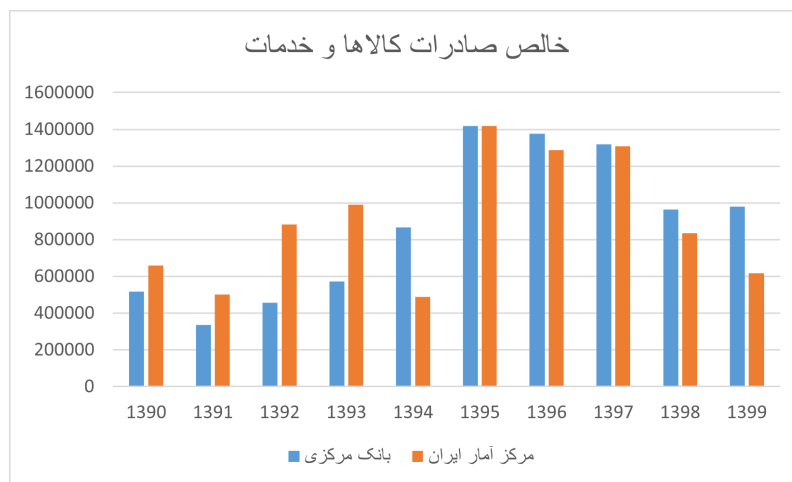
منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• خالص صادرات کالاها و خدمات

در بانک مرکزی، صادرات کالاها و خدمات روند افزایشی از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶ دارد، اما از سال ۱۳۹۷ به بعد به دلیل تحریم‌ها و مشکلات اقتصادی کاهش یافته است. در داده‌های مرکز آمار نشان می‌دهد که خالص صادرات کالاها و خدمات در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۶ به شدت افزایش یافته است، اما در سال‌های بعد کاهش پیدا کرده است. در سال‌هایی مانند ۱۳۹۶، اختلافات بزرگی در داده‌های خالص صادرات کالاها و خدمات مشاهده می‌شود. بانک مرکزی رقمی معادل ۱,۳۷۶,۵۹۸ میلیارد ریال و مرکز آمار رقمی معادل ۱,۲۸۶,۷۹۶ میلیارد ریال گزارش کرده است. روند اختلاف نسبی این مؤلفه نیز در سال‌های مختلف نوساناتی داشته است. در سال ۱۳۹۰ اختلاف نسبی ۲۴ درصد بوده که تا سال ۱۳۹۹ به منفی ۴۶ درصد رسیده است. و اختلاف نسبی در برخی سال‌ها بیشتر مربوط به صادرات و در برخی سال‌ها مربوط به واردات بوده است و از یک الگوی یکسانی در اختلافات بین دو نهاد در این دو متغیر پیروی نشده است.

نمودار (۴-۱۸): خالص صادرات به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• اشتباهات آماری

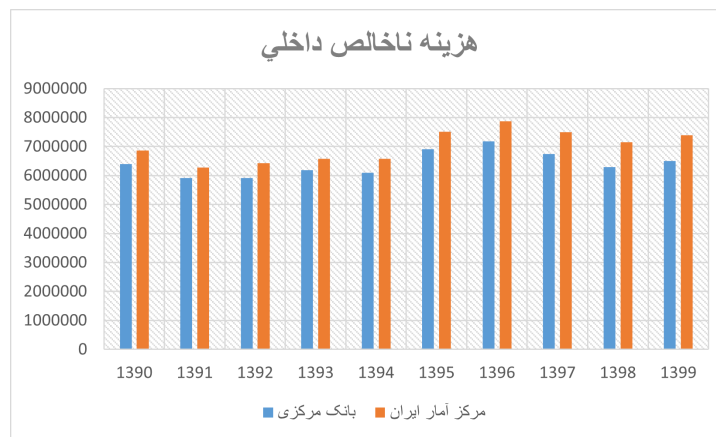
در جدول بانک مرکزی، اشتباهات آماری به طور ثابت و بدون نوسانات شدید در طول دوره گزارش شده است. اما در داده‌های مرکز آمار، اشتباهات آماری در برخی سال‌ها (مانند ۱۳۹۱ و ۱۳۹۷) بسیار بزرگ است و تفاوت‌های قابل توجهی با داده‌های بانک مرکزی دارد. وجود اختلافات بزرگ در اشتباهات آماری نشان‌دهنده تفاوت در روش‌های محاسباتی و گردآوری داده‌ها توسط این دو نهاد است. در زمینه اشتباهات آماری نیز هر دو نهاد اختلافات نسبی زیادی را نشان می‌دهند که اصلاحات لازم در این باره را از هر دو نهاد می‌طلبد.

• محصول ناخالص داخلی و هزینه ناخالص داخلی

تولید یا محصول ناخالص داخلی در داده‌های بانک مرکزی تا سال ۱۳۹۶ رشد داشته و سپس نوسانات زیادی را تجربه کرده است. داده‌های مرکز آمار نیز نشان‌دهنده نوسانات مشابهی است، اما مقادیر محصول ناخالص داخلی

به طور کلی بانک مرکزی کمتر از مرکز آمار ایران است. در سال‌هایی مانند ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶، اختلافات قابل توجهی بین داده‌های دو نهاد مشاهده می‌شود که می‌تواند ناشی از تفاوت در نحوه جمع‌آوری و استفاده از شاخص‌های قیمتی مختلف باشد. روند اختلاف نسبی در این شاخص بین ۶ تا ۱۳ درصد نوسان دارد، اما به طور کلی نسبت به سایر شاخص‌ها می‌توان گفت تفاوت کمتری دارد ولی هم چنان بالا است.

نمودار (۴-۱۹): هزینه ناخالص داخلی به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

اختلافات آماری بین داده‌های بانک مرکزی و مرکز آمار ایران ناشی از تفاوت‌های روش‌شناختی، پوشش جغرافیایی، شاخص‌های قیمتی مورد استفاده، و نحوه گزارش‌گیری و غیره است. این تفاوت‌ها در بخش‌های مهمی مانند هزینه‌های مصرف نهایی، تشکیل سرمایه ثابت، و خالص صادرات به چشم می‌خورد و در سال‌های اخیر به دلیل نوسانات اقتصادی، تفاوت‌های بیشتری ایجاد شده است. اختلافات آماری بین مرکز آمار و بانک مرکزی در برخی از مؤلفه‌های اقتصادی به خصوص در هزینه‌های دولت، تشکیل سرمایه ثابت، و تغییرات موجودی انبار زیاد است.

جدول (۴-۳): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به روش مخارج به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد درصد)

شرح فعالیت‌ها	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
هزینه مصرف نهایی خصوصی	۱۱	۱۲	۱۴	۱۳	۱۴	۱۸	۲۴	۲۴	۳۲	۳۴
هزینه مصرف نهایی دولت	۱۸	۱۸	۲۸	۳۷	۴۶	۵۲	۵۹	۷۳	۸۳	۸۴
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	-۱	-۱۶	-۱۶	-۱۴	-۱۵	۷	۱۴	۷	-۳	-۱۴
ماشین‌آلات	۲۶	۱۴	۱۱	۲۰	۱۸	۳۵	۵۳	۲۵	۴	۱۷
ساختمان	-۲۹	-۴۱	-۴۲	-۴۶	-۴۵	-۲۳	-۲۷	-۱۷	-۲۵	-۴۳
تغییرات موجودی انبار	۸	-۱۳۷	-۳۳۳	-۲۳۳	-۲۸	-۶۷۷	-۱۱۴	-۳۴۱	-۴۹	-۱۲۳
خالص صادرات کالاها و خدمات	۲۴	۴۰	۶۴	۵۳	-۵۶	۰	-۷	-۱	-۱۴	-۴۶
صادرات کالاها و خدمات	۳	۱۳	۴۰	۲۴	-۱۲	-۱۱	-۱۴	-۱۰	-۱۱	-۴۲

-۲۹	-۱	-۴۰	-۳۰	-۴۳	۳۳	-۱۲	۱۹	۱	-۸	واردات کالاها و خدمات
۷۶	-	۶۱	-۴۳	۱۳۱	۱۱۶	۹۹	۱۲۵	۱۲۹	-۲۶۴	اشتباهات آماری
۱۳	۱۳	۱۱	۹	۸	۸	۶	۹	۶	۷	محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)
-۲۰۰	-۱۹۹	-۱۹۹	-۱۹۹	-۱۹۹	-۱۹۹	-۱۹۷	-۱۹۶	-۱۹۶	-۲۰۰	نتیجه رابطه مبادله بازرگانی
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	خالص درآمد عوامل از خارج
۳۴	۳۳	۳۳	۳۰	۲۹	۲۲	۱۵	۱۴	۱۱	۷	محصول ناخالص ملی = درآمد ناخالص ملی
-۵	-۴	-۶	-۸	-۹	-۷	-۷	-۶	-۵	-۵	مصرف سرمایه ثابت
۱۹۱	۱۹۱	۱۸۹	۱۸۷	۱۸۷	۱۹۰	۱۹۱	۱۹۶	۱۹۷	۱۹۸	درآمد ملی

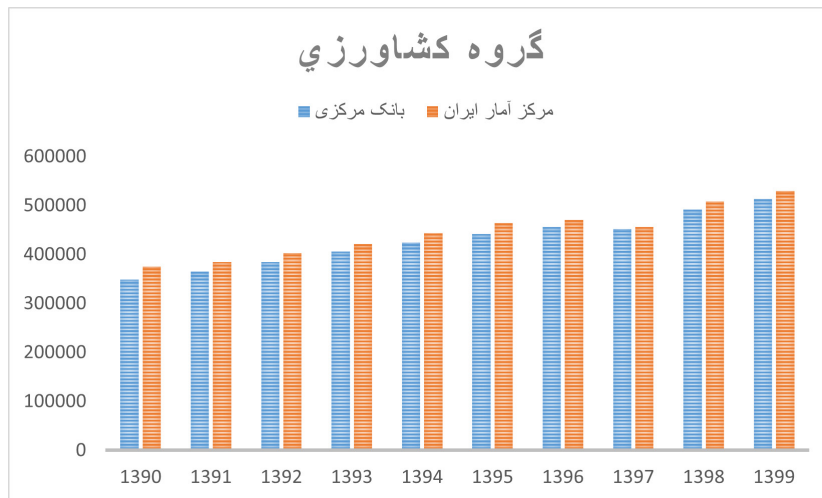
منبع: محاسبات محقق و مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.
بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

۴-۴- مقایسه حساب‌های ملی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰؛ روش تولید

• گروه کشاورزی

ارزش افزوده گروه کشاورزی در مرکز آمار ایران از ۳۷۵۲۷۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ با افزایش به ۵۲۹۸۶۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ ارایه شده است. در بانک مرکزی از ۳۴۸۴۲۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ و افزایش به ۵۱۳۶۹۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ ارزش افزوده این گروه گزارش شده است. مرکز آمار به نظر می‌رسد برآوردهای بالاتری نسبت به بانک مرکزی داشته است. اختلاف در گروه کشاورزی نشان می‌دهد که هر دو نهاد تقریباً توافق نسبی بهتری نسبت به سایر بخش‌ها در ثبت داده‌های مربوط به این بخش دارند و در سال‌های اخیر، این اختلاف از ۷ درصد به ۳ درصد کاهش یافته رسیده است.

نمودار (۴-۲): ارزش افزوده گروه کشاورزی به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

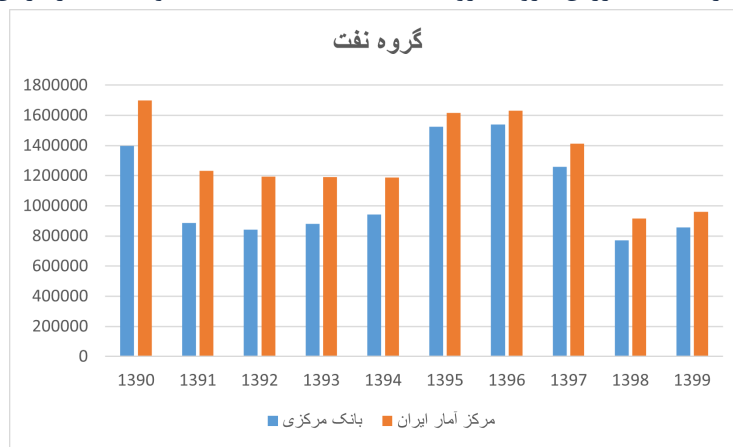

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.
بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• استخراج نفت و گاز (گروه نفت)

همانطور که قبلاً گفته شد در مفهوم این گروه در ارایه آمار ارزش افزوده اختلاف است ولی بدلیل تسری این مفهوم به تولید ناخالص داخلی بدون نفت در این گزارش عیناً گروه‌های ارایه شده در جداول دو نهاد بدون توجه به تفاوت در مفهوم تحلیل و مقایسه می‌شوند. در مرکز آمار ایران ارزش افزوده این گروه از ۱۷۰۰۹۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ و با کاهش به ۹۶۱۶۱۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ گزارش شده است. بدنبال آن، در بانک مرکزی از ۱۳۹۷۴۶۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ و کاهش به ۸۵۸۲۴۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ گزارش شده است. هر دو نهاد کاهش قابل توجهی در ارزش افزوده این بخش را نشان می‌دهند. اما در داده‌های مرکز آمار علیرغم پوشش مفهومی بیشتر بانک مرکزی از این گروه، ارقام بالاتری نسبت به بانک مرکزی مشاهده می‌شود که می‌تواند به اختلاف در روش‌های برآوردی و یا تأثیر تغییرات قیمت نفت در بازارهای جهانی و غیره مرتبط باشد. اختلاف نسبی بین دو نهاد از ۲۰ درصد در (سال ۱۳۹۰) تا ۱۱ درصد در ۱۳۹۹ تغییر کرده که در بین این دو سال اختلافات بیشتر بوده است. اختلاف نسبی در این بخش نشان‌دهنده تفاوت‌های اساسی در روش‌های محاسبه و ارزیابی ارزش افزوده ناشی از استخراج نفت و گاز است. کاهش این اختلاف به ۱۱ درصد نشان‌دهنده نزدیکی بیشتر برآوردها در سال‌های اخیر است، اگرچه همچنان اختلاف نسبی با توجه به اختلاف مفاهیم از این گروه قابل توجه باقی مانده است.

نمودار (۴-۲۱): ارزش افزوده گروه نفت به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

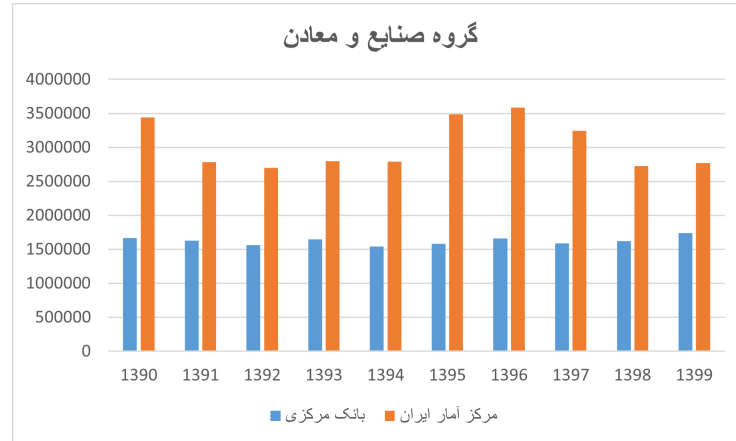
بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• گروه صنعت

در ارایه مفهوم ارزش افزوده این بخش بدلیل تفاوت و تلقی دو نهاد از گروه نفت و گاز اختلاف وجود دارد. با این حال در مرکز آمار ایران ارزش افزوده گروه صنعت از ۳۴۳۹۹۵۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ و کاهش به ۲۷۷۲۳۳۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ اعلام شده است. در بانک مرکزی از ۱۶۶۷۷۹۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ و افزایش به ۱۷۳۹۲۷۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ گزارش شده است. در اینجا، مرکز آمار کاهش قابل توجهی را در ارزش افزوده صنعت گزارش کرده، در حالی که بانک مرکزی افزایش نسبی را نشان می‌دهد. این تفاوت ممکن است به دلیل عدم ثبت برخی از فعالیت‌ها یا روش‌های مختلف محاسبه باشد. اختلاف نسبی بین دو نهاد در ارزش افزوده این گروه از ۶۹ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۴۶ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است. این اختلاف ضمن توجه به اختلاف در

مفهوم بار اختلاف زیادی بر دوش نظام آماری متحمل می‌کند.

نمودار (۴-۲۲): ارزش افزوده گروه صنایع و معادن به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

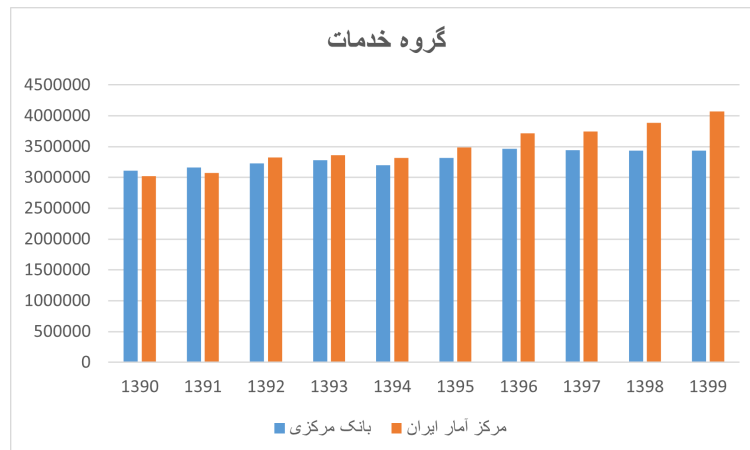
منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• گروه خدمات

ارزش افزوده گروه خدمات در مرکز آمار ایران از ۳۰۲۲۹۰۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ شروع و افزایش به ۴۰۷۱۶۶۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد. در بانک مرکزی از ۳۱۱۳۰۷۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ و افزایش به ۳۴۳۵۷۰۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ را بازگو می‌کند. هر دو نهاد افزایش در این گروه را نشان می‌دهند، اما مرکز آمار ارقام بالاتری را ارائه می‌دهد. اختلاف نسبی بین دو نهاد در سال ۱۳۹۰ حدود منفی ۳ درصد بوده که به ۱۷ درصد در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است. با توجه به کاهش اختلاف ارزش افزوده این بخش به قیمت‌های ثابت نسبت به قیمت جاری یادآوری می‌شود که برخی از اختلاف‌ها می‌تواند ناشی از شاخص قیمت‌های تعدیل ارزش افزوده این گروه باشد.

نمودار (۴-۲۳): ارزش افزوده گروه خدمات به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

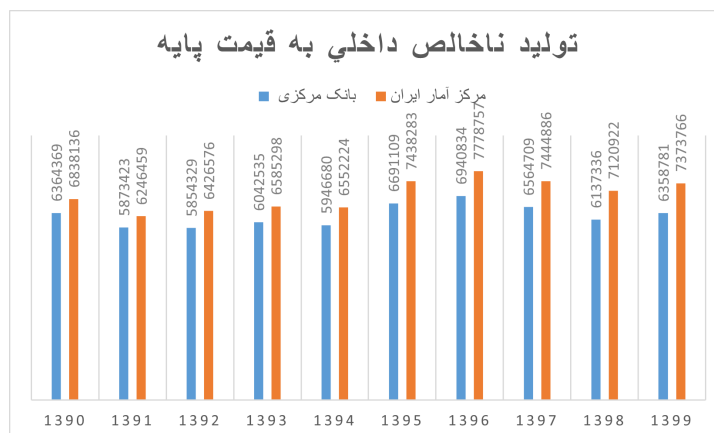
• کارمزد احتسابی

مرکز آمار ایران داده‌ای در این باره ارائه نمی‌کند اما بانک مرکزی مقدار آن را از ۱۶۲۳۸۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ و افزایش به ۱۸۸۱۳۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ گزارش کرده است. عدم ثبت داده‌های کارمزد احتسابی در مرکز آمار ممکن است نشان‌دهنده عدم توجه به این مفهوم خاص باشد یا به این معنا باشد که به طور کلی تأثیر آن بر تولید ناخالص داخلی در نظر گرفته نشده است و این موضوع باید در محاسبه حساب‌های ملی دو نهاد حل و فصل شود.

• تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه

در مرکز آمار ایران تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۰ از ۶۸۳۸۱۳۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۷۳۷۳۷۶۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ افزایش پیدا کرده است. همین متغیر در بانک مرکزی از ۶۳۶۴۳۹۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۶۳۵۸۷۸۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ رسیده است. در اینجا نیز مرکز آمار ارقام بالاتری را نسبت به بانک مرکزی ارائه می‌دهد. این می‌تواند ناشی از تفاوت در نحوه برآورد تولید ناخالص داخلی از طریق فعالیت‌های اقتصادی باشد. اختلاف نسبی این دو نهاد از ۷ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۱۵ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است و افزایش پیدا کرده است.

نمودار (۴-۲۴): تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۱۳۷۰-۹۹.

بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

• خالص درآمد عوامل تولید از خارج

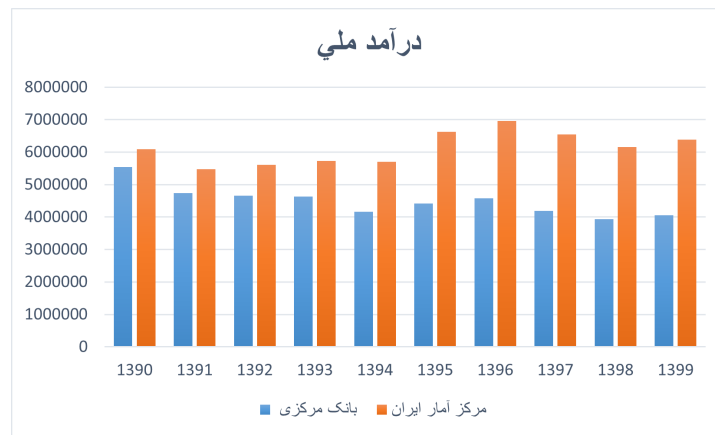
در هر دو نهاد، این عدد ثابت و تقریباً مشابه است (۴۹۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰). این نشان‌دهنده ثبات در ثبت داده‌های مربوط به خالص درآمدهای عوامل تولید از خارج است.

• درآمد ملی

درآمد ملی در مرکز آمار ایران از ۶۰۸۷۱۵۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ شروع و به ۶۳۸۲۳۳۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ افزایش پیدا کرده است. در بانک مرکزی این رقم از ۵۵۴۱۸۴۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۴۰۵۰۰۷۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۹ کاهش پیدا کرده است. اختلاف نسبی بین دو نهاد از ۹ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۴۵ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است.

سال ۱۳۹۹ رسیده است. این اختلاف بزرگ بین دو نهاد در ثبت درآمد ملی می‌تواند ناشی از تفاوت‌های اساسی در روش‌های حسابداری، برآوردهای اقتصادی و خود مفهوم درآمد ملی باشد.

نمودار (۴-۲۵): درآمد ملی به قیمت پایه به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد میلیارد ریال)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

جدول (۴-۴): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به روش تولید به قیمت ثابت ۱۳۹۰ (واحد درصد)

گروه کشاورزی	استخراج نفت و گاز طبیعی	گروه صنعت	گروه خدمات	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه بدون نفت	خالص درآمد عوامل از خارج	خالص مالیات بر واردات	نتیجه رابطه مبادله بازرگانی	محصول ناخالص ملی = درآمد ناخالص ملی	کسر می‌شود : مصرف سرمایه ثابت	درآمد ملی
۷	۲۰	۶۹	-۳	۷	۳	۰	-۱۱	-۲۰۰	۷	-۵	۹
۵	۳۳	۵۲	-۳	۶	۱	۰	-۳۵	-۱۹۶	۱۱	-۵	۱۴
۵	۳۵	۵۴	۳	۹	۴	۰	-۱۵۰	-۱۹۶	۱۴	-۶	۱۹
۴	۳۰	۵۲	۳	۹	۴	۰	-۲۱۴	-۱۹۷	۱۵	-۷	۲۱
۵	۲۳	۵۷	۴	۱۰	۷	۰	-۱۴۳	-۱۹۹	۲۲	-۷	۳۱
۵	۶	۷۵	۵	۱۱	۱۲	۰	-۱۰۵	-۱۹۹	۲۹	-۹	۴۰
۳	۶	۷۴	۷	۱۱	۱۳	۰	-۸۸	-۱۹۹	۳۰	-۸	۴۱
۱	۱۱	۶۸	۸	۱۳	۱۳	۰	-۱۰۹	-۱۹۹	۳۳	-۶	۴۴
۳	۱۷	۵۱	۱۲	۱۵	۱۴	۰	-۱۲۴	-۱۹۹	۳۳	-۴	۴۴
۳	۱۱	۴۶	۱۷	۱۵	۱۵	۰	-۱۴۷	-۲۰۰	۳۴	-۵	۴۵

منبع: محاسبات محقق مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

۵- مقایسه آمارهای حساب‌های ملی روایت دوم

برای مقایسه و تحلیل داده‌های مربوط به درآمد و تولید ناخالص ملی که از طرف بانک مرکزی و مرکز آمار ایران بر اساس سال پایه ۱۳۹۵ بانک مرکزی و ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران ارائه شده‌اند، ابتدا نگاهی به ساختار و جزئیات هر کدام به شکل مستقل در هر نهاد می‌اندازیم. بانک مرکزی در سال‌های اخیر برای حساب‌های ملی دو دسته آمار ارایه داده است. یکی به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۰ و دیگری به قیمت ثابت ۱۳۹۵. در این دو گروه آمار ارایه شده، ارقام حساب‌های ملی در قیمت‌های جاری نیز در خود بانک مرکزی با هم متفاوت است. مرکز آمار ایران هم در این زمینه داده‌های خود را در سال‌های اخیر بر پایه سال ۱۳۹۰ و سال ۱۴۰۰ ارایه داده است که ارقام مطلق این نهاد هم در دو سال پایه به قیمت‌های جاری با هم اختلاف دارند. این بخش ابتدا به این اختلاف درون بانک مرکزی و سپس درون مرکز آمار ایران می‌پردازد و سپس به بررسی اختلاف بین دو نهاد مرکز آمار ایران و بانک مرکزی صرفاً در مولفه‌های به قیمت جاری خواهد پرداخت. دلیل این موضوع هم این است که برخی اختلاف‌های بین دو نهاد ناشی از شاخص قیمت‌هاست و بدلیل این که دخل و تصرفی در آمارهای این دو نهاد انجام نشود و صرفاً ارقام منتشره مقایسه شوند فقط در قالب ارقام به قیمت جاری این مهم انجام می‌شود چرا که سال پایه هر دو نهاد با هم در حساب‌های ملی متفاوت است.

۵-۱-۱- تفاوت در حساب‌های ملی در بانک مرکزی با توجه به سال‌های پایه متفاوت

اختلاف نسبی بین داده‌های ارایه شده بانک مرکزی به قیمت جاری در نسخه سال‌های پایه تفاوت دارد و این موید اختلاف در مفاهیم، دستورالعمل‌ها و روش‌ها می‌تواند باشد. اما بدلیل اختلاف زیاد بررسی این موضوع خالی از لطف نیست. شواهد محاسبه اختلاف نسبی بین دو دسته آمار ارایه شده به قیمت جاری در دو نسخه سال پایه متفاوت حاکی از وجود اختلاف نسبی در اکثر متغیرها در روش تولید از سال ۱۳۹۰ به سمت سال‌های اخیر و هم‌چنین دارای روندی افزایشی در اختلاف نسبی است. تنها استثنا در این زمینه ارزش افزوده گروه خدمات است که اختلاف نسبی آن در دهه ۹۰ در این دو نسخه آمار ارائه شده به قیمت جاری توسط بانک مرکزی کاهش یافته است.

جدول (۵-۱): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی بانک مرکزی به روش تولید به قیمت‌های جاری دو سال پایه

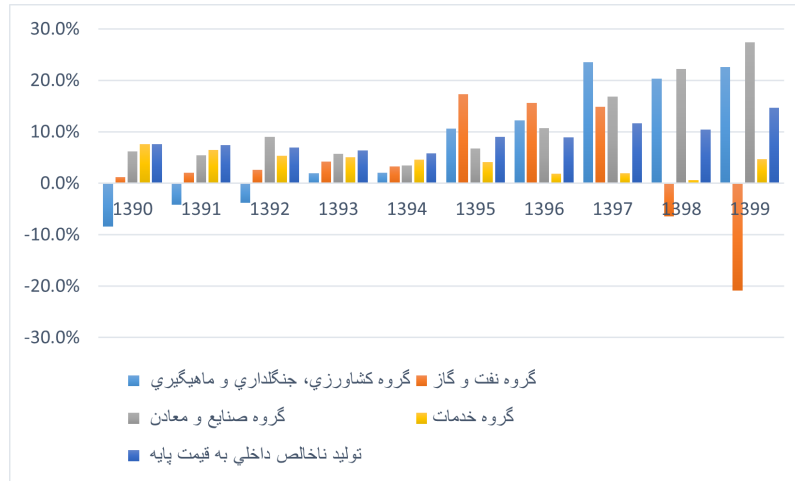
۱۳۹۵ و ۱۳۹۰ (واحد درصد)

شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
گروه کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری	-۸.۵٪	-۴.۱٪	-۳.۸٪	۲.۰٪	۲.۰٪	۱۰.۶٪	۱۲.۲٪	۲۳.۵٪	۲۰.۳٪	۲۲.۶٪
گروه نفت و گاز	۱.۱٪	۲.۰٪	۲.۶٪	۴.۳٪	۳.۲٪	۱۷.۳٪	۱۵.۶٪	۱۴.۹٪	-۶.۴٪	-۲۰.۸٪
گروه صنایع و معادن	۶.۲٪	۵.۴٪	۹.۰٪	۵.۷٪	۳.۵٪	۶.۸٪	۱۰.۷٪	۱۶.۹٪	۲۲.۲٪	۲۷.۴٪
گروه خدمات	۷.۶٪	۶.۵٪	۵.۴٪	۵.۱٪	۴.۶٪	۴.۱٪	۱.۸٪	۲.۰٪	۰.۶٪	۴.۷٪
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	۷.۶٪	۷.۴٪	۶.۹٪	۶.۴٪	۵.۸٪	۹.۱٪	۸.۹٪	۱۱.۷٪	۱۰.۴٪	۱۴.۷٪

منبع: محاسبات محقق و بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۴۰۲-۱۳۹۰).

بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

نمودار (۵-۱): اختلاف نسبی بین داده‌های به قیمت جاری بانک مرکزی به روش تولید

منبع: محاسبات محقق و بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۴۰۲).

بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

هم‌چنین اختلاف بین داده‌های بانک مرکزی به روش هزینه هم‌نشان دهنده اختلاف نسبی زیاد در سال‌های پایه متفاوت بین متغیرها است. دوم اینکه در بیشتر متغیرها مثل مصرف خصوصی، مصرف دولتی، تشکیل سرمایه و مولفه‌های آن، هزینه ناخالص داخلی به قیمت بازار این اختلاف افزایشی است و در برخی متغیرهای به شدت نوسانی است که این مهم درخالص صادرات و واردات و مولفه‌های آن، تغییر موجودی انبار، اشتباهات آماری بیشتر خود را نشان می‌دهد.

جدول (۵-۲): اختلاف نسبی بین داده‌های به قیمت جاری بانک مرکزی در روش مخارج به قیمت‌های جاری دو سال پایه

۱۳۹۵ و ۱۳۹۰ (واحد درصد)

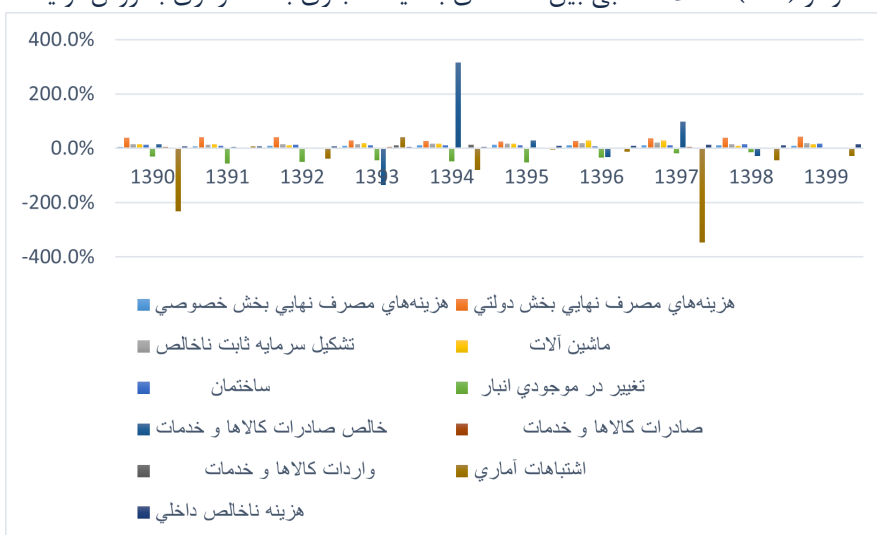
شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی	۴.۹٪	۷.۶٪	۹.۶٪	۸.۴٪	۱۱.۹٪	۱۲.۴٪	۱۱.۵٪	۱۱.۲٪	۱۰.۲٪	۹.۸٪
هزینه‌های مصرف نهایی بخش دولتی	۳۸.۶٪	۴۱.۰٪	۴۰.۲٪	۲۸.۱٪	۲۶.۱٪	۲۵.۹٪	۲۶.۶٪	۳۷.۰٪	۳۸.۵٪	۴۳.۶٪
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	۱۵.۹٪	۱۳.۳٪	۱۴.۷٪	۱۵.۵٪	۱۷.۰٪	۱۸.۰٪	۱۹.۸٪	۲۰.۸٪	۱۵.۴٪	۱۸.۶٪
ماشین آلات	۱۴.۸٪	۱۵.۲٪	۱۰.۹٪	۱۸.۷٪	۱۶.۷٪	۱۸.۱٪	۲۸.۵٪	۲۸.۳٪	۹.۴٪	۱۵.۷٪
ساختمان	۱۲.۹٪	۱۰.۰٪	۱۳.۴٪	۱۰.۴٪	۱۲.۰٪	۱۱.۶٪	۷.۳٪	۱۰.۸٪	۱۵.۳٪	۱۷.۵٪
تغییر در موجودی انبار	-۳۰.۳٪	-۵۶.۳٪	-۴۹.۷٪	-۴۳.۶٪	-۴۷.۴٪	-۵۱.۷٪	-۳۳.۷٪	-۱۸.۲٪	-۱۵.۰٪	۲.۴٪
خالص صادرات کالاها و خدمات	۱۴.۳٪	۴.۶٪	۲.۳٪	-۱۳۴.۳٪	۳۱۵.۱٪	۲۸.۴٪	-۳۲.۷٪	۹۸.۷٪	-۲۸.۲٪	۰.۱٪
صادرات کالاها و خدمات	۴.۸٪	۰.۲٪	۰.۳٪	۴.۹٪	۰.۵٪	۳.۴٪	-۰.۴٪	۵.۷٪	۴.۱٪	-۰.۸٪

واردات کالاها و خدمات	۰.۰٪	۰.۰٪	۰.۰٪	۰.۰٪	۱.۲٪	۱۳.۰٪	۱۱.۰٪	۰.۰٪	۰.۰٪	۰.۰٪
اشتباهات آماری	-۲۳۱.۶٪	۷.۶٪	-۳۷.۸٪	۴۰.۳٪	-۸۰.۳٪	-۵.۴٪	-۱۲.۸٪	-۳۴۶.۷٪	-۴۴.۷٪	-۲۹.۰٪
هزینه ناخالص داخلی	۷.۵٪	۷.۳٪	۶.۸٪	۶.۲٪	۵.۹٪	۹.۱٪	۸.۹٪	۱۲.۳٪	۱۱.۴٪	۱۵.۰٪

منبع: محاسبات محقق و بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۴۰۲).

بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

نمودار (۲-۵): اختلاف نسبی بین داده‌های به قیمت جاری بانک مرکزی به روش تولید

منبع: محاسبات محقق و بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۴۰۲).

بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.

۲-۵- اختلاف در داده‌های مرکز آمار ایران

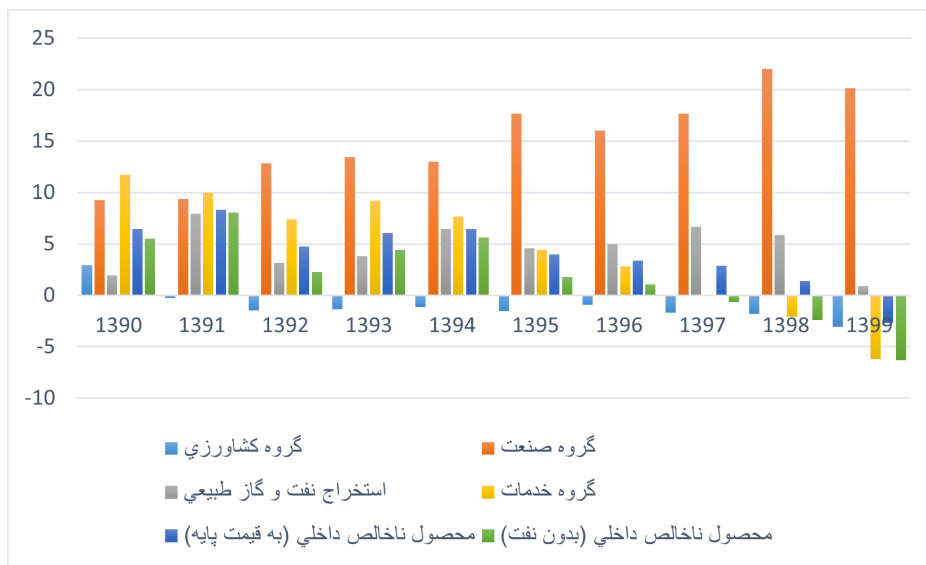
بر اساس داده‌های حساب‌های ملی به قیمت جاری در مرکز آمار ایران اختلاف زیادی در برخی متغیرها بر اساس تغییر سال پایه از ۱۳۹۰ به سال پایه ۱۴۰۰ مشهود است. بعنوان مثال در گروه صنعت این اختلاف نسبی به ۲۰ درصد در برخی سال‌ها رسیده و در گروه خدمات در برخی سال‌ها ۱۲ درصد بوده است. در بخش کشاورزی تقریباً به حدود ۲ درصد در اکثر سال‌ها بوده و این اختلافات باعث شده که رقم تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه بین منفی ۳ تا ۸ درصد اختلاف را ثبت کنند. به طور کلی این اختلاف نسبی در برخی گروه‌ها مثل گروه صنعت افزایشی بوده است و در برخی گروه‌ها کاهشی و در برخی بعضاً با ثبات تر مثل گروه کشاورزی. در برخی گروه‌ها در نوسان زیاد بوده که گروه استخراج نفت و گاز طبیعی و متغیرهای تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه و بدون نفت در این زمره هستند.

جدول (۳-۵): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی مرکز آمار ایران به روش تولید به قیمت‌های جاری دو سال پایه ۱۳۹۰ و ۱۴۰۰ (واحد درصد)

سال / فصل	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
گروه کشاورزی	۳	۰	-۱	-۱	-۱	-۲	-۱	-۲	-۲	-۳
گروه صنعت	۹	۹	۱۳	۱۳	۱۳	۱۸	۱۶	۱۸	۲۲	۲۰
استخراج نفت و گاز طبیعی	۲	۸	۳	۴	۶	۵	۵	۷	۶	۱
گروه خدمات	۱۲	۱۰	۷	۹	۸	۴	۳	۰	-۲	-۶
محصول ناخالص داخلی (به قیمت پایه)	۶	۸	۵	۶	۶	۴	۳	۳	۱	-۳
محصول ناخالص داخلی (بدون نفت)	۵	۸	۲	۴	۶	۲	۱	-۱	-۲	-۶

منبع: محاسبات محقق و محاسبات محقق مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.
مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.

نمودار (۳-۵): اختلاف نسبی بین داده‌های به قیمت‌های جاری مرکز آمار ایران به روش تولید

منبع: محاسبات محقق و محاسبات محقق مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.
مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.

اختلاف نسبی در متغیرهای تولید ناخالص داخلی به روش هزینه به مراتب بیشتر از روش تولید در مرکز آمار ایران است. به گونه‌ای که هزینه‌های مصرف‌نهایی خصوصی تا ۳۹ درصد اختلاف را ثبت می‌کنند و در برخی سال‌ها اختلاف هزینه‌ها مصرف‌نهایی دولت به ۴۵ درصد رسیده است. همچنین در تشکیل سرمایه ثابت و مولفه‌های آن نیز اختلاف منفی ۲۴ درصد تا ۶ درصدی رقم خورده است. در مورد خالص صادرات این اختلافات بسیار بیشتر است و تا ۱۲۵ درصد رانشان می‌دهد. نکته دوم این است که این اختلاف در هزینه‌های مصرف خصوصی، تشکیل سرمایه ثابت، خالص صادرات و مولفه‌های آن و تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار افزایشی است و در برخی هم نوسان زیادی در این دوره را نشان می‌دهد که شامل تشکیل سرمایه در ماشین‌آلات و ساختمان، هزینه

های مصرفی دولت می باشد که نوسان هزینه های مصرفی دولت به طور نسبی کمتر است.

جدول (۴-۵): اختلاف نسبی بین داده های حساب های ملی مرکز آمار ایران به روش هزینه به قیمت های جاری دو سال پایه ۱۳۹۰ و ۱۴۰۰ (واحد درصد)

سال / فصل	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
هزینه مصرف نهایی خصوصی	۹	۹	۱۰	۱۱	۱۱	۸	۶	۱۵	۲۱	۳۲
هزینه مصرف نهایی دولت	۲۶	۲۸	۴۵	۲۶	۹	۹	۱۱	۲۱	۲۹	۲۵
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	-۲۳	۶	-۱۳	-۱۴	-۸	-۸	-۷	-۱۱	-۸	-۲۴
تشکیل سرمایه در ماشین آلات	-۲۳	-۲۷	-۲۳	-۱۹	-۱۲	-۲۳	-۳۱	-۵۰	-۳۹	-۳۹
تشکیل سرمایه در ساختمان	-۱۴	۳۴	۸	۴	۱۰	۱۹	۳۲	۳۵	۳۶	۶
خالص صادرات کالاها و خدمات	۱۰	-۱۴	-۳۶	-۵۵	-۱۲۵	۵	-۸۳	-۳	۱۰۵	۳۴
صادرات کالاها و خدمات	۲	-۲	-۷	۰	۵	۹	-۴	۷	۴	-۱۲
واردات کالاها و خدمات	-۴	-۱	۰	۱۰	۲۴	۱۱	۱۵	۱۰	۱۳	-۸
محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)	۲	۵	-۲	۴	۶	۴	۴	۰	-۳	-۶

منبع: محاسبات محقق و محاسبات محقق مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.

مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.

۵-۳- اختلاف بین مرکز آمار ایران و بانک مرکزی روایت دوم

دوره های زمانی این بررسی اطلاعات مربوط به سال های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ بر اساس داد های به قیمت جاری در سال پایه ۱۳۹۵ بانک مرکزی و همین دوره به قیمت جاری برای مرکز آمار ایران بر اساس داده های به قیمت جاری سال پایه ۱۴۰۰ است. گروه های اقتصادی شامل کشاورزی، نفت و گاز، صنایع و معادن و خدمات بانک مرکزی و گروه های کشاورزی، نفت خام و گاز طبیعی، صنعت و خدمات مرکز آمار ایران می باشد.

• گروه کشاورزی

طبق داده های بانک مرکزی، تولید در بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۰ حدود ۳۲۰۱۲۰ میلیارد ریال بوده و تا سال ۱۴۰۱ به ۱۳۳۲۰۶۱۳ میلیارد ریال رسیده است. داده های مرکز آمار ایران نیز نشان می دهد که تولید کشاورزی در سال ۱۳۹۰ حدود ۳۸۶۴۲۷ میلیارد ریال بوده و تا سال ۱۴۰۱ به ۱۰۶۶۴۸۶۳ میلیارد ریال رسیده است. در بیشتر سال ها سطح ارزش افزوده کشاورزی بانک مرکزی بیش از مرکز آمار ایران بوده است و این عکس داده های ارایه شده به قیمت جاری در سال پایه ۱۳۹۰ بین دو نهاد می باشد. البته این اختلاف به نفع بانک مرکزی در سال های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۱ رعایت نشده و برعکس است. اختلافات بین دو منبع در مورد بخش کشاورزی از ۶۶۳۰۶ میلیارد ریال به منفی ۲۶۵۵۷۵۰ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ رسیده است. در صورت محاسبه شاخص اختلاف نسبی بین این دو نهاد برای بخش کشاورزی به قیمت های جاری رقم از ۱۹ درصد در سال ۱۳۹۰ به نفع مرکز آمار ایران به حدود ۲۲ درصد در سال ۱۴۰۱ به نفع بانک مرکزی رسیده است و شکاف و اختلاف در ارزش افزوده این بخش بین دو نهاد بر خلاف داده های ارایه شده به قیمت های سال پایه ۱۳۹۰ پر نوسان تر شده است. مشاهده می شود که ممکن است به دلیل تفاوت در روش شناسی محاسبه یا استفاده از داده های خام متفاوت باشد. با این حال، بررسی

این آمارها نشان‌دهنده رشد اختلاف نسبی در این بخش است.

• گروه نفت و استخراج گاز

بانک مرکزی در سال ۱۳۹۰ تولید گروه نفت را ۱۴۱۳۵۹۴ میلیارد ریال و در سال ۱۴۰۱ حدود ۱۲۰۱۶۸۸۶ میلیارد ریال گزارش کرده است. مرکز آمار ایران نیز برای سال ۱۳۹۰ تولید نفت خام و گاز طبیعی را ۱۸۶۵۸۰۱ میلیارد ریال و در سال ۱۴۰۱ حدود ۳۱۰۱۵۱۶۹ میلیارد ریال ذکر کرده است. این دو بخش هم‌چنان همانطور که در بالا ذکر شد توسط دو نهاد مفاهیم مختلفی را بازگو می‌کنند. با قبول تفاوت در مفهوم ارایه شده این بخش، اختلاف این دو گروه، اختلاف آنها را در قالب بخش صنعت و گروه صنایع و معادن نیز می‌کشاند. با این حال اختلاف نسبی بین دو نهاد ۲۷,۶ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۸۸,۳ درصد در سال ۱۴۰۱ افزایش پیدا کرده است.

• گروه صنعت

بانک مرکزی در سال ۱۳۹۰ تولید گروه صنایع و معادن را ۱۷۷۴۵۸۸۵ میلیارد ریال و در سال ۱۴۰۱، ۲۹۵۷۲۵۴۹ میلیارد ریال گزارش کرده است. مرکز آمار ایران نیز برای سال ۱۳۹۰ تولید صنعت را ۳۵۰۶۹۳۹ میلیارد ریال و در سال ۱۴۰۱ حدود ۷۲۷۴۹۲۳۲ میلیارد ریال ذکر کرده است. همانطور که گفته شد این دو بخش توسط دو نهاد مفاهیم مختلفی را بازگو می‌کنند که ریشه این اختلاف هم در ارایه مفهوم گروه نفت و گاز است. با قبول تفاوت در مفهوم ارایه شده، اختلاف این دو بخش نیز بسیار زیاد است و در سال‌های اخیر هم تشدید شده است. اختلاف نسبی در سال ۱۳۹۰ حدود ۹,۵ درصد بوده که به ۵۴,۵ درصد در سال ۱۴۰۱ رسیده است.

• گروه خدمات

در بانک مرکزی تولید خدمات را از ۳۳۵۹۹۸۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۴۶۹۱۳۸۰۷ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ رسانده است. مرکز آمار ایران نیز تولید خدمات را از ۳۳۹۹۶۳۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۵۲۷۴۸۸۴۴ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ گزارش کرده است. اختلاف در این گروه از ۳۹۶۵۰ میلیارد ریال به نفع بانک مرکزی به ۵۸۳۵۰۳۷ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ به نفع مرکز آمار ایران رسیده است. این اختلاف مطلق افزایش اختلاف در سطح ارزش افزوده این گروه را نشان می‌دهد که اختلاف نسبی از ۱,۲ درصد به ۱۱,۷ درصد افزایش پیدا کرده است و این نشان‌دهنده افزایش دایم اختلاف این دو نهاد در ارایه آمار ارزش افزوده خدمات است.

• تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه

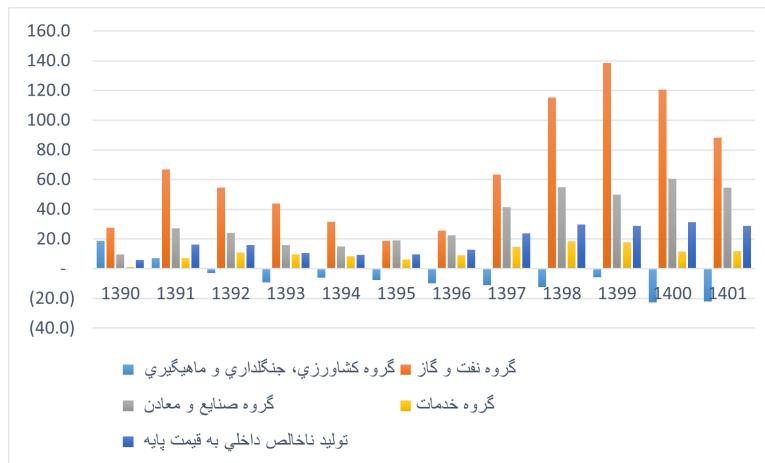
بانک مرکزی این متغیر را از ۶۸۶۸۲۸۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۰۱۸۲۳۸۵۵ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ گزارش کرده است. مرکز آمار ایران نیز تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه را از ۷۲۹۳۰۰۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۳۶۱۶۲۹۳۸ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ رسانده است. مقایسه داده‌های هر دو نهاد در این باره نشان از اختلاف ۴۲۴۷۱۸ میلیارد ریال به نفع مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۰ است که این رقم در سال ۱۴۰۱ به رقم ۳۴۳۳۹۰۸۳ میلیارد ریال رسیده است. محاسبه شاخص اختلاف نسبی بین دو نهاد در این زمینه حاکی از اختلاف ۶ درصدی در سال ۱۳۹۰ به اختلاف نسبی ۲۹ درصدی در سال ۱۴۰۱ می‌باشد و دایما از سال ۱۳۹۰ به بعد این اختلاف نسبی زیاد شده است.

جدول (۵-۵): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی مرکز آمار ایران و بانک مرکزی به روش تولید به قیمت‌های جاری دو سال پایه ۱۳۹۵ بانک مرکزی و ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران (واحد درصد)

شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
گروه کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری	۱۸.۸	۷.۰	۳.۰	۹.۴	۵.۹	۷.۷	۹.۸	۱۱.۰	۱۲.۳	۵.۷	۲۲.۸	۲۲.۱
گروه نفت و گاز	۲۷.۶	۶۶.۷	۵۴.۵	۴۴.۰	۳۱.۵	۱۸.۶	۲۵.۷	۶۳.۴	۱۱۵.۳	۱۳۸.۵	۱۲۰.۵	۸۸.۳
گروه صنایع و معادن	۹.۵	۲۷.۳	۲۴.۱	۱۵.۸	۱۴.۸	۱۹.۰	۲۲.۶	۴۱.۳	۵۴.۹	۴۹.۸	۶۰.۶	۵۴.۵
گروه خدمات	۱.۲	۷.۲	۱۱.۰	۹.۷	۸.۴	۶.۳	۸.۹	۱۴.۸	۱۸.۳	۱۷.۹	۱۱.۴	۱۱.۷
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	۶.۰	۱۶.۳	۱۵.۸	۱۰.۵	۹.۲	۹.۷	۱۲.۶	۲۳.۷	۲۹.۷	۲۸.۹	۳۱.۳	۲۸.۹

منبع: محاسبات محقق. مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳. بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۴۰۲)

نمودار (۵-۴): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی مرکز آمار ایران و بانک مرکزی به روش تولید به قیمت‌های جاری دو سال پایه ۱۳۹۵ بانک مرکزی و ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران (واحد درصد)

منبع: محاسبات محقق. مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳. بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۴۰۲)

به طور کلی تفاوت‌های قابل توجهی بین آمارهای ارائه شده توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در زمینه حساب‌های ملی روش تولید در ارزش افزوده گروه فعالیت‌ها و متغیرهای مهم اقتصادی به قیمت جاری وجود دارد. این تفاوت‌ها به دلیل تفاوت‌های روش‌شناختی در جمع‌آوری داده‌ها، نحوه محاسبه و بازنگری داده‌ها در هر نهاد است. در ادامه بحث اختلاف آمارهای حساب‌های ملی، داده‌های مربوط به هزینه ناخالص ملی به قیمت جاری بر اساس

دو منبع بانک مرکزی و مرکز آمار ایران براساس سال پایه ۱۳۹۵ بانک مرکزی و سال پایه ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران آمده است. برای تحلیل این آمار و مقایسه بین داده‌های این دو نهاد، نکات زیر می‌تواند مطرح شود:

• هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی و دولتی

در بانک مرکزی، هزینه مصرف نهایی بخش خصوصی از ۲۹۱۵۱۴۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۴۷۲۵۰۲۵۷ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است. هزینه مصرف نهایی بخش دولتی نیز از ۹۱۰۳۲۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۳۲۸۶۰۳۹ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ رسیده است. در مرکز آمار ایران، هزینه مصرف نهایی بخش خصوصی از ۳۳۶۳۹۳۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۶۲۲۸۵۰۰۹ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است. هزینه مصرف نهایی بخش دولتی از ۹۵۵۰۲۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۱۵۸۲۸۹۹ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ رسیده است.

مقایسه هر دو نهاد افزایش در اختلاف هزینه مصرف نهایی بخش خصوصی و دولتی را نشان می‌دهند، به گونه‌ای که اعداد گزارش شده توسط مرکز آمار ایران در اکثر سال‌ها در مصرف بخش خصوصی کمی بیشتر از بانک مرکزی و در مصارف نهایی دولتی برعکس است. اختلاف بین مصرف نهایی خصوصی در سال ۱۳۹۰ حدود ۴۴۸۷۸۹ میلیارد ریال به نفع مرکز آمار ایران بوده است که به ۱۵۰۳۴۷۳۲ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ به نفع بانک مرکزی رسیده است که بازگو کننده افزایش اختلاف نسبی از ۱۴ درصد بین دو نهاد به ۲۷ درصد است. اختلاف بین مصرف نهایی دولتی در سال ۱۳۹۰ حدود ۴۴۶۹۸ میلیارد ریال به نفع مرکز آمار ایران بوده است که به ۱۷۰۳۱۳۹ میلیارد ریال به نفع بانک مرکزی در سال ۱۴۰۱ رسیده است که بازگو کننده افزایش اختلاف نسبی از ۵ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۱۴ درصد در سال ۱۴۰۱ می‌باشد.

• تشکیل سرمایه ثابت ناخالص

در مرکز آمار ایران، این شاخص از ۱۳۴۵۸۶۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۲۱۴۲۹۴۹۶ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است اما در بانک مرکزی، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص از ۲۰۰۷۲۰۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۲۵۸۰۲۶۳۳ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ رسیده است. مقایسه داده‌های تشکیل سرمایه بین دو نهاد گویای اختلاف زیاد آنها در ارائه این آمار است. هر دو نهاد افزایش را در تشکیل سرمایه ثابت به قیمت جاری نشان می‌دهند، اما ارقام بانک مرکزی در اکثر سال‌ها بالاتر است. اختلاف مطلق آنها در سال ۱۳۹۰ حدود ۶۶۱۳۴۲ میلیارد ریال به نفع بانک مرکزی است که این رقم در سال ۱۴۰۱ به حدود ۴۳۷۳۱۳۸ میلیارد ریال به نفع بانک مرکزی است. این اختلاف‌ها به شکل نسبی به گونه‌ای هستند که در سال ۱۳۹۰ این اختلاف حدود ۳۹ درصد بوده و به ۱۹ درصد در سال ۱۴۰۱ رسیده است. باید توجه شود که اختلاف در مولفه سرمایه‌گذاری ساختمان بیش از ماشین‌الات بین هر دو نهاد است و این ارقام به ۴۲ درصد و ۹ درصد به ترتیب در ساختمان و ماشین‌الات در سال ۱۴۰۱ رسیده است. اختلاف نسبی بین متغیرهای تغییر موجودی انبار و اشتباهات آماری نیز در سال ۱۳۹۰ حدود ۲۹ درصد بوده است که این رقم با نوسانات بسیار شدید به ۴۸ درصد در سال ۱۴۰۱ رسیده است و در برخی سال‌ها این اختلاف نسبی به ۸۹ درصد هم رسیده است.

• خالص صادرات کالاها و خدمات

در بانک مرکزی، این متغیر از ۵۹۶۳۱۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۲۱۲۲۷۵۸ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است. در مرکز آمار ایران، خالص صادرات کالاها و خدمات از ۷۲۹۴۳۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۶۲۷۷۳۳۵ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است. مقایسه بین این متغیر نشان می‌دهد که اختلاف از ۱۳۳۱۱۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۴۱۵۴۵۷۷ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ رسیده است که داده‌های مرکز آمار ایران در اکثر سال‌ها بیشتر از بانک مرکزی گزارش شده است. اختلاف نسبی بین دو نهاد در این متغیر گویای این موضوع است که اختلاف از ۲۰ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۹۹ درصد در سال ۱۴۰۱ رسیده است. این اختلاف بین دو نهاد بیشتر ناشی از اختلاف نسبی بیشتر در اقلام واردات بوده است.

• هزینه ناخالص داخلی (به قیمت بازار)

در بانک مرکزی، این متغیر از ۶۸۹۶۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۰۴۳۵۰۰۵۰ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است. برای مرکز آمار ایران، هزینه ناخالص داخلی از ۷۰۲۰۴۵۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱۲۷۴۴۹۳۵۲ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ رسیده است. مقایسه هزینه ناخالص داخلی نشان می‌دهد که اختلاف از ۱۲۴۴۵۷ میلیارد ریال به نفع بانک مرکزی در سال ۱۳۹۰ به ۲۳۰۹۹۳۰۲ میلیارد ریال در سال ۱۴۰۱ رسیده است. که این ارقام مطلق بازگو کننده گسترش اختلاف نسبی از ۲ درصد به ۲۰ درصد بین دو نهاد در ارایه این متغیر مهم با مقادیر مطلق بیشتر مرکز آمار ایران می‌باشد.

جدول (۵-۶): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی مرکز آمار ایران و بانک مرکزی به روش هزینه به قیمت‌های جاری دو سال پایه ۱۳۹۵ بانک مرکزی و ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران (واحد درصد)

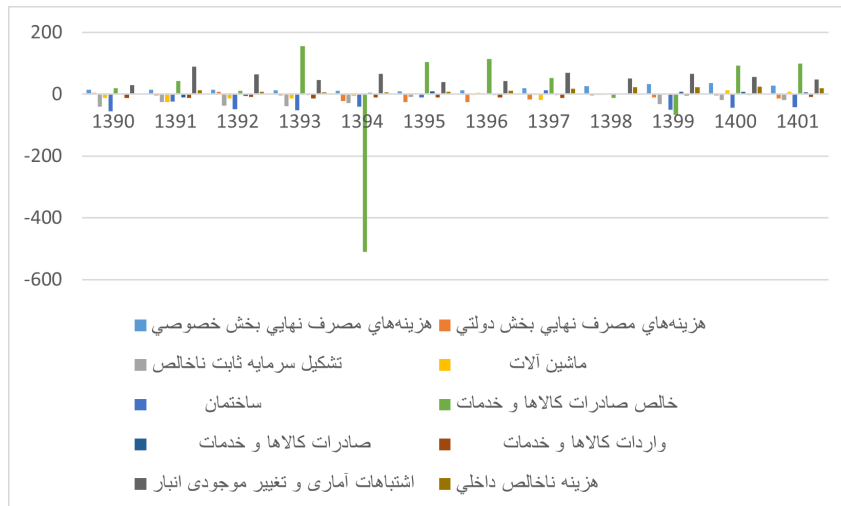
شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۱	۹	۱۴	۱۹	۲۷	۳۳	۳۶	۲۷
هزینه‌های مصرف نهایی بخش دولتی	۵	-۳	۸	-۴	-۲۲	-۲۵	-۲۵	-۱۷	-۳	-۱۰	-۴	-۱۴
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	-۳۹	-۲۶	-۳۷	-۳۸	-۲۹	-۹	-۲	-۳	-۱	-۳۱	-۱۹	-۱۹
ماشین‌آلات	-۱۲	-۲۶	-۱۳	-۱۴	-۶	۳	۴	-۱۹	-۱	-۳	۱۳	۹
ساختمان	-۵۵	-۲۳	-۴۸	-۵۱	-۳۹	-۱۱	۰	۱۲	۴	-۵۱	-۴۳	-۴۲
خالص صادرات کالاها و خدمات	۲۰	۴۲	۱۲	۱۵۶	-۵۰۹	۱۰۴	۱۱۴	۵۳	-۱۲	-۶۷	۹۴	۹۹
صادرات کالاها و خدمات	۰	-۹	-۵	-۲	۴	۱۱	۰	-۲	۳	۸	۷	۷
واردات کالاها و خدمات	-۱۲	-۱۲	-۸	-۱۳	-۱۱	-۱۰	-۱۰	-۱۲	۱	-۳	-۲	-۹
اشتباهات آماری و تغییر موجودی انبار	۲۹	۸۹	۶۴	۴۷	۶۷	۳۹	۴۲	۷۰	۵۱	۶۵	۵۷	۴۸
هزینه ناخالص داخلی	۲	۱۳	۹	۶	۷	۸	۱۱	۱۸	۲۳	۲۴	۲۴	۲۰

منبع: محاسبات محقق. مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.

بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های

(۱۳۹۰-۱۴۰۲)

نمودار (۵-۵): اختلاف نسبی بین داده‌های حساب‌های ملی مرکز آمار ایران و بانک مرکزی به روش هزینه به قیمت‌های جاری دو سال پایه ۱۳۹۵ بانک مرکزی و ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران (واحد درصد)

منبع: محاسبات محقق. مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.

بانک مرکزی ج ۱۱۱. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۴۰۲)

۵-۴- قیاس اختلاف در سطح متغیرها با تولید استان‌ها

بررسی داده‌های بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در زمینه حساب‌های ملی نشان می‌دهد که در همه متغیرهای اقتصادی منهای تفاوت و اختلاف در مفهوم متغیر، اختلاف آماری در برآورد سطح متغیرهای اقتصادی وجود دارد. برای روشن‌تر شدن موضوع به میزان اختلاف در تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری بین دو نهاد علاوه بر شاخص اختلاف نسبی به اختلاف مطلق میانگین دوره و معادل آن با تولید استان‌ها خواهیم پرداخت.

اختلاف بین دو نهاد در تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری معادل ۳۴۰۳۴ همت در سال ۱۴۰۱ می‌باشد و رقم اختلاف بین بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به طور متوسط برای سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۹ بر اساس روایت داده‌های مربوط به سال پایه ۱۳۹۰ برای هر دو نهاد معادل ۴۹۸ همت و بر اساس داده‌های سال ۱۳۹۵ و ۱۴۰۰ به قیمت جاری برای دوره ۱۳۹۰-۱۴۰۱ معادل ۳۱۷ همت است. این میزان اختلاف بر اساس داده‌های سال پایه ۱۳۹۰ معادل میانگین تولید ناخالص منطقه ای استان‌های تهران و البرز و بر اساس داده‌های سال پایه ۱۴۰۰ مرکز آمار ایران و ۱۳۹۵ بانک مرکزی معادل میانگین تولید ناخالص منطقه ای استان‌های البرز، گلستان، قم، اردبیل، هرمزگان، یزد، سمنان، زنجان، بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد و خراسان شمالی می‌باشد. البته همواره مرکز آمار ایران بیش از بانک مرکزی است. این بدین مفهوم است که در روایت سال پایه ۱۳۹۰ بانک مرکزی معادل میانگین تولید استان‌های تهران و البرز را جزو تولید اقتصاد ایران در نظر نگرفته است و مطابق با آمارهای جدید ارایه شده دو نهاد معادل تولید متوسط استان‌های البرز، خراسان شمالی، گلستان، قم، اردبیل، هرمزگان، یزد، سمنان، زنجان، بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد را بانک مرکزی شامل تولید ایران حساب نمی‌کند. البته در صورت مقایسه در سال‌ها به جای میانگین این اختلاف به مراتب بیشتر است. سایر متغیرهای حساب‌های ملی هم به همین شکل

اختلاف در سطح متغیرها وجود دارد که از پرداختن به آن در این گزارش خودداری می‌شود.

۶- مقایسه رشد متغیرها بین دو نهاد

جدول زیر نرخ‌های رشد محاسبه شده توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به ترتیب در سال‌های پایه ۱۳۹۵ و ۱۴۰۰ در روش هزینه و تولید محاسبه تولید ناخالص داخلی ایران است. از بررسی این ارقام نکات زیر قابل استحصال است.

- اختلاف در رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار و مولفه‌های روش مخارج، میزان اختلاف در رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار در هیچ یک از سالهای ۱۳۹۰-۱۴۰۰ بین بانک مرکزی و مرکز آمار ایران صفر نیست. به اعتباری هر دو نهاد تصویری متفاوتی از تحرک اقتصادی نشان می‌دهند.
- اختلاف در مفهوم رشد اقتصادی بدون نفت از نحوه محاسبات و آمار ارایه شده دو نهاد برداشت می‌شود. چرا که تلفی دو نهاد از ارزش افزوده ناشی از نفت در اقتصاد متفاوت است و لذا مفهوم متفاوتی را به جامعه و فعالان کسب و کار و دولت مخابره می‌کنند.
- اختلاف در رشد متغیرهای تشکیل دهنده تولید ناخالص داخلی یکی دیگر از مواردی است که چه از طرف هزینه و چه از طرف روش تولید بین دو نهاد در همه اقالام و در همه سال‌ها به چشم می‌خورد.
- این اختلاف صرفاً در متغیر رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار و به قیمت پایه نیست و در تمامی مولفه‌های مصرف خصوصی، مصرف دولتی، تشکیل سرمایه، تغییر موجودی انبار و صادرات و واردات و ارزش افزوده رشته فعالیت‌ها اختلاف در رشد متغیرها مشهود است.
- نکته دیگری که در این رابطه به چشم می‌خورد با تغییر سال پایه، رشد همه متغیرها در همه سال‌های متمادی توسط دو نهاد تغییر کرده است.
- اختلاف در رشد متغیرها در برخی سال‌ها در جهت خلاف (مثبت و منفی) همدیگر توسط دو نهاد گزارش شده است. بعنوان مثل تشکیل سرمایه در برخی سال‌ها توسط مرکز آمار ایران رشد مثبت داشته ولی در بانک مرکزی رشد منفی و برعکس همانند سال‌های ۱۳۹۵، ۱۳۹۱، و ۱۳۹۶ و غیره. هم چنین این موضوع در رشد گروه خدمات و نفت و صنعت و حتی کشاورزی در برخی سال‌ها قابل مشاهده است.
- اختلاف در رشد برخی متغیرها بین دو نهاد در همه سال‌ها بسیار بیشتر بوده است که می‌توان به مولفه‌های تشکیل سرمایه ثابت و واردات و صادرات اشاره کرد.

جدول (۱-۶): رشد محصول ناخالص داخلی کشور و اجزای هزینه نهایی به قیمت‌های ثابت مرکز آمار ایران (سال پایه: ۱۴۰۰)

محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)	واردات کالاها و خدمات	صادرات کالاها و خدمات	تشکیل سرمایه در ساختمان	تشکیل سرمایه در ماشین آلات	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	هزینه مصرف نهایی دولت	هزینه مصرف نهایی خصوصی	سال / فصل
-۹.۴	-۲۰.۹	-۲۸.۲	۴۶.۹	-۲۲.۲	۷.۴	-۴.۲	-۳.۲	۱۳۹۱
-۲.۱	-۱۴.۵	۲.۱	-۲۲.۹	۷.۸	-۱۰.۲	-۱.۹	-۲.۰	۱۳۹۲
۳.۶	-۳.۸	۱۴.۱	۱.۵	۱۹.۷	۱۰.۵	-۱.۴	۱.۶	۱۳۹۳
۰.۰	-۱۹.۸	۱۷.۴	-۳.۴	-۷.۳	-۵.۵	-۳.۲	-۰.۴	۱۳۹۴
۱۴.۷	۶.۷	۳۶.۱	۲۹.۴	۱۶.۰	۲۲.۳	۱.۲	۲.۳	۱۳۹۵
۷.۱	۷.۱	-۹.۹	۱۴.۴	۱۳.۴	۱۳.۹	۱.۶	۶.۴	۱۳۹۶
-۶.۶	-۲۹.۰	-۱.۶	۱۴.۷	-۳۲.۹	-۹.۰	-۱.۱	۰.۶	۱۳۹۷
-۴.۹	-۲۲.۲	-۱۷.۲	-۴.۵	-۰.۹	-۳.۲	۰.۸	-۲.۰	۱۳۹۸
-۲.۱	-۳۲.۶	-۷.۸	-۳۱.۸	۸.۳	-۱۶.۷	-۱.۸	۵.۱	۱۳۹۹
۳.۰	۲۵.۲	۴.۳	-۲.۸	۲۱.۷	۹.۲	۰.۲	۶.۴	۱۴۰۰
۳.۲	۰.۶	۱۶.۶	-۲.۳	۷.۶	۳.۱	۵.۲	-۱.۰	۱۴۰۱

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.

جدول (۲-۶): رشد هزینه ناخالص ملی بانک مرکزی به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ - درصد

هزینه ناخالص داخلی	واردات کالاها و خدمات	صادرات کالاها و خدمات	ساختمان	ماشین آلات	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	هزینه مصرف نهایی بخش دولتی	هزینه مصرف نهایی بخش خصوصی	شرح
-۳.۷	-۲۱.۱	-۲۱.۰	-۱۰.۷	-۳۷.۱	-۲۴.۰	۱.۲	-۱.۹	۱۳۹۱
-۱.۵	-۱۸.۳	-۲.۴	-۸.۰	-۱۸.۰	-۱۱.۶	۲.۲	-۱.۰	۱۳۹۲
۵.۰	۱.۴	۱۱.۴	۶.۰	۹.۰	۷.۱	-۱.۴	۰.۷	۱۳۹۳
-۱.۴	-۲۱.۷	۱۰.۱	-۱۱.۱	-۲۱.۵	-۱۴.۰	۹.۰	-۰.۴	۱۳۹۴
۸.۸	۵.۹	۲۷.۴	-۷.۰	۷.۲	-۱.۸	۶.۴	۴.۳	۱۳۹۵
۲.۸	۶.۸	۰.۵	-۲.۶	۲.۳	-۰.۵	-۰.۸	۱.۶	۱۳۹۶
-۱.۸	-۲۷.۲	-۰.۴	-۱۱.۴	-۲۱.۲	-۱۵.۸	-۲.۰	-۱.۸	۱۳۹۷
-۳.۱	-۳۱.۶	-۲۰.۶	-۲.۱	-۱۳.۲	-۶.۶	-۵.۶	-۴.۷	۱۳۹۸
۳.۳	-۲۹.۷	-۱۲.۸	۳.۸	۳.۵	۳.۲	-۰.۹	۰.۵	۱۳۹۹
۴.۷	۲۴.۱	۵.۲	-۷.۱	۱۲.۵	۰.۰	۸.۳	۳.۹	۱۴۰۰
۳.۸	۷.۵	۸.۲	۱.۲	۱۵.۴	۶.۷	-۳.۶	۸.۷	۱۴۰۱

منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۴۰۲-۱۳۹۰)

جدول (۳-۶): رشد ارزش افزوده فعالیت‌ها، تولید ناخالص داخلی بانک مرکزی به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۵ درصد

شرح	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
گروه کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری	۵.۰	۵.۳	۸.۳	۳.۰	۴.۹	۳.۴	-۲.۳	۹.۱	۳.۲	-۲.۶	۱.۱
گروه نفت و گاز	-۳۳.۰	-۵.۲	۲.۴	۶.۲	۵۴.۳	-۱.۱	-۱۸.۴	-۳۶.۲	۹.۶	۱۰.۱	۱۰.۰
گروه صنایع و معادن	-۳.۶	-۵.۹	۴.۵	-۸.۵	۲.۴	۴.۳	-۱.۸	۱.۰	۷.۳	۱.۱	۶.۵
گروه خدمات	۱.۰	-۰.۲	۲.۴	-۰.۹	۴.۵	۲.۱	۰.۱	-۰.۳	۲.۲	۶.۵	۲.۷
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	-۴.۳	-۱.۶	۳.۵	-۱.۸	۸.۷	۲.۳	-۳.۰	-۲.۹	۴.۱	۴.۴	۴.۰

منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۴۰۲)

جدول (۴-۶): رشد محصول ناخالص داخلی و ارزش افزوده رشته فعالیت‌های اقتصادی کشور مرکز آمار ایران به قیمت‌های ثابت (سال پایه: ۱۴۰۰) درصد

سال / فصل	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
گروه کشاورزی	۳.۰	۵.۲	۱.۸	۳.۶	۲.۱	۳.۷	-۲.۸	۱۴.۷	۶.۷	-۱۰.۸	-۱.۸
استخراج نفت و گاز طبیعی	-۲۵.۳	۰.۳	-۰.۳	-۰.۴	۳۸.۷	-۰.۳	-۱۲.۸	-۲۹.۲	۵.۸	۹.۸	۸.۱
گروه صنعت	-۱۳.۱	-۲.۴	۱.۴	-۰.۳	۲۳.۶	۶.۴	-۶.۲	-۱۱.۱	-۲.۶	۶.۰	۴.۹
گروه خدمات	-۳.۶	-۱.۰	۱.۳	-۲.۶	۱.۷	۶.۱	-۲.۲	۰.۳	-۱.۲	۳.۶	۳.۰
محصول ناخالص داخلی (به قیمت پایه)	-۸.۴	-۱.۳	۱.۴	-۱.۰	۱۳.۱	۶.۱	-۴.۵	-۵.۱	-۱.۳	۳.۶	۳.۶

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.

۷- مقایسه ترکیب اقتصاد

از بررسی سهم مولفه‌های تشکیل دهنده روش هزینه و روش تولید محاسبه تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری توسط دو نهاد زیر در مورد ترکیب اقتصاد ایران قابل ارایه است.

نخست اینکه، هر دو نهاد در تمامی سال‌ها ترکیب مختلفی از اقتصاد ایران از منظر سهم ارزش افزوده رشته فعالیت‌های اقتصادی برای ایران ارایه می‌دهند.

دوم اینکه، مطابق بانک مرکزی اقتصاد ایران یک اقتصاد خدماتی، صنعتی، نفتی و کشاورزی است و مطابق مرکز آمار ایران این اختلاف بین خدمات و صنعتی به شدت بانک مرکزی نیست.

در کل مرکز آمار ایران قایل است که اقتصاد ایران صنعتی تر از تصویری است که بانک مرکزی نشان می‌دهد و نقش بخش خدمات کمرنگ تر از آن چیزی است که بانک مرکزی ارایه می‌دهد. این موضوع در داده‌های جدید که به سال پایه ۱۴۰۰ تهیه شدند بگونه‌ای هستند که مرکز آمار ایران اقتصاد ایران را صنعتی تر از قبل بر خلاف بانک مرکزی و داده‌های قبلی خود مرکز آمار ایران نمایش می‌دهد.

نکته بعد این است که با تغییر سال پایه سهم فعالیت های اقتصادی توسط هر نهاد به شکل مستقل در داده های آنها هم دستخوش تغییر شده است.

جدول (۷-۱): سهم ارزش افزوده فعالیت‌ها و تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری بانک مرکزی - درصد

شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
گروه کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری	۴.۷	۶.۸	۸.۸	۹.۶	۱۰.۴	۱۰.۱	۱۰.۲	۱۱.۵	۱۳.۸	۱۲.۵	۱۲.۷	۱۳.۱
گروه نفت و گاز	۲۰.۶	۱۳.۱	۱۶.۳	۱۳.۳	۹.۱	۱۳.۴	۱۴.۵	۱۳.۵	۶.۳	۳.۷	۷.۰	۱۱.۸
گروه صنایع و معادن	۲۵.۸	۲۹.۳	۲۶.۹	۲۶.۷	۲۳.۹	۲۲.۲	۲۳.۰	۲۵.۱	۲۸.۲	۳۳.۳	۳۱.۹	۲۹.۰
گروه خدمات	۴۸.۹	۵۰.۸	۴۸.۰	۵۰.۴	۵۶.۶	۵۴.۳	۵۲.۴	۴۹.۹	۵۱.۸	۵۰.۴	۴۸.۴	۴۶.۱
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰

منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۴۰۲)

جدول (۷-۲): سهم ارزش افزوده فعالیت‌ها و تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری مرکز آمار ایران - درصد

سال / فصل	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
گروه کشاورزی	۵.۳	۶.۲	۷.۳	۷.۸	۸.۹	۸.۵	۸.۱	۸.۱	۹.۰	۸.۸	۷.۴	۷.۸
استخراج نفت و گاز طبیعی	۲۵.۶	۲۲.۲	۲۴.۳	۱۸.۸	۱۱.۴	۱۴.۶	۱۶.۵	۲۰.۵	۱۷.۳	۱۵.۳	۲۰.۶	۲۲.۸
گروه صنعت	۴۸.۱	۴۷.۴	۴۶.۹	۴۲.۲	۳۴.۹	۳۹.۰	۴۱.۴	۴۶.۳	۴۴.۸	۴۶.۱	۵۳.۰	۵۳.۴
گروه خدمات	۴۶.۶	۴۶.۴	۴۵.۸	۴۹.۹	۵۶.۲	۵۲.۵	۵۰.۵	۴۵.۶	۴۶.۱	۴۵.۱	۳۹.۶	۳۸.۷
محصول ناخالص داخلی (به قیمت پایه)	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.

از منظر روش مخارج، هر دو نهاد در تمامی سال‌ها ترکیب مختلفی از اقتصاد ایران از منظر سهم مولفه‌های مخارج اقتصاد از جمله مصرف خصوصی، مصرف دولتی، تشکیل سرمایه ثابت، تغییر موجودی انبار، صادرات و واردات برای ایران ارایه می‌دهند.

از این نظر بانک مرکزی، اقتصاد ایران را به روایت داده‌های سال پایه ۱۳۹۵ به ترتیب یک اقتصاد با سهم بالای به ترتیب مصرف خصوصی، تشکیل سرمایه ثابت و صادرات محور معرفی می‌کند و به روایت داده‌های سال پایه ۱۳۹۰ یک اقتصاد به ترتیب مصرف خصوصی، صادرات و تشکیل سرمایه ثابت محور معرفی می‌کند.

مرکز آمار ایران مطابق داده‌های سال پایه ۱۴۰۰ ایران را یک اقتصاد با ترکیب به ترتیب مصرف خصوصی، صادرات و تشکیل سرمایه محور معرفی می‌کند. ولی این ترتیب در داده‌های سال پایه ۱۳۹۰ همانند سال پایه ۱۴۰۰ در صادرات و تشکیل سرمایه رعایت نشده است. عبارتی علاوه بر اختلاف در ترکیب اقتصاد از طرف هر دو نهاد، با تغییر سال پایه هم ترکیب اقتصاد ایران نیز در روش مخارج هر دو نهاد تغییر کرده است.

جدول (۷-۳): سهم اقلام هزینه ناخالص ملی بانک مرکزی به قیمت‌های جاری - درصد

شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
هزینه‌های مصرف نهایی بخش خصوصی	۴۲.۳	۴۷.۸	۴۶.۸	۴۷.۳	۵۳.۴	۵۱.۰	۴۸.۹	۴۸.۰	۴۹.۱	۴۶.۳	۴۳.۱	۴۵.۳
هزینه‌های مصرف نهایی بخش دولتی	۱۳.۲	۱۳.۳	۱۳.۰	۱۲.۸	۱۵.۶	۱۵.۸	۱۶.۱	۱۵.۷	۱۵.۳	۱۴.۴	۱۴.۲	۱۲.۷
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	۲۹.۱	۳۰.۱	۲۷.۵	۲۸.۶	۲۵.۴	۲۲.۱	۲۲.۰	۲۲.۷	۲۳.۲	۲۸.۵	۲۶.۸	۲۴.۷
ماشین‌آلات	۱۰.۳	۹.۶	۹.۰	۱۰.۵	۹.۲	۸.۵	۹.۱	۹.۴	۸.۹	۱۰.۸	۱۰.۷	۱۰.۷
ساختمان	۱۸.۱	۲۰.۰	۱۷.۹	۱۷.۵	۱۵.۴	۱۲.۸	۱۲.۱	۱۲.۶	۱۳.۷	۱۷.۲	۱۵.۷	۱۳.۶
تغییر در موجودی انبار	۶.۹	۶.۳	۷.۵	۸.۴	۶.۶	۷.۰	۹.۸	۱۰.۵	۱۴.۱	۱۳.۸	۱۲.۶	۱۳.۳
خالص صادرات کالاها و خدمات	۸.۶	۰.۹	۳.۳	۰.۳	-۲.۰	۱.۹	۰.۷	۳.۷	-۳.۸	-۵.۰	۱.۳	۲.۰
صادرات کالاها و خدمات	۲۴.۹	۲۲.۵	۲۵.۲	۲۲.۸	۱۸.۷	۲۱.۲	۲۲.۷	۳۱.۱	۲۳.۵	۱۹.۴	۲۲.۸	۲۶.۸
واردات کالاها و خدمات	۱۶.۳	۲۱.۶	۲۱.۹	۲۲.۵	۲۰.۷	۱۹.۲	۲۲.۰	۲۷.۴	۲۷.۳	۲۴.۴	۲۱.۵	۲۴.۸
اشتباهات آماری	-۰.۱	۱.۷	۲.۰	۲.۶	۱.۰	۲.۱	۲.۵	-۰.۶	۲.۱	۲.۰	۱.۹	۲.۰
هزینه ناخالص داخلی	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰

منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۴۰۲)

جدول (۷-۴): سهم اقلام هزینه ناخالص ملی مرکز آمار ایران به قیمت‌های جاری - درصد

سال / فصل	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱
هزینه مصرف نهایی خصوصی	۴۷.۹	۴۸.۶	۴۹.۶	۵۱.۱	۵۵.۶	۵۱.۷	۵۰.۲	۴۸.۳	۵۱.۰	۵۰.۹	۴۸.۶	۴۸.۹
هزینه مصرف نهایی دولت	۱۳.۶	۱۱.۴	۱۲.۹	۱۱.۶	۱۱.۷	۱۱.۴	۱۱.۲	۱۱.۰	۱۱.۸	۱۰.۲	۱۰.۸	۹.۱
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	۱۹.۲	۲۰.۵	۱۷.۳	۱۸.۴	۱۷.۷	۱۸.۷	۱۹.۴	۱۸.۴	۱۸.۳	۱۶.۳	۱۷.۴	۱۶.۸
تشکیل سرمایه در ماشین‌آلات	۹.۰	۶.۵	۷.۲	۸.۶	۸.۱	۸.۱	۸.۵	۶.۵	۷.۰	۸.۳	۹.۵	۹.۵
تشکیل سرمایه در ساختمان	۱۰.۲	۱۴.۰	۱۰.۱	۹.۸	۹.۷	۱۰.۶	۱۰.۹	۱۱.۹	۱۱.۳	۸.۱	۷.۹	۷.۳
خالص صادرات کالاها و خدمات	۱۰.۴	۱.۲	۳.۴	۲.۴	۰.۸	۵.۷	۲.۴	۵.۳	-۲.۷	-۲.۰	۲.۸	۴.۹

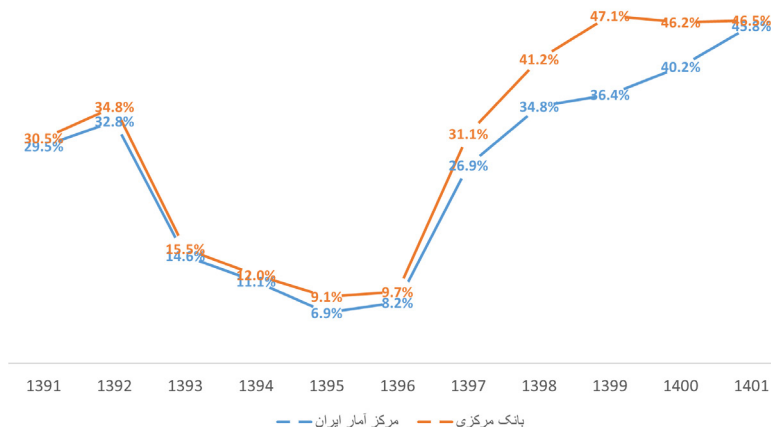
۲۳.۵	۱۹.۳	۱۶.۶	۱۹.۱	۲۵.۵	۲۰.۳	۲۱.۸	۱۸.۲	۲۱.۰	۲۲.۰	۱۸.۰	۲۴.۵	صادرات کالاها و خدمات
۱۸.۵	۱۶.۵	۱۸.۶	۲۱.۸	۲۰.۲	۱۷.۹	۱۶.۱	۱۷.۴	۱۸.۶	۱۸.۶	۱۶.۹	۱۴.۱	واردات کالاها و خدمات
۲۰.۳	۲۰.۴	۲۴.۵	۲۱.۵	۱۷.۱	۱۶.۹	۱۲.۵	۱۴.۲	۱۶.۶	۱۶.۸	۱۸.۳	۸.۹	تغییرات موجودی انبار و اشتباهات آماری
۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)

منبع: مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.

۸- روش‌های محاسبه تورم

نرخ تورم کل اعلام شده از سوی مرکز آمار ایران و بانک مرکزی در سال‌های اخیر تفاوت قابل توجهی داشته‌اند. بررسی‌ها نشان می‌دهد، افزایش نرخ تورم موجب بیشتر شدن اختلاف این دو نهاد آماری نیز شده است؛ هرچند روند کلی نرخ تورم این دو نهاد یکسان است، اما تفاوت در نرخ تورم اعلامی آن‌ها و گرایش سیاست‌گذاران به ارائه نرخ تورم پایین‌تر، همواره ابزاری برای بهتر نشان دادن عملکرد سیاست‌گذار بوده است. در خصوص تفاوت نرخ تورم بانک مرکزی و مرکز آمار ایران لازم به توضیح است، بانک مرکزی شاخص قیمت مصرف‌کننده را برای مناطق شهری محاسبه می‌کند. این نهاد برای محاسبه وزن‌های شاخص قیمت مصرف‌کننده، طرح هزینه درآمد خانوار را در ۷۹ شهر اجرا می‌کند. برای آمارگیری قیمت‌ها نیز، از همان ۷۹ شهر به طور متوسط حدود ۱۲۱ هزار رکورد قیمتی در ماه را ثبت و تعدیل شده شاخص قیمت‌ها را محاسبه و منتشر می‌کند. اما مرکز آمار ایران نرخ تورم مناطق روستایی و شهری را محاسبه و منتشر می‌کند. این نهاد برای محاسبه وزن‌ها طرح هزینه درآمد خانوار خاص خود را دارد که در همه مناطق شهری و روستاهای منتخب اجرا می‌شود. مرکز آمار برای آمارگیری قیمت‌ها نیز، از ۲۳۱ شهر و روستا به طور متوسط حدود ۲۴۰ هزار رکورد قیمتی در ماه را ثبت و تعدیل شده شاخص قیمت‌ها را محاسبه و منتشر می‌کند.

نمودار (۸-۱): نرخ تورم بانک مرکزی و مرکز آمار ایران

https://www.cbi.ir/Inflation/Inflation_FA.aspx

مرکز آمار ایران (۱۴۰۳) شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای کشور به تفکیک سال (متوسط شاخص ۱۲ ماه) و گروه‌های عمده بر مبنای سال پایه ۱۴۰۰=۱۰۰

جدول زیر اختلاف تورم بین مرکز آمار ایران و بانک مرکزی را نشان می‌دهد که بیانگر این مشاهدات است: نخست، در همه سال‌ها اختلاف بین بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در آرایه نرخ تورم وجود دارد. دوم، اختلاف در نرخ تورم در شاخص کل به نفع بانک مرکزی است. سوم، اختلاف در هر یک از گروه‌های اصلی تشکیل دهنده شاخص کل به مراتب بیش از شاخص کل است.

جدول (۸-۱): اختلاف تورم در گروه‌های اصلی شاخص قیمت مصرف‌کننده بانک مرکزی و مرکز آمار ایران (درصد)

۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	
-۰.۷	-۶.۰	-۱۰.۷	-۶.۴	-۴.۳	-۱.۵	-۲.۲	-۰.۸	-۰.۹	-۲.۰	-۱.۱	شاخص کل
۱۵.۹	۲.۴	-۱۶.۱	-۱۰.۰	-۸.۰	-۱.۷	-۰.۸	-۰.۶	۰.۴	۲.۳	۱.۰	خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها
۴۲.۴	۱۸.۵	۴.۹	۱۹.۴	-۶۲.۳	۹.۲	-۲.۶	۱۲.۹	۱۵.۷	-۳.۱	-۳۷.۷	دخانیات
-۶.۵	-۲۱.۲	-۴.۳	-۲۳.۵	۶۷.۰	۱.۵	۵.۳	-۷.۴	-۱۵.۰	۹.۶	۳۵.۰	پوشاک و کفش
-۰.۸	۵.۲	۷.۵	۱۷.۴	۱۶.۳	-۲.۱	-۳.۶	-۳.۲	-۰.۷	۲۱.۸	۲۲.۸	مسکن، آب، برق و گاز و سایر سوخت‌ها
-۱.۰	-۲۱.۲	-۳۳.۴	-۳۳.۱	-۴۱.۶	-۰.۸	۱.۰	۸.۷	۷.۶	-۳۳.۴	-۳۳.۰	اثاث، لوازم و خدمات مورد استفاده در خانه
-۶.۸	۱.۰	۲۰.۲	۲۳.۳	۲۶.۰	-۴.۷	-۱۲.۳	-۱۷.۵	-۲۰.۹	۷.۲	۱۳.۱	بهداشت و درمان
۱۰.۸	-۳.۸	-۵۷.۳	-۳۰.۸	-۲۷.۲	۰.۷	۲.۲	۴.۱	-۳.۱	۵.۱	-۷.۹	حمل و نقل
۱۷.۰	۳۴.۵	۳۴.۷	۳۰.۰	-۴.۷	-۱.۰	۱.۸	۶.۵	۱۲.۸	۲۶.۶	۱۴.۸	ارتباطات
-۲۶.۱	-۳۱.۶	-۱۹.۹	-۳۴.۷	-۴۰.۸	-۷.۱	-۷.۳	-۱۱.۹	-۱۶.۳	-۲۴.۱	-۳۳.۱	تفریح و امور فرهنگی
۱.۵	۱۲.۶	۲۴.۶	۲۵.۴	۲۶.۷	-۳.۸	-۱۰.۷	-۵.۵	۲.۵	۲۷.۰	۱۹.۳	تحصیل
-۴۷.۴	-۳۹.۳	-۱۲.۲	-۲۸.۵	-۹.۵	۰.۰	۳.۶	۰.۳	-۲.۱	-۲۶.۱	-۲۸.۸	رستوران و هتل
۴۴.۴	۱۹.۳	-۱۷.۶	-۴.۱	-۲۶.۳	-۳.۳	-۱.۰	۲.۱	۲.۲	-۱۵.۱	-۱۵.۲	کالاها و خدمات متفرقه

منبع: بانک مرکزی ج.ا.ا. بانک اطلاعات سری زمانی اقتصادی، نماگرهای اقتصادی شماره ۱۱۲

مرکز آمار ایران (۱۴۰۳) شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای کشور به تفکیک سال (متوسط شاخص ۱۲ ماه) و گروه‌های عمده برمبنای سال پایه ۱۰۰=۱۴۰۰

۸-۱- علل تفاوت نرخ تورم

علل تفاوت نرخ تورم این دو نهاد را می‌توان از منظرهای مختلف مورد ارزیابی قرارداد که در زیر آمده است.

• تفاوت در ضرایب اهمیت

یکی از دلایل تفاوت در نرخ تورم مرکز آمار و بانک مرکزی تفاوت در ضرایب اهمیت است. باین‌حال همان‌گونه که در جدول زیر مشاهده می‌شود در سطح ۱۲ گروه کالایی تفاوت چشم‌گیری در ضرایب اهمیت بانک مرکزی با ضرایب اهمیت شاخص کل و شاخص مناطق شهری مرکز آمار ایران وجود ندارد، اما در سطح ریز ارقام تفاوت وزن‌ها بعضاً قابل توجه است که باعث اختلاف در برآورد تورم در دو نهاد می‌شود.

جدول (۸-۲): جدول ضرایب اهمیت گروه‌های اصلی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران

عنوان	بانک مرکزی	مرکز آمار ایران- کل	مرکز آمار ایران- شهری
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۲۵,۵	۲۶,۶	۲۴,۵
دخانیات	۰,۴	۰,۶	۰,۶
پوشاک و کفش	۴,۶	۴,۸	۴,۵
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۳۷,۱	۳۵,۵	۳۸,۱
مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آنها	۴,۳	۳,۹	۳,۶
بهداشت و درمان	۷,۸	۷,۱	۷,۱
حمل و نقل	۸,۹	۹,۴	۹,۴
ارتباطات	۲,۳	۲,۹	۲,۹
تفریح و فرهنگ	۲,۱	۱,۷	۱,۶
آموزش	۲	۱,۹	۲
هتل و رستوران	۱,۸	۱,۴	۱,۵
کالاها و خدمات متفرقه	۳,۲	۴,۲	۴,۱

منبع: بانک مرکزی ج. ا.ا. بانک اطلاعات سری زمانی اقتصادی، نماگرهای اقتصادی شماره ۱۱۲

مرکز آمار ایران (۱۴۰۳) شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای کشور به تفکیک سال (متوسط شاخص ۱۲ ماه) و گروه‌های عمده بر مبنای سال پایه ۱۰۰=۱۴۰۰

مبنای محاسبه وزن‌ها: بانک مرکزی: هزینه درآمد خانوار بانک مرکزی (شهری) مرکز آمار ایران: هزینه درآمد خانوار مرکز آمار (شهری و روستایی). این تفاوت نشان‌دهنده این است که بانک مرکزی تنها به مناطق شهری توجه دارد، در حالی که مرکز آمار ایران هم مناطق شهری و هم روستایی را در نظر گرفته است.

پوشش جغرافیایی: بانک مرکزی: ۷۹ شهر. مرکز آمار: شامل همه شهرستان‌ها، که نشان از دامنه گسترده‌تر داده‌های مرکز آمار ایران دارد.

انتشار شاخص قیمت مصرف‌کننده: بانک مرکزی: انتشار ماهانه و سالانه. مرکز آمار: انتشار ماهانه و سال گذشته، که در اینجا مرکز آمار از نظر انتشار دوره‌های داده‌ها کمتر از بانک مرکزی پوشش می‌دهد.

اهمیت مسکن: بانک مرکزی و مرکز آمار ایران هر دو تاکید بر اهمیت مسکن دارند.

سنجه‌ها: بانک مرکزی: تعداد قلم آماری محاسبه شده در ۷۶ شهر با تعداد نمونه حدود ۱۸ هزار خانوار شهری و ۱۲۱ هزار رکورد در ماه. مرکز آمار: ۴۷۵ قلم در تمامی شهرستان‌ها، و ۴۵۵ قلم در شهرها که نشان‌دهنده دامنه وسیع‌تر آماری مرکز آمار است. تعداد نمونه ۱۴ هزار خانوار شهری و ۹ هزار خانوار روستایی و حدود ۲۴۰ هزار رکورد **نحوه‌ی جمع‌آوری داده‌ها:** هر دو سازمان از روش‌های مشابهی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده می‌کنند (رویه‌های حضوری).

سال پایه: بانک مرکزی از سال پایه ۱۳۹۵ استفاده می‌کند، در حالی که مرکز آمار ایران از سال ۱۴۰۰ استفاده

کرده است.

این مقایسه نشان می‌دهد که مرکز آمار ایران به دلیل پوشش بیشتر مناطق و جمع‌آوری داده‌های بیشتر از تمامی شهرستان‌ها نسبت به بانک مرکزی ایران دامنه و جزئیات بیشتری از شاخص قیمت‌ها ارائه می‌دهد، هرچند بانک مرکزی از نظر انتشار داده‌های هفتگی و گستردگی بازه زمانی برتری دارد.

جدول (۸-۳): مقایسه شاخصه های بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در محاسبه تورم

شاخص مقایسه	مرکز آمار ایران	بانک مرکزی	
محاسبه ضرایب اهمیت	مبنای محاسبه وزن‌ها	هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران	هزینه درآمد خانوار بانک مرکزی
	پوشش جغرافیایی	شهری و روستایی	شهری
	تعداد شهر و روستا	همه شهرستان‌ها	۷۹ شهر
	تعداد نمونه	در سال ۱۴۰۰ حدود ۱۴ هزار خانوار شهری و ۹ هزار خانوار روستایی	در سال ۱۴۰۰ حدود ۱۸ هزار خانوار شهری
	نحوه محاسبه اهمیت مسکن	معادل ارزش اجاره برای خانوارهای خودمالک	معادل ارزش اجاره برای خانوارهای خودمالک
	انتشار عمومی ضرایب اهمیت	در سطح گروه‌ها منتشر شده	در سطح گروه‌ها منتشر شده
	پرسش اقلام هزینه ای	ماه و سال گذشته	دو روز-هفته-ماه و سال گذشته
محاسبه قیمت‌ها	تعداد شهرستان های آمار گیری قیمت	۲۳۱ شهرستان ها	۷۹ شهر
	تعداد اقلام پوشش آماری	۴۵۵ شهری ۴۷۵ کل	۳۸۶ قلم
	دوره زمانی آمار گیری	از روز اول ماه تا روز ۲۷ ماه	از روز اول ماه تا ۲۹ یا ۳۰ امین روز
	تعداد مظنه	حدود ۲۴۰ هزار رکورد در ماه	۱۲۱ هزار رکورد در ماه
	نحوه آمار گیری	مراجعه حضوری	مراجعه حضوری
بازه زمانی، نحوه محاسبه و انتشار	قیمت خدمات	مکاتبه و مراجعه حضوری	مکاتبه و مراجعه حضوری
	تعديل کیفیت	بله	بله
	سال شروع	شهری ۱۳۸۱ و روستایی ۱۳۷۴	۱۳۱۵
	روش محاسبه	لاسیپیروز تعديل شده	لاسیپیروز تعديل شده
	روش وزن دهی	پلوتو کراتیک ^۱	پلوتو کراتیک
	زمان انتشار	روز اول ماه بعد	روز پنجم ماه بعد
	سطح انتشار عمومی	در سطح ۱۲ گروه دهکی -استانی	در سطح ۱۲ گروه اصلی

منبع: محقق

۱ روش پلوتوکراتیک در مقابل دموکراتیک: وزن مورد استفاده در شاخص قیمت (CPI)، سهم هزینه هر یک از کالاها و خدمات از کل هزینه مصرفی خانوار در دوره پایه است. این وزن را که به آن ضریب اهمیت گفته می‌شود، می‌توان از دو روش به‌دست آورد. روش اول، روش پلوتوکراتیک نامیده می‌شود. در این روش متوسط هزینه هر کالا یا خدمت نسبت به متوسط کل هزینه‌های مصرفی خانوارها سنجیده می‌شود و سهم آن کالا یا خدمت در هزینه‌های مصرفی خانوار به‌دست می‌آید. در این روش خانوارهایی که هزینه آنها بالاتر از میانگین هزینه است اثر بیشتری روی سهم هزینه دارند یا به عبارتی انتساب وزن با توجه به تفاوت هزینه بین خانوارها صورت می‌گیرد. روش دوم، روش دموکراتیک نامیده می‌شود. در این روش ابتدا سهم هزینه هر کالا یا خدمت نسبت به هزینه مصرفی همان خانوار محاسبه شده و سپس از سهم‌ها میانگین گرفته می‌شود. در روش دموکراتیک وزن مساوی به همه خانوارها داده می‌شود و وزن دهی بدون توجه به تفاوت هزینه بین خانوارها صورت می‌گیرد. در این روش وزن بیشتر به کالاهایی داده می‌شود که به‌وسیله بیشتر خانوارها مصرف می‌شود و یا به عبارتی کالاها یا خدماتی که در اکثر خانوارها مصرف نداشته باشند وزن کمتری می‌گیرند حتی اگر سهم بالایی از هزینه را در خانوارهای مصرف‌کنندگان داشته باشند

براین اساس تفاوت در نرخ تورم اعلام شده توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران، ناشی از تفاوت در ضرایب اهمیت به دلیل تفاوت در طرح‌های هزینه در آمد خانوار و تفاوت در رشد قیمت اقلام به دلیل تفاوت در روش نمونه‌های دریافت قیمت و روش محاسبه قیمت‌های نسبی است. در واقع با توجه به نمونه‌های متفاوت چه در تعیین ضرایب اهمیت چه در محاسبه رشد قیمت‌ها تفاوت دو نرخ کاملاً طبیعی به نظر می‌رسد.

۹- برخی علل تفاوت در آمارهای حساب‌های ملی بین دو نهاد و پیامدها

• ارزش افزوده نفت و گاز

از نظر بانک مرکزی که در آمارهای منتشره خود ارایه می‌دهد گروه نفت و گاز یکی از گروه‌هایی است که به طور مجزا در قالب حساب‌های ملی آمار آن منتشر می‌شود و این گروه شامل استخراج، بهره برداری و تصفیه نفت خام، تولید فرآورده‌های نفتی و گاز است. مطابق گزارشات بانک مرکزی در سیستم محاسبات ملی کشور فعالیت‌های مربوط به گروه نفت در دو بخش جداگانه استخراج و صادرات نفت خام و گاز و پالایش مواد نفتی مورد بررسی قرار می‌گیرد. جایگاه متغیرهای بخش نفت و گاز به لحاظ طبقه بندی بین المللی فعالیت‌های صنعتی، در گروه معدن (استخراج نفت و استحصال گاز) و گروه صنعت (پالایش) است. لیکن به دلایلی که در ذیل عنوان شده است، در نظام حساب‌های ملی کشور توسط بانک مرکزی این بخش‌ها در ذیل گروه نفت، به طور جداگانه طبقه بندی شده است. در طبقه بندی حساب‌های ملی ایران به دلیل تفکیک گروه نفت به عنوان یک گروه مستقل و اهمیت آن در نتایج حساب‌های ملی کشور، ارزش افزوده ایجاد شده در پالایشگاه‌های کشور در این گروه منظور می‌شود. در حالیکه فعالیت پالایشگاه‌های کشور به لحاظ رعایت طبقه بندی‌های بین المللی علی القاعده می‌باید در گروه صنایع کارخانه‌ای منعکس شود. دلیل اصلی این که در نظام حساب‌های ملی ایران ارزش افزوده پالایشگاه‌های کشور در گروه نفت طبقه بندی شده است به پرهیز از ایجاد اریب در ارزش افزوده صنایع کارخانه‌ای و گروه نفت باز می‌گردد. با توجه به اینکه نفت خام که ستانده بخش استخراج نفت است، داده اصلی پالایشگاه‌ها محسوب می‌شود و قیمت تحویلی آن توسط بخش استخراج به بخش پالایش نازل است؛ لحاظ کردن بخش پالایش در گروه صنعت، هزینه واسطه بخش صنعت را به نحو غیرواقعی کاهش داده و ارزش افزوده آن را بالا می‌برد. به همین دلیل ترجیح داده شد که بخش پالایش نیز در گروه نفت طبقه بندی گردد. (بانک مرکزی، ۱۳۹۳).

اما مرکز آمار ایران در داده‌های ارایه شده خود، فعالیت‌های تحت عنوان استخراج نفت خام و گاز طبیعی ارایه می‌دهد که از منابع صورت مالی شرکت ملی نفت، اطلاعات ترازنامه و گزارش مقایسه بودجه و هزینه‌های جاری، صورت مالی شرکت ملی حفاری ایران، ترازنامه و صورت سود و زیان شرکت مدیریت اکتشاف، صورت مالی شرکت عملیات اکتشاف، صورت مالی شرکت حفاری شمال، صورت مالی شرکت نفت خزر، صورت مالی شرکت حفاری و اکتشاف انرژی گستر پارس داده‌های خود را اخذ می‌کند و با تعریف بانک مرکزی کاملاً متفاوت است و در کل استدلال بانک مرکزی برای ارایه آمار ارزش افزوده نفت و گاز را نپذیرفته است.

• ارزش افزوده گروه صنعت

اختلاف در تعریف گروه نفت توسط دو نهاد منجر به اختلاف در سایر متغیرهای کلیدی اقتصاد می‌شود. مثل ارزش افزوده گروه صنعت که مطابق تفاوت در تعریف نفت، به ارزش افزوده گروه صنعت نیز تسری پیدا می‌کند.

استدلال بانک مرکزی این است که لحاظ کردن بخش پالایش در گروه صنعت، هزینه واسطه بخش صنعت را به نحو غیرواقعی کاهش داده و ارزش افزوده آن را بالا می‌برد. ولی این مهم توسط مرکز آمار ایران اعمال نمی‌شود و ترجیح داده شد که بخش پالایش نیز در گروه صنعت طبقه بندی گردد لذا در طبقه بندی گروه صنعت نیز دو نهاد با هم اختلاف نظر دارند.

• تولید ناخالص داخلی بدون نفت

تولید ناخالص داخلی بدون نفت متغیر بعدی است که تلقی دو نهاد با هم یکسان نیست. بانک مرکزی با کسر تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه از ارزش افزوده گروه نفت و گاز به تولید ناخالص داخلی بدون نفت می‌رسد ولی مرکز آمار ایران با کسر ارزش افزوده فعالیت نفت خام و گاز طبیعی به این متغیر اشاره می‌کند. اختلاف ناشی از این تعریف نقش نفت در اقتصاد ایران، باعث سردرگمی محققین، و سیاست گذاران خواهد شد.

• کار مزد احتسابی

بانک مرکزی در سیستم محاسبات ملی ایران ارزش تولید خدمات بانکی را این طور ارایه داده که ارزش تولید این خدمات را از جمع کارمزد واقعی دریافتی بانک ها و کارمزد احتسابی به دست می‌آورد. ارزش احتسابی خدمات بانک ها نیز معادل درصدی از خالص سود بانکی (سود دریافتی منهای سود پرداختی) فرض می‌شود. درصد مورد اشاره معادل است با نسبت سپرده های نزد شبکه بانکی به مجموع سپرده ها و سرمایه بانک ها. به عبارت دیگر بخشی از خالص سود دریافتی شبکه بانکی که حاصل واسطه گری مالی بانک ها بوده است (از محل سپرده های نزد بانکها حاصل شده است) همراه با کارمزد واقعی دریافتی بانک ها به عنوان جبران خدمات ارائه شده توسط بانک ها تلقی می‌شود. سایر مراحل محاسباتی مربوط به بخش بانکداری از جمله برآورد هزینه واسطه این فعالیت، نظیر سایر بخش ها، براساس صورت های مالی مؤسسات تحت پوشش انجام می‌گیرد. در گزارش های حساب های ملی ایران بانک مرکزی اذعان شده است، براساس توصیه سیستم حساب های ملی سازمان ملل متحد ارزش احتسابی خدمات بانکی نهایتاً به عنوان هزینه واسطه یک بخش مجازی تلقی می‌شود که دارای ارزش افزوده ای منفی است و مطلق آن معادل کارمزد احتسابی می‌باشد و لذا ارزش تولید این بخش مجازی مساوی صفر خواهد بود. (بانک مرکزی، ۱۳۹۳).

مطابق گزارشات و داده های منتشره بانک مرکزی در داده های حساب های ملی به روش تولید، کارمزد احتسابی را از جمع ارزش افزوده بخش های اقتصادی کسر می‌کند و سپس تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه را گزارش می‌ند. البته بانک مرکزی در بهنگام ترین اطلاعات ارایه شده خود به قیمت های سال پایه ۱۳۹۵ این قلم را حذف کرده است. اما مرکز آمار ایران در هیچ کدام از داده های منتشره خود این مولفه را لحاظ نمی‌کند. قطعاً با توجه به سهم ۲ تا ۳ درصدی آن در تولید ناخالص داخلی یکی از مولفه های مورد اختلاف از منظر روش شناسی و جامعیت می‌تواند باشد.

• خالص مالیات های غیر مستقیم

بر اساس منابع و گزارشات بانک مرکزی مالیات های غیر مستقیم یکی از اقلام عمده درآمدهای دولت می‌باشد که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی، شهرداری ها و سازمان حمایت از تولید کنندگان و مصرف کنندگان وصول می‌گردد. مالیات های غیرمستقیمی که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی جمع آوری می‌شود همه ساله در قانون

بودجه کل کشور و به صورت دریافت‌ها و پرداخت‌های قطعی خزانه داری کل منعکس می‌باشد. عمده‌ترین اقلام درآمدی دولت مرکزی از محل مالیات‌های غیرمستقیم به حقوق گمرکی و سود بازرگانی واردات، مالیات بر دخانیات و مالیات بر مصرف فرآورده‌های نفتی مربوط می‌شود.

شهرداری‌های کشور نیز همه ساله عوارض و مالیات‌هایی به صورت مختلف از بخش‌های تولیدی و خانوارها دریافت می‌نمایند (نظیر عوارض مربوط به صدور جواز کسب، عوارض نوسازی و غیره) که بخش قابل توجهی از درآمد شهرداری‌ها را تشکیل می‌دهد. بیلان درآمد و هزینه شهرداری‌های کشور معمولاً جزئیات این نوع مالیات‌های غیرمستقیم را منعکس می‌نماید و همه ساله با استفاده از بیلان شهرداری‌ها این ارقام استخراج می‌شود. در حسابداری ملی، خالص مالیات‌های غیرمستقیم بابت کالاهای مصرفی از سوی سازمان حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان، از تفاضل واریزی سازمان مزبور به خزانه و تخصیص کمک‌های دولت از طریق این سازمان به دست می‌آید. (بانک مرکزی، ۱۳۹۳).

منابع آماری مورد استفاده جهت برآورد کمک‌های مالی دولت لایحه و قانون بودجه، بیلان شهرداری‌ها و صورت‌های مالی سازمان حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان می‌باشد. از بین کلیه اقلام پرداختی دولت آن قسمت از پرداخت‌ها که به منظور جبران زیان عملیاتی مؤسسات انتفاعی دولتی و خصوصی یا بخش‌های مختلف تولیدی صورت گرفته باشد مطابق با تعاریف و ضوابط سیستم حساب‌های ملی انتخاب می‌گردد و اطلاعات مربوط به آن برحسب مورد از منابع مورد اشاره استخراج می‌شود. همان‌طور که اشاره شد، خالص مالیات‌های غیرمستقیم از کسر کمک‌های دولت از مالیات‌های غیرمستقیم به دست می‌آید. در تعدیل ارقام خالص مالیات‌های غیرمستقیم از قیمت‌های جاری به قیمت‌های ثابت، شاخص ضمنی تولید ناخالص داخلی مورد استفاده قرار می‌گیرد. (بانک مرکزی، ۱۳۹۳).

مرکز آمار ایران نیز در گزارش جدول داده-ستانده سال ۱۳۹۵ عنوان کرده که مالیات‌ها و یارانه‌ها را از منابع زیر احصاء کرده ولی توضیحی همانند بانک مرکزی در رابطه نحوه محاسبه نداده است. در مورد مالیات‌ها منابع زیر استفاده شده‌اند: داده‌های ثبتی (فایل درآمد) وزارت اقتصاد و دارایی، قانون بودجه کل کشور (فعالیت درآمدها)، نتایج طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوار مرکز آمار ایران، داده‌های سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور، اطلاعات بیلان شهرداری‌های کل کشور، اطلاعات تفصیلی دریافتی از گمرک ج.ا.ا، اطلاعات اخذ شده از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور در مورد یارانه‌ها منابع زیر استفاده شده است: مطالعات تفصیلی اخذ شده از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، اطلاعات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، داده‌های شرکت بازرگانی دولتی ایران، اطلاعات شرکت نفت و شرکت گاز. (مرکز آمار ایران، بدون تاریخ).

با توجه به اختلاف نسبی بسیار بالا در این متغیر که معمولاً بانک مرکزی بسیار بیشتر این متغیر را محاسبه می‌کند و این متغیر نقش کلیدی در ارکان نظام تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری و فعالان بخش خصوصی و هم‌چنین محاسبه تولید ناخالص ملی به قیمت بازار، درآمد ملی و رشد آن آرایه می‌دهد لازم است هماهنگی و بازنگری در محاسبات توسط دو نهاد در زمینه نقش دولت در اقتصاد انجام شود.

• درآمد ملی

مطابق گزارشات بانک مرکزی درآمد ملی عبارتست از: حاصل جمع درآمدهای مربوط به عامل کار و درآمدهای حاصل از مالکیت که در تولید کالاها و خدمات مشارکت داشته اند. به بیان دیگر درآمد ملی عبارت است از کلیه درآمدهای ایجاد شده و نه لزوماً دریافت شده، توسط افراد و مؤسسات مقیم یک کشور در یک دوره مشخص. درآمد ملی از دو طریق قابل برآورد می باشد؛ نخست روش مستقیم که بر مبنای آن درآمد ملی از جمع جبری انواع درآمدهای افراد و مؤسسات قبل از کسر مالیات بر سود، به دست می آید. بر اساس روش دوم، درآمد ملی به قیمت عوامل از طریق غیرمستقیم و با کسر خالص مالیاتهای غیر مستقیم و استهلاک سرمایه های ثابت از تولید ناخالص ملی به قیمت بازار حاصل می شود. (بانک مرکزی، ۱۳۹۳) مطابق این مفهوم بانک مرکزی همواره در داده های منتشره خود با کسر خالص مالیات های غیر مستقیم از تولید خالص ملی، درآمد ملی را گزارش می کند اما مرکز آمار ایران در داده های منتشره خود درآمد ملی قایل به کسر خالص مالیات ها در محاسبه درآمد ملی از محصول ناخالص ملی به قیمت بازار نیست. این اختلاف در مفهوم و روش محاسبه با توجه به اختلاف شدید در متغیر خالص مالیات ها باعث اختلاف در محاسبه درآمد ملی شده است.

• سال پایه

تغییر سال پایه در محاسبات حساب های ملی به چند دلیل کلیدی انجام می شود که هر کدام به منظور بهبود دقت و کارایی در ارزیابی اقتصاد و تحلیل عملکرد آن صورت می گیرد. مهم ترین دلایل تغییر سال پایه عبارتند از:

- تحولات ساختاری اقتصاد؛ با گذر زمان، ساختار اقتصاد کشورها تغییر می کند. برخی بخش های اقتصادی رشد می کنند، در حالی که بخش های دیگر ممکن است کم اهمیت تر شوند. برای مثال، سهم بخش های خدماتی و فناوری اطلاعات در سال های اخیر افزایش یافته است. به روزرسانی سال پایه کمک می کند تا این تغییرات ساختاری در اقتصاد به درستی در حساب های ملی منعکس شود.
- پیشرفت های فناوری و تغییرات در شیوه تولید؛ نوآوری های فناورانه و تغییرات در شیوه های تولید کالاها و خدمات می تواند ارزش افزوده بخش های مختلف اقتصادی را تغییر دهد. تغییر سال پایه این امکان را فراهم می کند که این نوآوری ها و تغییرات به صورت دقیق تر در حساب ها منعکس شوند.
- تغییرات در قیمت های نسبی؛ تغییرات قیمت های نسبی کالاها و خدمات در طول زمان ممکن است باعث تغییر در سهم های بخش های مختلف اقتصادی شود. به عنوان مثال، قیمت های انرژی یا مواد خام ممکن است تغییر کنند و بر ارزش اقتصادی صنایع مختلف تأثیر بگذارند. تغییر سال پایه به تنظیمات این تغییرات کمک می کند تا تحلیل های اقتصادی دقیق تر شوند.
- بهبود داده ها و منابع آماری؛ در گذر زمان، دسترسی به داده های بهتر و منابع آماری جدیدتر می تواند دقت در محاسبات حساب های ملی را افزایش دهد. به روزرسانی سال پایه به بهره گیری از این منابع جدید کمک می کند و امکان برآوردهای دقیق تر و جامع تری از اقتصاد را فراهم می آورد.
- استانداردهای جدید حسابداری؛ سازمان های بین المللی مانند سازمان ملل متحد (UN) به طور منظم روش های جدید و بهبود یافته ای برای محاسبه حساب های ملی معرفی می کنند. این تغییرات ممکن است نیازمند به روزرسانی سال پایه باشند تا حساب های ملی با استانداردهای جدید سازگار باشند و قابلیت

مقایسه بین‌المللی خود را حفظ کنند.

- نوسانات اقتصادی و بحران‌های مالی؛ وقوع بحران‌های اقتصادی یا نوسانات شدید در اقتصاد ممکن است سبب شود که برخی الگوهای قدیمی دیگر کاربرد نداشته باشند. به‌روزرسانی سال پایه پس از چنین نوساناتی می‌تواند تصویری واقعی‌تر از شرایط اقتصادی کنونی ارائه دهد.
- افزایش دقت در تخمین رشد اقتصادی؛ تغییر سال پایه کمک می‌کند تا تخمین رشد اقتصادی دقیق‌تر و به‌روزتر شود. با انعکاس تحولات ساختاری، تکنولوژیکی و قیمتی در اقتصاد، محاسبات رشد اقتصادی دقیق‌تر و معتبرتر می‌شود و به سیاست‌گذاران امکان می‌دهد تصمیمات بهتری اتخاذ کنند.

طی سال‌های گذشته نزدیک درد مرجع اصلی انتشار آمار یعنی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران، سال پایه انتشار آمار کشور دستخوش تغییرات زیادی بوده است. بانک مرکزی سال پایه خود را از ۱۳۸۳ به ۱۳۹۰ تغییر داده و مرکز آمار نیز سال پایه را از ۱۳۷۶ به ۱۳۹۰ رساند تا در جهت انتشار و کنترل متغیرهای عمده اقتصادی با اطلاعاتی به‌روزتر و اختلافی کمتر حرکت کرده باشند. اما مجدد بانک مرکزی سال پایه خود را از سال ۱۳۹۰ به سال ۱۳۹۵ تغییر داد ولی مرکز آمار ایران از ۱۳۹۰ به ۱۴۰۰ تغییر داده که این به ناسازگاری داده‌ها در نرخ تورم و متغیرهای به قیمت ثابت دامن می‌زند. به‌طور کلی و با توجه به تجارب و رهنمودهای بین‌المللی، عواملی همچون تغییر سلیقه مصرفی خانوارها در طول زمان، تغییرات درآمد خانوارها، تغییرات نسبی قیمت کالاها و خدمات و همچنین نیازهای جدید و تنوع کالاهای تولید شده در جامعه از جمله عللی هستند که باعث ایجاد اختلاف بین سبب مصرفی و ضرایب اهمیت تعیین شده در سال پایه با الگوی مصرفی فعلی خانوارها خواهند شد و بر این اساس، سال پایه هر چند سال یک‌بار نیازمند به‌هنگام‌سازی و روزآمد کردن است. بانک مرکزی دلیل خود را برای تغییر سال پایه این‌گونه نیز اعلام کرده است که این اقدام در جهت تاکید احکام دائمی برنامه‌های توسعه و همچنین کاهش اختلاف آماری بین بانک مرکزی و مرکز آمار انجام شده است. (بانک مرکزی ۱۴۰۱). هم‌چنین اعلام شده است که یکی از عوامل بسیار مهمی که مرکز آمار ایران را مجاب به تغییر هرچه سریع‌تر سال پایه در انتهای سال ۱۴۰۰ کرده است؛ بروز تحولات اقتصادی گسترده در چند سال اخیر بوده که بخش اعظم آن به واسطه تحریم‌های اقتصادی علیه کشورمان بوده که منجر به ایجاد نوسانات گسترده در شاخص‌های کلان اقتصادی از جمله تلاطمات ارزی گسترده در کشور شد و پیش‌بینی‌پذیری اقتصاد کشور را با چالش جدی مواجه کرد. این مساله بدون توجه به اثر تورمی آن، سطح عددی شاخص‌های قیمت را خصوصاً در بین گروه‌های کالایی به شدت افزایش داده بود. این اختلاف در سال پایه بین دو نهاد و عدم هماهنگی آنها منجر به اختلاف در رشد متغیرها و نرخ تورم و برخی پیامدهای اقتصادی و حقوقی شده است که به برخی از این موارد در ادامه اشاره می‌شود. (دنیای اقتصاد، ۱۴۰۲).

• خلاء عدم پوشش روش درآمدی محاسبه تولید ناخالص داخلی توسط دو نهاد

مطابق گزارش‌های بانک مرکزی و آمار منتشره دو نهاد مرکز آمار ایران و بانک مرکزی، نظام حسابهای ملی ایران در عمل برپایه دو روش تولید و هزینه استوار است و روش درآمدی اگر چه در مورد تعداد قابل توجهی از بخش‌های اقتصادی اعمال می‌شود لیکن فاقد پوشش صددرصد بوده است و عنوان شده که نتایج آن قابل استخراج نمی‌باشد. هم‌چنین عنوان شده است که در نظام حسابهای ملی ایران کلیه متغیرهای اساسی طرف هزینه ملی

نیز به صورت مستقیم برآورد می‌شود، لیکن به علت دقت بالاتر محاسبات طرف تولید، رقم اشتباهات آماری در حساب‌های هزینه منعکس می‌شود. (بانک مرکزی، ۱۳۹۳) با توجه به قدمت بیش از ۶۵ سال از محاسبات حساب‌های ملی، هنوز در کشور محاسبه حساب‌های ملی از روش درآمدی که بسیار مهم در توزیع درآمد اقتصاد کشور بین عوامل تولید است ارایه و منتشر به شکل سالانه و منظم نمی‌شود و این یک خلاء مهم در نظام آماری کشور از طرف هر دو نهاد بانک مرکزی و مرکز آمار ایران است.

• رشد اقتصادی

برای این که علت بروز اختلاف آمارها قابل فهم باشد ابتدا لازم است تا با روش محاسبه رشد اقتصادی و مفاهیم اصلی آن آشنایی اولیه ایجاد شود. رشد اقتصادی در بیشتر کشورها بدین شرح حساب می‌شود. اگر کل کالا و خدمات تولید شده در طول یک سال در داخل مرزهای یک کشور با هم جمع شود، تولید ناخالص داخلی به دست می‌آید که نشان‌دهنده اندازه و حجم اقتصاد است. به عبارت دیگر، اگر کل اقتصاد به یک کیک تشبیه شود، تولید ناخالص داخلی همان حجم کیک است. از آنجایی که ممکن است بخشی از افزایش حجم کیک اقتصاد متأثر از تورم باشد و نه افزایش ارزش واقعی کالاها، تولید ناخالص داخلی را نسبت به یک سال مشخص که به آن «سال پایه» می‌گویند، تورم‌زدایی می‌کنند. بنابراین، تولید ناخالص داخلی حقیقی، همان حجم کیک اقتصاد است که اثر تورم از آن گرفته شده است.

حال اگر تغییر اندازه کیک اقتصاد در هر سال نسبت به سال قبل محاسبه شود، رشد اقتصادی حاصل می‌شود. برای اندازه‌گیری حجم اقتصاد و رشد آن مکانیزم‌های مختلفی طراحی شده که یکی از آنها، «محاسبه ارزش افزوده» است.

در این روش، کیک اقتصاد به چند قسمت اصلی تقسیم می‌شود و ارزش تولیدات صورت گرفته در هر بخش با هم جمع شده و به عنوان تولید ناخالص داخلی اعلام می‌شود. در ارزش این کالاها، مالیات‌های غیرمستقیم هم لحاظ شده است. به همین علت، به حجم اقتصادی که از این روش محاسبه شود، «تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های بازاری» گفته می‌شود. اگر مالیات‌های غیرمستقیم از این عدد کسر شود، «تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های پایه» حاصل می‌شود.

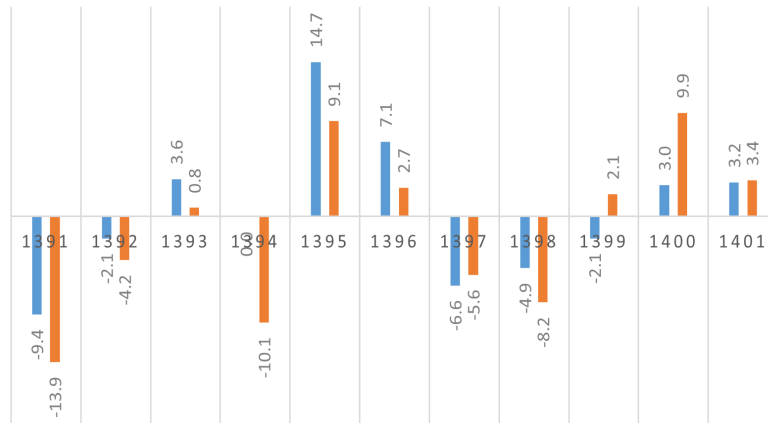
مرکز آمار، حجم حقیقی اقتصاد به روش ارزش افزوده را بر اساس قیمت‌های «بازاری» و بانک مرکزی آن را بر اساس قیمت «پایه» اعلام می‌کند. به عبارتی تلقی از رشد اقتصادی هر دو نهاد با هم متفاوت است. بررسی‌ها حاکی از آن است که رشد اقتصادی حاصل از هر دو نماگر تفاوت دارند. اما اگر رشد اقتصادی را مطابق تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های بازاری هم در نظر بگیریم این اختلاف هم چنان پا برجاست.

نکته دیگر در باره رشد اقتصادی اعلام شده توسط دو نهاد این است که، تفاوت در رشد اقتصادی با تغییر سال پایه توسط هر دو نهاد اتفاق افتاده است که اختلاف آنها در جدول زیر آمده است و باعث سردرگمی سیاست‌گذاران، بخش خصوصی و بی‌اعتمادی جامعه به آمارهای هر دو نهاد می‌شود.

نمودار (۹-۱): رشد اقتصادی بر اساس تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های بازاری و سال‌های پایه ۱۴۰۰ و ۱۳۹۵ بانک مرکزی و

مرکز آمار ایران (واحد درصد)

بانک مرکزی ■ مرکز آمار ایران ■

منبع: محاسبات محقق. مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.

بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۴۰۲-۱۳۹۰)

(۱۳۹۰)

جدول (۹-۱): رشد اقتصادی ایران به اعتبار مفهوم و نهاد تولید کننده آمار-واحد (درصد)

رشد اقتصادی	مرکز آمار ایران			بانک مرکزی			
	محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار) ۱۰۰=۱۴۰۰	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه ۱۰۰=۱۳۹۰	محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار) ۱۰۰=۱۳۹۰	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه ۱۰۰=۱۳۹۵	تولید ناخالص ملی (درآمد) به قیمت بازار ۱۰۰=۱۳۹۵	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه ۱۰۰=۱۳۹۰	تولید ناخالص ملی (درآمد) به قیمت بازار ۱۰۰=۱۳۹۰
۱۳۹۱	-۹.۴	-۸.۷	-۸.۶	-۴.۳	-۱۳.۹	-۷.۷	-۱۱.۸
۱۳۹۲	-۲.۱	۲.۹	۲.۵	-۱.۶	-۴.۲	-۰.۳	-۰.۷
۱۳۹۳	۳.۶	۲.۵	۲.۳	۳.۵	۰.۸	۳.۲	۱.۶
۱۳۹۴	۰.۰	-۰.۵	۰.۰	-۱.۸	-۱۰.۱	-۱.۶	-۷.۵
۱۳۹۵	۱۴.۷	۱۳.۵	۱۴.۲	۸.۷	۹.۱	۱۲.۵	۶.۶
۱۳۹۶	۷.۱	۴.۶	۴.۸	۲.۳	۲.۷	۳.۷	۳.۵
۱۳۹۷	-۶.۶	-۴.۳	-۴.۷	-۳.۰	-۵.۶	-۵.۴	-۷.۴
۱۳۹۸	-۴.۹	-۴.۴	-۴.۶	-۲.۹	-۸.۲	-۶.۵	-۴.۷
۱۳۹۹	-۲.۱	۳.۶	۳.۳	۴.۱	۲.۱	۳.۶	۲.۵
۱۴۰۰	۳.۰	-	-	۴.۴	۹.۹	-	-
۱۴۰۱	۳.۲	-	-	۴.۰	۳.۴	-	-
۱۴۰۲	۵.۰	-	-	-	-	-	-

منبع: محاسبات محقق. مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.

بانک مرکزی ج ۱.۱.۱. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۴۰۲-۱۳۹۰)

(۱۳۹۰)

برای اینکه به عمق این اختلاف نظر در مورد رشد اقتصادی پی برده شود نخست به موضوع سرانگشتی قاعده ۷۰ در اقتصاد اشاره می‌کنیم. معمولاً در اقتصاد برای تصمیم‌گیران و سیاست‌گذاران و آحاد جامعه مهم است که که چند سال زمان می‌برد تا میزان تولید یک کشور دو برابر شود. نکته‌ای که در اینجا باید ذکر شود، اشاره به قاعده ۷۰ است: اگر γ متغیری باشد که طی زمان با نرخ ثابت سالانه g رشد می‌کند، آنگاه تعداد سال‌هایی که نیاز است صرف شود تا میزان متغیر دو برابر شود تقریباً برابر با $\frac{70}{g}$ تقسیم بر g خواهد بود. به عنوان نمونه اگر با نرخ سالانه ۲ درصد رشد کند، تقریباً ۳۵ سال طول می‌کشد تا دو برابر شود ($\frac{70}{2} = 35$). در رابطه با قاعده ۷۰، دو نکته وجود دارد که باید به آن‌ها اشاره کرد. این قاعده به خوبی نشان می‌دهد که تغییرات کوچک در نرخ‌های رشد، به شدت می‌توانند بر سطوح نهایی تولید ناخالص داخلی اثر بگذارند. اگر نرخ رشد در کشوری برابر با ۱ درصد باشد، دو برابر شدن تولید در این کشور ۷۰ سال زمان می‌برد در حالی که با افزایش نرخ رشد به ۵ درصد، این زمان به ۱۴ سال کاهش خواهد یافت. این موضوع نشان می‌دهد که اختلافات کوچک طی زمان‌های طولانی به شکل مرکب موجب ایجاد شکاف‌های فزاینده خواهند شد. دومین نکته این است که مدت زمانی که برای دو برابر شدن تولید نیاز است، تنها به نرخ رشد بستگی دارد و از سطح فعلی تولید مستقل است. اگر نرخ رشد درآمد در کشوری ۲ درصد باشد، صرف نظر از اینکه میزان تولید اولیه آن چقدر باشد، ۳۵ سال زمان نیاز است تا میزان تولید دو برابر شود. حال با توجه به اینکه در داده‌های بانک مرکزی و مرکز آمار ایران با تغییر سال پایه داده‌های رشد اقتصادی ایران دگرگون می‌شود این چه پیامی به سیاست‌گذار و افراد آن جامعه و فعالان بخش خصوصی ارایه می‌کند؟

نکته دیگر در مورد آمار ارایه شده در مورد رشد اقتصادی منهای اختلاف در مفهوم آن توسط دونهاده، اختلاف در آمار ارایه شده رشد اقتصادی توسط دو نهاد است که مجدد کلیه مسایل تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی کشور را دچار اخلاص می‌کند.

• تسری اختلاف در حساب‌های ملی و تورم بین دو نهاد به سایر متغیرهای کلیدی اقتصاد ایران

همانطور که گفته شد حسابداری درآمد ملی یا اندازه‌گیری درآمد ملی، روش منظمی را فراهم می‌آورد که از طریق آن می‌توان تولید یک کشور را محاسبه کرد. پاسخ‌گویی به بسیاری از پرسش‌های مهم در علم اقتصاد، نیازمند بکارگیری تحلیل‌های اقتصاد کلان است. به عنوان نمونه می‌توان به این مسائل اشاره نمود: ثروت کشور ایران را چه چیزی تعیین می‌کند؟ چرا نرخ بیکاری در کشور بالاست؟ عوامل تورم شدید در سال‌های اخیر چیست و چرا این نرخ در دهه‌های بعد از سال ۱۳۵۰ همواره دو رقمی بوده است؟ عواقب کسری بودجه و یا کسری تجاری در کشور چیست؟ در اقتصاد کلان به این پرسش‌ها با چهار مرحله بررسی پاسخ داده می‌شود که عبارتند از: مستند نمودن وقایع مرتبط، بسط یک مدل، مقایسه برآوردهای مدل با وقایع، استفاده از مدل برای ایجاد و آزمون سایر پیش‌بینی‌ها. با توجه به این روش‌شناسی رسیدن به پاسخ و در نهایت تصمیم‌گیری در علم اقتصاد، بدلیل مخدوش بودن مستند نمودن وقایع حساب‌های ملی و تورم در ایران پاسخ‌های متقن، مستند و دقیقی نمی‌توان به سیاست‌گذار و محقق و فعال بخش خصوصی برای تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری داد.

هم‌چنین در ارتباط با تعامل با دنیای خارج، سازمان ملل و دیگر نهادهای بین‌المللی با استناد به داده‌های سازمان‌ها و مراکز آماری ملی، داده‌های مربوط به حساب‌های ملی بیشتر کشورهای دنیا از جمله ایران را جمع‌آوری می‌نمایند. با توجه به اختلاف زیاد در تولید آمار حساب‌های ملی، علایم متفاوت و مخدوش اقتصادی از طرف ایران به

کشورهای طرف تجاری خود از طرف بانک مرکزی و مرکز آمار ایران ارسال می‌شود. این چنین تفاوت‌های آماری زیاد می‌توانند برای پاسخگویی به پرسش‌هایی مشارکت در سرمایه‌گذاران خارجی در کشور و سایر تعاملات بین‌المللی برای دولت و فعالان بخش خصوصی چالش برانگیز باشد.

علاوه بر آن تسری این اختلاف‌ها با توجه به اختلاف در سطح، رشد و ترکیب اقلام تولید و هم‌چنین نرخ تورم در ایران بین دو نهاد آماری، بسیاری از نسبت‌های مهم اقتصادی مثل نسبت‌های بدهی‌ها، نسبت‌های پولی و مالی، شاخص‌های توزیع درآمدی، شاخص‌های بهره‌وری، نرخ‌های بهره، نرخ‌های حقیقی ارز و غیره در کشور مخدوش می‌شوند و علایم مختلفی از آنها ارایه شود و مشکلات تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای دولت، فعالان بخش خصوصی بوجود می‌آورند.

جدول (۹-۲): مقایسه بانک مرکزی و مرکز آمار ایران در محاسبه تولید ناخالص داخلی ایران

شاخص مقایسه	مرکز آمار ایران	بانک مرکزی
نحوه محاسبه	روش هزینه و تولید	روش هزینه و تولید
تعداد رشته فعالیت‌ها	تا سال ۱۳۹۰ در ۷۲ رشته فعالیت و از سال ۱۳۹۰ بعد در ۸۴ رشته فعالیت	افزایش رشته فعالیت‌ها از ۶۲ به ۷۷ قلم در نسخه مطابق سیستم حساب‌های ملی ۲۰۰۸
سال پایه	۱۳۷۶، ۱۴۰۰ و ۱۳۹۰	۱۳۹۵، ۱۳۹۰، ۱۳۸۳، ۱۳۷۶، ۱۳۶۹، ۱۳۶۱، ۱۳۵۳
آخرین دستورالعمل	سیستم حساب‌های ملی ۲۰۰۸	سیستم حساب‌های ملی ۲۰۰۸
روش درآمدی	اجرا نمی‌شود	اجرا نمی‌شود
رشد اقتصادی	تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه
کارمزد احتسابی	لحاظ نمی‌شود	در آمارهای پایه سال ۱۳۹۰ محاسبه شده است در آمارهای پایه سال ۱۳۹۵ حذف شده است
سطح پوشش	ملی و منطقه‌ای	ملی
حساب‌های منطقه‌ای	از سال ۱۳۷۶ به بعد و با روش تولید در ۷۲ رشته فعالیت منطقه‌ای و از سال ۱۳۹۰ به بعد در ۸۴ رشته فعالیت منطقه‌ای	حساب‌های منطقه‌ای ندارد
اختلاف در قیمت‌های جاری با تغییر سال پایه در سال‌های مختلف	دارد	دارد
اختلاف در رشد متغیرها با تغییر سال پایه در سال‌های مختلف	دارد	دارد
تواتر	فصلی / سالانه	فصلی / سالانه
نفت	گروه نفت و گاز	نفت خام و گاز طبیعی
صنعت	گروه‌های صنعتی بدون پالایش نفت و..	گروه‌های صنعتی همراه با پالایش نفت و
درآمد ملی	تولید خالص ملی منهای مالیات	تولید خالص ملی
سال شروع رسمی	۱۳۷۳	۱۳۳۸
تولید ناخالص داخلی بدون نفت	تولید ناخالص داخلی منهای ارزش افزوده گروه نفت و گاز	تولید ناخالص داخلی منهای ارزش افزوده گروه نفت خام و گاز طبیعی
واحد اندازه‌گیری	حساب‌های ملی میلیارد ریال حساب‌های منطقه‌ای میلیون ریال	میلیارد ریال

<p>بر اساس تعاریف، مفاهیم، اصول و روش‌های محاسباتی و استانداردهای سیستم حساب‌های ملی سازمان ملل، (SNA ۲۰۰۸) و ISIC Rev۴</p>	<p>تا سال ۱۳۹۰ بر اساس سیستم حساب‌های ملی ۱۹۹۳ و از سال ۱۳۹۰ به بعد بر اساس تعاریف، مفاهیم، اصول و روش‌های محاسباتی و استانداردهای سیستم حساب‌های ملی سازمان ملل، (SNA ۲۰۰۸) و ISIC Rev۴</p>	<p>عنوان و شماره ویرایش طبقه بندی به کار رفته</p>
<p>خدماتی، صنعتی، نفتی و کشاورزی مصرف خصوصی، تشکیل سرمایه ثابت و صادرات محور</p>	<p>خدماتی، صنعتی، نفتی و کشاورزی اقتصاد ایران صنعتی تر از تصویری است که بانک مرکزی نشان می‌دهد و نقش بخش خدمات کم‌رنگ‌تر است. -مصرف خصوصی، صادرات و تشکیل سرمایه محور</p>	<p>ترکیب اقتصاد</p>

منبع: مطالعات تحقیق

• پیامدهای اختلاف در نرخ تورم

اختلال در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری کسب‌وکارهای خصوصی

- **عدم تطابق اطلاعات:** کسب‌وکارها برای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری در زمینه‌های مختلف مانند قیمت‌گذاری، سرمایه‌گذاری، تأمین مواد اولیه، و برنامه‌ریزی تولید به آمار دقیق تورم نیاز دارند. اختلاف در آمار تورم از دو منبع مختلف بانک مرکزی و مرکز آمار ایران باعث می‌شود تا این تصمیمات بر مبنای اطلاعات غیرمطمئن و متفاوت صورت گیرد.
- **اختلال در بودجه‌بندی:** با توجه به تغییرات در قیمت‌ها و میزان تورم، بخش خصوصی و کارآفرینان نیاز به تنظیم بودجه‌های خود دارند. اختلاف در آمار تورم ممکن است به اشتباه در تخصیص منابع و بودجه‌بندی منجر شود.

کاهش اعتماد به داده‌ها و نهادهای آماری

- **عدم اعتماد به آمارهای رسمی:** اختلافات آماری بین بانک مرکزی و مرکز آمار ایران منجر به کاهش اعتماد بخش خصوصی به داده‌های رسمی شده است. این مسئله باعث شده تا کسب‌وکارها به جای تکیه بر آمارهای دولتی، به منابع دیگر یا آمارهای غیررسمی روی بیاورند و بعضاً شاخص‌بندی‌های خود را مطابق آمارهای که هر یک از این دو نهاد بیشتر اعلام می‌کنند انجام دهند که می‌تواند کیفیت تصمیم‌گیری‌های و فضای اقتصادی کشور را مخدوش کند.
- **تضعیف اعتبار نهادهای آماری:** هنگامی که آمارهای دو نهاد معتبر با هم تناقض دارند، اعتبار نهادهای آماری در نزد بخش خصوصی و جامعه کاهش می‌یابد که این امر بر کلیت اعتماد به داده‌های اقتصادی تاثیر منفی دارد.

اثرات بر پیش‌بینی‌ها و تحلیل‌های اقتصادی

- **کاهش دقت پیش‌بینی‌ها:** کسب‌وکارها و تحلیل‌گران اقتصادی از داده‌های تورم برای پیش‌بینی روندهای اقتصادی و برنامه‌ریزی استراتژیک به خصوص در قالب شکل دهی انتظار خود استفاده می‌کنند. وقتی اختلاف آماری وجود دارد، انجام پیش‌بینی‌های دقیق و قابل اعتماد دشوار می‌شود که این موضوع منجر به افزایش ریسک سرمایه‌گذاری و سایر تصمیمات بلندمدت بخش خصوصی می‌شود.

- تفاوت در تحلیل بخش‌های مختلف اقتصادی: با توجه به گروه‌های مختلف شاخص قیمت، اختلاف آماری می‌تواند تحلیل‌های بخش خصوصی را در مورد بخش‌های مختلف مانند خوراک، مسکن، انرژی و غیره تحت تأثیر قرار دهد. این موضوع ممکن است منجر به اشتباه در شناسایی روندهای هزینه‌ای و اثرات قیمت‌ها بر بخش‌های مختلف شود.

تأثیر بر مذاکرات حقوق و دستمزد

تورم یکی از مهم‌ترین شاخص‌های اقتصادی است که تأثیر گسترده‌ای بر اقتصاد کلان، معیشت مردم، و تصمیمات اقتصادی دولت‌ها، بخش خصوصی، و سیاست‌گذاران دارد. تورم نشان‌دهنده افزایش سطح عمومی قیمت‌ها در طول زمان است و بر ارزش واقعی پول و توان خرید افراد و نهادها اثر می‌گذارد. یکی از مهم‌ترین جنبه‌های این اثرات، تأثیر مستقیم بر دیون و تعهدات دستگاه‌های دولتی و پرداخت دستمزد کارکنان است. دستمزدها و تعهدات مالی دستگاه‌های دولتی معمولاً بر اساس نرخ تورم و سیاست‌های پولی تعیین می‌شوند. اگر نرخ تورم منتشر شده توسط بانک مرکزی و مرکز آمار متفاوت باشد، دستگاه‌های دولتی و شرکت‌های خصوصی ممکن است در برنامه‌ریزی بودجه و مدیریت مالی خود با چالش‌هایی مواجه شوند و هم چنین حقوق بگیران دچار ضرر و زیان و کاهش رفاه شوند.

- عدم قطعیت در محاسبه نرخ تورم: بخش خصوصی معمولاً نرخ تورم رسمی را برای مذاکرات دستمزد و مزایا با کارکنان در نظر می‌گیرد. اختلاف در آمار تورم بین دو نهاد باعث اختلاف نظر در مذاکرات می‌شود و این مسئله ممکن است منجر به تنش‌ها و مشکلات نیروی کار شود.
- افزایش فشار بر هزینه‌های نیروی کار: اگر تورم به درستی منعکس نشود و کسب‌وکارها نتوانند هزینه‌های دستمزد را به‌دقت پیش‌بینی کنند، ممکن است در مواجهه با تورم واقعی، تحت فشار بیشتری برای افزایش حقوق و دستمزد قرار بگیرند که این امر هزینه‌های عملیاتی را افزایش می‌دهد.

اثرات بر قراردادهای و توافقات مالی

- تأثیر بر شاخص‌های تعدیل‌کننده قیمت‌ها در قراردادها: بسیاری از قراردادهای مالی و تجاری با استفاده از شاخص‌های قیمت و تورم تنظیم می‌شوند. اختلاف در آمارهای ارائه‌شده توسط دو نهاد، می‌تواند منجر به پیچیدگی در شاخص‌های تعدیل‌کننده و توافقات مالی شود و عدم اطمینان حقوقی و مالی در قراردادها را افزایش دهد.
- افزایش ریسک در معاملات و سرمایه‌گذاری‌ها: سرمایه‌گذاران و بخش خصوصی تمایل دارند در محیطی با آمارهای شفاف و قابل اطمینان فعالیت کنند. اختلاف آماری می‌تواند منجر به افزایش ریسک معاملات و سرمایه‌گذاری‌ها شده و بخش خصوصی را از ورود به قراردادهای بلندمدت منصرف کند.

کاهش رقابت‌پذیری در بازارهای بین‌المللی

- اختلال در برنامه‌ریزی صادرات و واردات: اختلافات آماری باعث می‌شود تا بخش خصوصی در تحلیل هزینه‌های تولید و قیمت‌گذاری محصولات خود برای بازارهای بین‌المللی دچار مشکل شود. این موضوع می‌تواند به کاهش رقابت‌پذیری ایران در بازارهای جهانی منجر شود، زیرا قیمت‌گذاری بر اساس اطلاعات غیرقابل اعتماد ممکن است حاشیه سود کسب‌وکارها را کاهش دهد.

• تأثیر بر استراتژی‌های ورود به بازارهای جدید: کسب و کارهایی که قصد دارند به بازارهای جدید وارد شوند، به تحلیل دقیق تورم و هزینه‌های داخلی نیاز دارند. اختلاف آماری در این زمینه می‌تواند باعث شود تا آن‌ها نتوانند به درستی هزینه‌ها و فرصت‌های پیش‌رو را تحلیل کنند و در نتیجه استراتژی‌های خود را بهینه‌سازی کنند.

نرخ ارز حقیقی با تعدیل نرخ ارز اسمی با استفاده از قیمت‌های نسبی داخلی و خارجی حاصل می‌شود. در حقیقت نرخ از اسمی قیمت مبادله پول‌ها و نرخ ارز حقیقی، قیمت مبادله کالاها با یکدیگر را در اقتصاد نشان می‌دهد. یکی از مولفه‌های اصلی تعیین‌کننده واردات و صادرات و در نتیجه خالص صادرات، نرخ ارز حقیقی اقتصاد هر کشور است. اگر در برآورد نرخ ارز حقیقی - بدلیل اختلاف در شاخص قیمت‌ها توسط دو نهاد بانک مرکزی و مرکز آمار ایران - اختلاف وجود داشته باشد تصمیمات فعالان بخش خصوصی و تجار در خصوص تجارت خارجی (صادرات و واردات) و هم‌چنین سیاست‌های بازرگانی خارجی تحت تأثیر این اختلاف قرار خواهند گرفت و در کل روندهای اقتصاد را از پیش بینی پذیری دور می‌کند.

نرخ بهره اسمی و حقیقی

در اقتصاد کلان رابطه فیشر را به صورت زیر تعریف شده است که نرخ‌های بهره حقیقی و اسمی را به یکدیگر مرتبط می‌سازد:

$$i_t = R_t + \pi_t$$

که در آن i_t نرخ بهره اسمی، R_t نرخ بهره حقیقی و π_t نرخ تورم است. از آنجا که نرخ بهره حقیقی چیزی است که بر اقتصاد اثر می‌گذارد لذا برای داشتن رابطه نرخ بهره حقیقی می‌توان رابطه بالا را به شکل زیر بازنویسی نمود:

$$R_t = i_t - \pi_t$$

نرخ بهره حقیقی، یکی از مفاهیم کلیدی در تحلیل‌های اقتصادی است که از کسر نرخ تورم از نرخ بهره اسمی به دست می‌آید. نرخ بهره اسمی نرخی است که توسط بانک‌ها و مؤسسات مالی ارائه می‌شود، در حالی که نرخ بهره حقیقی بازده واقعی سرمایه‌گذاری پس از در نظر گرفتن اثر تورم را نشان می‌دهد. بنابراین، برای محاسبه نرخ بهره حقیقی، ضروری است که نرخ تورم دقیقاً مشخص شود. در ایران، با توجه به اختلاف دو نهاد اصلی آمار در اعلام نرخ تورم؛ این تفاوت‌ها می‌تواند بخش خصوصی، به ویژه شرکت‌ها و سرمایه‌گذاران را در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی انتظاری دچار سردرگمی کند و در نتیجه باعث کاهش سرمایه‌گذاری در اقتصاد شود. این اختلاف می‌تواند بر تصمیم‌گیری‌های کلیدی انتظاری مانند سرمایه‌گذاری، تأمین مالی و مدیریت نقدینگی بنگاه‌های خصوصی و تصمیمات دولتی تأثیرگذار باشد. بنابراین، تفاوت‌های آماری بین بانک مرکزی و مرکز آمار می‌تواند موجب ناهماهنگی در تحلیل‌ها و برنامه‌ریزی‌های بخش خصوصی شود. برای کاهش این سردرگمی، لازم است که سیاست‌گذاران اقتصادی و نهاد‌های آماری با شفافیت بیشتری در ارائه داده‌ها همکاری کنند تا فعالان اقتصادی خصوصی به اطلاعات یکسان و قابل اتکایی دسترسی داشته باشند.

تورم، دیون و رفاه اجتماعی

اختلاف در تورم اعلامی باعث اختلاف در محاسبه خسارت تأخیر تأدیه خواهد شد. به عبارتی خسارت تأخیر تأدیه مهریه، چک و دیگر دیون نیز از این اختلاف تورم تأثیر می‌پذیرند. در مورد چک بلامحل نیز با توجه به این که، خسارت تأخیر تأدیه از تاریخ سررسید چک تعلق می‌گیرد و به مانند سایر دیون و دیگر خسارات تأخیر تأدیه، در چک نیز تغییر فاحش شاخص سالانه تورم ملاک است و اختلاف دو نهاد در میزان تورم باعث خسارت به بنگاه‌ها و افراد و افزایش اختلاف در دادگاه‌ها می‌شود.

هم چنین محاسبه دیون بیمه برای جابجایی صندوق‌های بازنشستگی بیمه‌گذار و بیمه شده تحت تأثیر نرخ تورم اعلامی مراکز آماری کشور است و این اختلاف تورم باعث اختلاف در محاسبات مالی سنوات بازنشستگی می‌شود. از سوی دیگر، اختلاف در نرخ‌های تورم می‌تواند مردم و بخش خصوصی را نیز دچار سردرگمی کند. افراد عادی و شرکت‌ها برای تصمیم‌گیری‌های اقتصادی خود مانند پس‌انداز، سرمایه‌گذاری، و دریافت وام، به نرخ تورم توجه می‌کنند. اگر داده‌های متناقضی از سوی نهادهای رسمی ارائه شود، بخش خصوصی نمی‌تواند به درستی تصمیم بگیرد که چگونه منابع مالی خود را مدیریت کند. به عنوان مثال، اگر بانک مرکزی نرخ تورم را بالا اعلام کند، مردم ممکن است ترجیح دهند سریع‌تر وام بگیرند و سرمایه‌گذاری کنند، چرا که انتظار دارند تورم بالا ارزش پول آن‌ها را کاهش دهد. اما اگر مرکز آمار ایران نرخ کمتری را گزارش کند، ممکن است تصمیمات سرمایه‌گذاری و تأمین مالی به تأخیر بیفتد، و این ناهماهنگی به کاهش اعتماد عمومی به سیاست‌های اقتصادی منجر شود.

در نهایت، سیاست‌گذاران نیز تحت تأثیر اختلافات در نرخ تورم قرار می‌گیرند. تصمیم‌گیری در زمینه‌هایی مانند تنظیم نرخ بهره، کنترل نقدینگی، و سیاست‌های مالیاتی، همگی به داده‌های دقیق تورم وابسته هستند. اگر سیاست‌گذاران به اطلاعات ناهماهنگ دسترسی داشته باشند، ممکن است سیاست‌های اشتباهی اتخاذ شود که نتیجه آن تشدید بی‌ثباتی اقتصادی و افزایش عدم قطعیت در بازارها و کاهش رفاه اجتماعی است.

سایر موارد

تورم، به‌ویژه زمانی که بالا و غیرمنتظره باشد، می‌تواند هزینه‌های زیادی را به اقتصاد تحمیل کند. تورم عموماً منابع را از پس‌اندازکنندگان و وام‌دهندگان به وام‌گیرندگان منتقل می‌کند زیرا این افراد می‌توانند بدهی خود را در آینده با واحد‌های پولی بپردازند که ارزش کمتری دارند. هزینه‌های مهم دیگر تورم شامل نرخ‌های مالیات مؤثر بالا، انحرافات در قیمت‌های نسبی، هزینه‌های کفش چرمی و هزینه‌های فهرست بها می‌باشند.

زمانی که تورم پایین و باثبات است، افراد و بنگاه‌ها خود را با شرایط سازگار می‌نمایند. اما اگر شرایط به ناگاه تغییر نماید، تورم غیرمنتظره می‌تواند منجر به یک بازتوزیع عظیم ثروت شود. افرادی که بدهکار هستند و بدهی خود را بعداً به ریال‌های بی‌ارزش‌تر باز خواهند گرداند، برندگان هستند و در مقابل قرض‌دهندگان بازندگان هستند. بنابراین می‌توانیم چنین انگار کنیم که هزینه‌های تورم، زمانی بسیار بیشتر خواهد بود که در یک محیط نامآوده و یا به صورت غیرمنتظره روی دهد. حال اگر اختلاف آماری در ارایه نرخ تورم هم چاشنی آن باشد این موضوع بیشتر تشدید می‌شود.

هزینه دیگری از تورم که در شرایط حاضر در کشور تجربه می‌شود مربوط به تعامل تورم و نظام مالیاتی است. در

اقتصاد ایران، مالیات بر پایه درآمدهای اسمی است. در مقابل تصمیمات اقتصادی عموماً بر مبنای متغیرهای حقیقی اتخاذ می‌شوند. زمانی که تورم بالاست، حساب‌های شرکت‌ها ممکن است که سود نسبتاً بالایی را دریافت کند که مشمول مالیات بیشتری است ولو اینکه به دلیل تورم بالا، عایدی واقعی پایین باشد. پس از اینکه شرکت مالیات را پرداخت کرد، دریافتی واقعی شما کمتر از قبل خواهد بود و هر چه میزان تورم بالاتر باشد، میزان این انحراف بیشتر خواهد بود. بنابراین اختلاف در تورم اعلامی به این محاسبات و تصمیمات بنگاه‌های خصوصی در خصوص مالیات تاثیرگذار و باعث اختلاف و بی‌اعتمادی به دولت خواهد شد.

سرمایه‌گذاری در تجهیزات جدید یا تحقیق و توسعه زمانی که نرخ تورم نسبتاً پایین است برای بنگاه‌ها مطلوب و در غیر این صورت نامطلوب خواهد بود چرا که بازدهی اسمی این سرمایه‌گذاری‌ها ممکن است مشمول پرداخت مالیات باشد. بنابراین تورم منجر به انحراف تصمیمات سرمایه‌گذاری خواهد شد.^۱ در ایران هم تصویب انواع مالیات بر سرمایه در سال‌های اخیر و هم چنین اختلاف آماری در تورم محاسبه شده توسط دو نهاد بانک مرکزی و مرکز آمار ایران باعث سردرگمی بنگاه‌ها و خانوارها و انحراف تصمیمات سرمایه‌گذاری در این زمینه شده است.

دو نوع دیگر از هزینه‌ها وجود دارند که به شکل تاریخی با تورم مرتبط بوده‌اند. یکی از آن‌ها مرتبط با این واقعیت است که مردم تمایل دارند که در زمان‌های بالا بودن تورم، پول کمتری نزد خود نگاه دارند که این موضوع به معنای مراجعه مکرر آن‌ها به بانک است. این هزینه، "هزینه کفش‌های چرمی"^۲ نامیده می‌شود و به این موضوع اشاره دارد که افراد برای رفتن به بانک و دریافت و پرداخت پول مجبور به تحمل هزینه‌هایی مانند استهلاک هستند. "هزینه‌های فهرست بهای"^۳ نیز هزینه‌هایی هستند که بنگاه‌ها برای تغییر قیمت‌ها می‌بایست متحمل شوند: زمانی که تورم بالاست، شرکت‌ها مجبور به تغییر متناوب قیمت‌های خود خواهند شد. حال با توجه به اختلاف شدید تورم ارایه شده در گروه‌های اصلی توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران باعث تشدید و تحمیل این دو نوع هزینه بر بنگاه‌ها و جامعه می‌شود.

یکی دیگر از هزینه‌های تورم آن است که تورم منجر به انحراف قیمت‌های نسبی نیز خواهد شد: برخی قیمت‌ها در واکنش به تورم به سرعت تعدیل می‌شوند در حالی که تعدیل برخی دیگر زمان‌بر است. در نتیجه از آنجا که قیمت‌های نسبی علائمی را به اقتصاد برای تخصیص منابع منتقل می‌کنند، این انحرافات در قیمت‌های نسبی منجر به تخصیص منابع به شکلی ناکارآمد در اقتصاد خواهند شد. حال با توجه به اختلاف آمار در ارایه شاخص قیمت‌ها در کل و در گروه‌های اصلی توسط دو نهاد هر عامل اقتصادی در بازار، خود را متناسب با بیشترین قیمت ارایه شده توسط هر نهاد تنظیم می‌کند و این مشکل انحراف قیمت‌های نسبی را تشدید می‌کند و منجر به تخصیص‌های ناکارآمد توسط بنگاه‌های خصوصی می‌شود.

برای جلوگیری از چنین مشکلاتی، لازم است که بانک مرکزی و مرکز آمار ایران همکاری نزدیکی در انتشار

۱ اقتصاددانان زیادی مانند مارتین فلدشتاین از دانشگاه هاروارد چنین بحث می‌کنند که تعامل نامناسب میان تورم و دستورالعمل‌های مالیاتی در دهه ۱۹۷۰، اثر منفی بزرگی بر سرمایه‌گذاری داشته است. (جونز، ۱۳۹۴)

۲ Shoe-Leather cost

۳ Menu cost

داده‌های اقتصادی داشته باشند و روش‌های محاسبه تورم را به گونه‌ای همگرا سازند که اختلافات به حداقل برسد. شفافیت و هماهنگی در ارائه اطلاعات اقتصادی، از سردرگمی مردم، بخش خصوصی، و سیاست‌گذاران جلوگیری می‌کند و باعث بهبود تصمیم‌گیری‌ها در تمام سطوح اقتصادی می‌شود.

۱۰- خلاصه و راهکارهای پیشنهادی

به طور کلی بین مرکز آمار ایران و بانک مرکزی در ارایه حساب‌های ملی و تورم در سال‌های متمادی اختلاف قابل مشاهده است و این اختلاف در سطح متغیرها، رشد متغیرها و ترکیب اقتصاد و بدنبال آن همه متغیرهای حقیقی و نسبت‌های کلیدی مشهود است و نظام تصمیم‌گیری و فعالان بخش خصوصی و مردم را دچار مشکلات اساسی کرده است. برای کاهش اختلاف آماری میان آمارهای منتشرشده توسط بانک مرکزی ایران و مرکز آمار ایران در مورد متغیرهایی نظیر تورم، تولید ناخالص داخلی (GDP) و رشد اقتصادی، باید رویکردی نظام‌مند و علمی در نظام آماری کشور اتخاذ شود. اختلافات در آمارهای اقتصادی می‌تواند ناشی از چندین عامل باشد، از جمله تفاوت در مفاهیم، تفاوت در منابع آماری و روش‌های محاسبه، دوره‌های زمانی، و همچنین شیوه جمع‌آوری داده‌ها. برای اصلاح در این اختلافات لازم است که راهکارهای مشخصی در دو بازه زمانی کوتاه‌مدت و میان‌مدت ارائه شود که در ادامه به آنها خواهیم پرداخت.

۱۰-۱- محورهای کلی اختلاف در آمارهای اقتصادی

ابتدا باید دلایل اصلی و کلی وجود اختلاف میان آمارهای بانک مرکزی و مرکز آمار شناسایی شوند. این دلایل می‌توانند شامل موارد زیر باشند که به برخی از جزئیات آنها در این گزارش پرداخته شد:

- **تفاوت در مفهوم:** مطالب مختلفی در رابطه با اختلاف مفهوم در گزارش ارایه شد. بعنوان مثال بانک مرکزی و مرکز آمار ایران تولید ناخالص داخلی بدون نفت و درآمد ملی را به دو گونه محاسبه و ارایه می‌دهند که می‌توان با ایجاد تفاهم مبتنی بر استاندارد‌های علمی، کلیه اختلافات در مفاهیم را مطابق موازین علمی و شرایط اقتصاد ایران را به سرعت حل کرد.
- **تفاوت در روش‌های محاسبه:** بانک مرکزی و مرکز آمار از شاخص‌ها و روش‌های مختلفی برای محاسبه تورم و رشد اقتصادی استفاده می‌کنند. به عنوان مثال، روش‌های محاسبه شاخص قیمت مصرف‌کننده (CPI) یا روش‌های محاسبه تغییر موجودی انبار، خالص صادرات، کارمزد احتسابی، خالص مالیات‌های غیر مستقیم، اشتباهات آماری و غیره باعث اختلاف در ارایه آمارها شده است.
- **تفاوت در بازه‌های زمانی:** دوره‌های مورد استفاده در نمونه‌گیری و آمارگیری در محاسبات می‌تواند منجر به تفاوت در نتایج شود. به عنوان مثال، بانک مرکزی داده‌های خود را از زمان و فصلی متفاوت از مرکز آمار ایران تهیه می‌کند و این ناشی از این است که مرکز آمار ایران در زمان و فصل متفاوتی نسبت به بانک مرکزی طرح‌های آماری و نمونه‌گیری‌های خود را اجرا می‌کند و این تفاوت در بازه زمانی اجرای طرح‌های سرشماری و نمونه‌گیری منجر به اختلاف در آمار شده است.
- **تفاوت در منابع داده‌ها:** اختلاف در منبع داده‌های استفاده شده، مانند داده‌های کسب‌شده از نوع بنگاه‌ها از منظر

اندازه بنگاه بعنوان مثال در داده‌های کارگاه‌های صنعتی و هم‌چنین نوع خانوارها، باعث تفاوت در نتایج نهایی‌آمار دو نهاد از اقتصاد ایران شده است.

• **تفاوت در سال پایه:** سال‌های پایه متفاوت و عدم هماهنگی بین دو نهاد در انتخاب سال پایه باعث اختلاف در داده‌های تولید شده تورم و حساب‌های ملی ایران در دو نهاد شده است.

۱۰-۲- راهکارهای کوتاه‌مدت

در بازه کوتاه‌مدت، می‌توان اقدامات فوری‌ای انجام داد که به کاهش زود هنگام تر اختلاف‌ها کمک کنند. این اقدامات می‌توانند شامل موارد زیر باشند:

الف. هماهنگی در متدولوژی‌ها و استانداردها

یکی از مهم‌ترین اقداماتی که می‌توان در کوتاه‌مدت انجام داد، هماهنگ‌سازی روش‌های محاسباتی و استانداردهای استفاده‌شده توسط هر دو نهاد است. این اقدام شامل برگزاری جلسات مشترک میان کارشناسان بانک مرکزی و مرکز آمار ایران با محوریت سازمان برنامه و بودجه کشور برای بررسی و یکسان‌سازی متدولوژی‌ها است. مثلاً در محاسبه تورم، باید نحوه انتخاب سبد کالاها و خدمات مشخص شود تا از تفاوت‌های ناشی از این عامل جلوگیری شود.

ب. ایجاد یک نهاد مستقل نظارتی

برای اطمینان از صحت و دقت آمارهای اقتصادی، می‌توان در کوتاه‌مدت یک یا چندین نهاد مستقل نظارتی انتخاب کرد. این نهاد می‌تواند وظیفه نظارت بر داده‌های منتشر شده توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران را انجام دهد. این نهادها می‌توانند دانشگاه‌ها و مرکز آمار و داده‌های اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران باشد که در کوتاه‌مدت راهکاری برای هر چه بیشتر شفافیت و هماهنگی داده‌ها است.

ج. هماهنگی در زمان‌بندی انتشار آمار

یکی از دلایل بروز اختلاف در آمارها، تفاوت در زمان‌بندی انتشار آنهاست. با هماهنگی در زمان انتشار آمارها، امکان مقایسه دقیق‌تر نتایج وجود خواهد داشت. می‌توان یک تقویم واحد انتشار آمارهای اقتصادی برای هر دو نهاد تعیین کرد تا از این نظر اختلافات کارشناسی و مدیریتی کشور به مرور زمان و با تعامل کاهش یابد.

د. ایجاد کارگروه مشترک داده‌پردازی

یکی از راهکارهای سریع دیگر، تشکیل یک کارگروه مشترک متشکل از متخصصان هر دو نهاد است که مسئولیت مقایسه و تطبیق آمارها را بر عهده داشته باشد. این کارگروه می‌تواند با بررسی دقیق داده‌ها و منابع مورد استفاده، به هماهنگی بیشتری میان آمارها دست یابد.

۱۰-۳- راهکارهای میان‌مدت

در بازه زمانی میان‌مدت، نیاز به تغییرات عمیق‌تر در سیستم جمع‌آوری و پردازش داده‌ها داریم. این تغییرات می‌توانند شامل موارد زیر باشند

الف. یکپارچه‌سازی سامانه‌های آماری

یکی از مهم‌ترین اقدامات در میان‌مدت، یکپارچه‌سازی سامانه‌های جمع‌آوری برخی داده‌ها است. برای مثال، می‌توان برخی سامانه‌های داده‌پردازی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران را به گونه‌ای طراحی کرد که از یک بستر واحد برای جمع‌آوری و پردازش داده‌ها استفاده کنند. این اقدام می‌تواند به کاهش تفاوت‌ها در منبع داده‌ها و همچنین افزایش شفافیت منجر شود.

ب. بهبود زیرساخت‌های آماری و داده‌پردازی

بهبود زیرساخت‌های آماری نظیر به‌روزرسانی سامانه‌های جمع‌آوری داده‌ها و استفاده از فناوری‌های نوین نظیر هوش مصنوعی و داده‌کاوی می‌تواند به بهبود کیفیت آمارهای اقتصادی کمک کند. این اقدام می‌تواند در طول زمان دقت بیشتری به داده‌های منتشر شده توسط هر دو نهاد بیافزاید.

ج. استانداردسازی چارچوب‌های گزارش‌دهی

ایجاد یک چارچوب گزارش‌دهی استاندارد و منسجم برای بانک مرکزی و مرکز آمار ایران می‌تواند به کاهش اختلافات آماری کمک کند. این استانداردها باید شامل نحوه ارائه داده‌ها، روش‌های استفاده‌شده برای تحلیل داده‌ها و زمان‌بندی گزارش‌دهی باشند.

د. آموزش و توانمندسازی متخصصان آماری

توانمندسازی و آموزش مستمر کارشناسان و متخصصان بانک مرکزی و مرکز آمار ایران یکی از راهکارهای مؤثر در میان‌مدت است. این آموزش‌ها می‌تواند شامل آشنایی با آخرین روش‌های آماری، داده‌کاوی و استفاده از ابزارهای تحلیلی مدرن باشد که منجر به افزایش دقت و کاهش اختلافات آماری می‌شود.

هـ. استفاده از آمارهای تکمیلی

یکی دیگر از راهکارها در میان‌مدت، استفاده از آمارهای تکمیلی است. به عنوان مثال، می‌توان از داده‌های ثبتی اکثر سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی، داده‌های بخش خصوصی یا حتی داده‌های بین‌المللی استفاده کرد تا دقت آمارهای اقتصادی افزایش یابد. این آمارهای تکمیلی می‌توانند به کاهش اختلافات موجود کمک کنند و تصویر دقیق‌تری از وضعیت اقتصادی کشور ارائه دهند.

و- استفاده بروز و همزمان از آخرین دستورالعمل‌های استاندارد بین‌المللی

یکی دیگر از راهکارها در میان‌مدت، استفاده همزمان از آخرین دستورالعمل‌ها استاندارد بین‌المللی شامل طبقه بندی، روش محاسبه و تعدیل مفاهیم و غیره است. به عنوان مثال، می‌توان از آخرین دستورالعمل SNA 2008 برای محاسبه تورم با استفاده از شاخص‌های زنجیره‌ای استفاده کرد که می‌تواند به کاهش اختلافات موجود کمک کند و تصویر دقیق‌تری از وضعیت اقتصادی کشور ارائه دهد.

در نهایت، کاهش اختلافات آماری میان بانک مرکزی و مرکز آمار ایران نیازمند یک رویکرد جامع و همه‌جانبه است که هم در کوتاه‌مدت و هم در میان‌مدت راهکارهای مؤثری را می‌طلبد. هماهنگی در متدولوژی‌ها، بهبود زیرساخت‌های آماری، و ایجاد نهادهای نظارتی، دستورالعمل‌ها، تقسیم کار در نظام آماری و انجام پروژه‌های همکاری و ایجاد پروژه‌های مشترک برای بهبود هماهنگی در روش‌ها و مفاهیم و انتشار داده‌ها با وجود اختلاف در عملیات، تدوین چارچوب مشترک و پیشنهاد راهکارهایی جزئی و مفصل برای هماهنگی در روش‌شناسی بین دو نهاد و ایجاد نهادهای نظارتی مستقل می‌تواند به کاهش اختلافات و افزایش دقت و شفافیت آمارهای اقتصادی منجر شود همانطور که در بالا متذکر شدیم این کاهش در اختلافات به سطح منطقی می‌تواند به تحلیل‌گران و تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران اقتصادی کمک کنند و به همگرایی بیشتر برای حل مسایل کشور منجر شود.

۱۱- منابع

1. بانک مرکزی ج.ا.ا. حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۵ طی سال‌های (۱۳۹۰-۱۴۰۲).
2. بانک مرکزی ج.ا.ا. سری زمانی حساب‌های ملی ایران (۱۳۸۳-۱۳۹۹) بر مبنای سال پایه ۱۳۹۰.
3. بانک مرکزی ج.ا.ا. نماگرهای اقتصادی شماره ۱۱۲، سه ماهه اول سال ۱۴۰۲.
4. بانک مرکزی ج.ا.ا. (۱۳۹۳) حساب‌های ملی ایران به قیمت جاری و ثابت ۱۳۸۳ طی دوره (۱۳۳۸-۱۳۹۱).
5. بانک مرکزی ج.ا.ا. (۱۳۹۳) حساب‌های ملی ایران بر مبنای سری زمانی ارقام تاریخی نظام حساب‌های ملی سال‌های پایه ۱۳۸۳ و ۱۳۹۰ طی دوره (۱۳۳۸-۱۳۹۹).
6. بانک مرکزی ج.ا.ا. (۱۴۰۱) حساب‌های ملی ایران به تفکیک بخش‌های فعالیتی و نهادی اقتصاد بر مبنای نظام SNA (۲۰۰۸) سال پایه ۱۳۹۵ طی دوره (۱۳۹۰-۱۴۰۱)
7. بانک مرکزی ج.ا.ا. بانک اطلاعات سری‌های زمانی اقتصادی.
8. جونز، چارلز (۱۳۹۴) اقتصاد کلان، ترجمه اسفندیار جهانگرد و مهدی کرامت‌فر، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
9. دنیای اقتصاد، ۱۴۰۲/۰۳/۰۱، شماره روزنامه: ۵۷۳۴، شماره خبر: ۳۹۶۹۷۲۶، گروه: سیاست‌گذاری.
10. مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۰۳/۲۷) حساب‌های ملی سالانه ۹۹-۱۳۷۰.
11. مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۱۱/۱۸) حساب‌های ملی سالانه ۱۳۹۹-۱۳۴۰.
12. مرکز آمار ایران (۱۴۰۲/۱۱/۱۸) حساب‌های منطقه‌ای به قیمت‌های جاری و ثابت ۱۳۹۹-۱۳۹۰.
13. مرکز آمار ایران (۱۴۰۳/۰۷/۱۱) حساب‌های ملی فصلی از سال ۱۳۹۰ تا بهار ۱۴۰۳.
14. مرکز آمار ایران (بدون تاریخ) گزارش جدول داده-ستانده سال ۱۳۹۵، دفتر حساب‌های اقتصادی.
15. مرکز آمار ایران (۱۴۰۳) شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای کشور به تفکیک سال (متوسط شاخص ۱۲ ماه) و گروه‌های عمده بر مبنای سال پایه ۱۰۰=۱۴۰۰.

<https://amar.org.ir/economic-accounts>

<https://amar.org.ir/statistical-information/catid/2989>

https://www.cbi.ir/Inflation/Inflation_FA.aspx

<https://www.cbi.ir/simplelist/4454.aspx>